

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FİLMSEL ANLATIDA GÜÇ/İKTİDAR İLİŞKİSİNİN GÖZETİM VE
SİMÜLASYON KAVRAMLARI BAĞLAMINDA SİMGESEL AKTARIMI:
GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selin YILMAZ

1510080101

Anabilim Dalı: İletişim Sanatları

Programı: İletişim Sanatları

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Işıl ZEYBEK

AĞUSTOS 2017

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FİLMSEL ANLATIDA GÜÇ/İKTİDAR İLİŞKİSİNİN GÖZETİM VE
SİMÜLASYON KAVRAMLARI BAĞLAMINDA SİMGESEL AKTARIMI:
GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selin YILMAZ

1510080101

Anabilim Dalı: İletişim Sanatları

Programı: İletişim Sanatları

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Işıl ZEYBEK

**Diğer Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Öykü Ezgi YILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Sevda DENEÇLİ**

AĞUSTOS 2017

ÖNSÖZ

Öncelikle bana göstergebilimi sevdiren, projemin her aşamasında bana destek olan ve yol gösteren Prof. Dr. G. Rengin Küçükdoğan'a ve Prof. Dr. Işıl Zeybek'e çok teşekkür ederim. Beni motive eden, yol gösteren, sonuna kadar desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Öykü Ezgi Yıldız'a, Yrd. Doç. Dr. Ceren Bilgici Oğuz'a, Dr. Gülnur Işıklar'a çok teşekkür ederim. Çalışmama katkıda bulunan, beni dinleyen, destekleyen ve yeni fikirler ile katkıda bulunan Doç. Dr. Deniz Yengin'e, Merve Çelik'e, Ömür Kınay'a, Selen Butgel Tunalı'ya, Emel Oturak'a, Onur Salkım'a, Eren Aslan'a ve Ayşe Duygu Atasoy'a ve çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca beni her kararında destekleyen, yol gösteren, çalışmamın her aşamasında benimle birlikte olan, her aşamasıyla ilgilenen ve destek veren canım aileme çok teşekkür ederim.

Selin Yılmaz

Ağustos 2017

İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	iv
RESİM LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
KISA ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	x
1. BÖLÜM: FİLMSEL ANLATIDA GÜÇ/İKTİDAR İLİŞKİSİ	1
1.1. Güç/İktidar İlişkisi	1
1.1.1. Güç – İktidar Kavramları	1
1.1.2. İdeoloji Kavramı	5
1.1.3. Hegemonya Kavramı	6
1.2. Fımsel Anlatı ve Oluşturucuları	8
1.2.1. Yapısalcılık	8
1.2.2. Anlatı Kuramı	9
2. BÖLÜM: FİLMSEL ANLATIDA GÜÇ/İKTİDAR İLİŞKİSİNİ ANLATAN İKİ TEMEL KAVRAM: GÖZETİM VE SİMÜLASYON	12
2.1. Gözetim Kavramı ve Gözetim Kültürü	12
2.1.1. Gözetim Kavramı	12
2.1.2. Panoptikon	15
2.1.2.1. Azap	16
2.1.2.2. Cezalandırma	18
2.1.2.3. Hapishane ve Disiplin	19
2.1.2.4. Kapatılma	26
2.1.2.5. Gizlilik	27
2.1.3. Enformasyon ve Ağ Toplumu	29
2.2. Simülasyon Kavramı	38
2.2.1. Ütopyalar	38
2.2.1.1. İstenilen Ütopyalar	38

2.2.1.2. Korkulan Ütopyalar.....	40
2.2.2. Simülakrlar ve Simülasyon	41
3. BÖLÜM: FİLMSEL ANLATIDA GÖZETİM VE SİMÜASYON KAVRAMLARINI AKTARAN TEMEL SİMGELER	44
3.1. Çalışmanın Evreni	44
3.2. Çalışmanın Örnekleme.....	44
3.3. Çalışmada Benimsenen Çözümleme Yöntemi: Göstergibilimsel Çözümleme	46
3.3.1. Göstergibilim Kavramı.....	46
3.3.1.1. Göstergelerin Temel Özellikleri	46
3.3.1.2. Göstergibilimde Kullanılan Temel Kavramlar	47
3.3.1.3. Göstergibilim ve Anlamlandırma.....	49
3.4. Anlatı Yapı Çözümlemesi	51
3.5. Film Çözümleme Örnekleri.....	56
3.5.1. The Last Castle (Son Kale)	56
3.5.2. Equilibrium (İsyan)	69
3.5.3. The Hunger Games (Açlık Oyunları)	81
3.5.4. Phone Booth	92
3.5.5. The Truman Show	105
ARAŞTIRMANIN SONUCU	117
SONUÇ	126
KAYNAKÇA.....	127

KISALTMALAR

TDK	: Türk Dil Kurumu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
PROMIS	: Prosecutor's Management Information System
EPIC	: Electronic Privacy Information Center
İHA	: İnsansız Hava Aracı
RFID	: Radio Frequency Identification (Radyo Frekansı ile Tanımlama)
QR Code	: Quick Response (Çabuk Tepki)
DNA	: Deoksiribo Nükleik Asit
RNA	: Ribo Nükleik Asit
CNN	: Cable News Network
BBC	: British Broadcasting Corporation
CCTV	: Close Circuit Television (Kapalı Devre Televizyon)
ATM	: Automatic Teller Machine (Bankamatik)

RESİM LİSTESİ

Resim 1. : The Last Castle (Son Kale) Film Afişi	56
Resim 2. : Equilibrium (İsyan) Film Afişi	69
Resim 3. : The Hunger Games (Açlık Oyunları) Film Afişi.....	81
Resim 4. : Phone Booth (Telefon Kulübesi) Film Afişi.....	92
Resim 5. : The Truman Show Film Afişi	105

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Peirce'in Gösterge Çeşitleri	50
Tablo 2. Propp'un Anlatı Fonsiyonları	52
Tablo 3. The Last Castle (Son Kale) Filminin Sekansları	62
Tablo 4. Equilibrium (İsyan) Filminin Sekansları	75
Tablo 5. The Hunger Games (Açlık Oyunları) Filminin Sekansları	87
Tablo 6. Phone Booth (Telefon Kulübesi) Filminin Sekansları	100
Tablo 7. The Truman Show Filminin Sekansları	111
Tablo 8. Temel Karşıtlıklar	118
Tablo 9. The Last Castle (Son Kale) Ortak Semboller	120
Tablo 10. Equilibrium (İsyan) Ortak Semboller	121
Tablo 11. The Hunger Games (Açlık Oyunları) Ortak Semboller	121
Tablo 12. Phone Booth (Telefon Kulübesi) Ortak Semboller	122
Tablo 13. The Truman Show Ortak Semboller	122

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Saussure'ün Gösterge Şeması	49
Şekil 2. Peirce'in Anlam Öğeleri.....	50
Şekil 3. Roland Barthes'ın Gösterge Şeması.....	51
Şekil 4. A.J. Greimas'ın geliştirdiği eyleyensel sınıflandırmalar	54
Şekil 5. The Last Castle (Son Kale) filminin eyleyensel sınıflandırması	58
Şekil 6. Equilibrium (İsyan) filminin eyleyensel sınıflandırması	72
Şekil 7. The Hunger Games (Açlık Oyunları) filminin eyleyensel sınıflandırması	84
Şekil 8. Phone Booth (Telefon Kulübesi) filminin eyleyensel sınıflandırması.....	95
Şekil 9. The Truman Show filminin eyleyensel sınıflandırması	107

Üniversite : İstanbul Kültür Üniversitesi

Enstitü : Sosyal Bilimler

Dalı : İletişim Sanatları

Programı : İletişim Sanatları

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Işıl Zeybek

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ağustos 2017

KISA ÖZET

FİLMSEL ANLATIDA GÜÇ/İKTİDAR İLİŞKİSİNİN GÖZETİM VE SİMÜLASYON KAVRAMLARI BAĞLAMINDA SİMGESEL AKTARIMI: GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME ÖRNEĞİ

Selin Yılmaz

Bu çalışmanın amacı, filmsele anlatıda güç ve iktidar ilişkisinin, gözetim ve simülasyon kavramları bağlamında simgesel olarak incelenmesi ve göstergebilimsel olarak çözümlenmesidir. Güç ve iktidar kavramlarının hangi semboller aracılığı ile filmsele anlatılarda nasıl aktarıldığı, hangi temalar, hangi çağrışımlarla aktarıldığının gözlemlenmesidir. Çağrışım kavramları, varlıkları, duyguları ve düşünceleri; duyduğumuzda, gördüğümüzde ya da işittiğimizde zihnimize oluşan imgelerdir. Bireylerin zihninde semboller, imgeler, görsel göstergeler aracılığıyla oluşan algılardır.

Güç/iktidar ilişkisi, bazı filmsele anlatılarda gözetim ve simülasyon kavramları ile birlikte izleyenlere ulaşmaktadır. Buna göre filmsele anlatılarda güç/iktidar ilişkilerinin gözetim ve simülasyon bağlamına göre nasıl aktarıldığı ve bu kavramları çağrıştıran semboller ve simgeler ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, filmsele anlatı çözümlenmesi, göstergebilimsel çözümlenme yöntemi kullanılmıştır. Göstegebilimsel çözümlenme ile filmler dizisel ve dizimsel çözümlenme yöntemine göre incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Göstegebilim, Filmsele Anlatı, Gözetim, Simülasyon, Güç/İktidar İlişkisi

University :İstanbul Kültür University
Institute :Institute of Social Sciences
Department : Communication Arts
Supervisor : Prof. Dr. Işıl Zeybek
Degree Awarded and Date : MA – August 2017

ABSTRACT

SYMBOLIC TRANSFER OF THE POWER/ POLITICAL POWER RELATION IN FILM NARRATIVE FROM THE CONTEXT OF SURVEILLANCE AND SIMULATION CONCEPTS: AN EXAMPLE OF SEMIOTIC ANALYSIS

Selin Yılmaz

The purpose of this study is to sembolically analyse and semiotic analysis the relationship between power and political power in the context of the concepts of surveillance and simulation in film narrative. How the concepts of power and political power are transmitted through film symbols through which symbols, which themes and which connotations are observed. Concepts of association are our beings, feelings and thoughts; When we hear, see, or hear, it is the images that occur in our minds. They are the visual representations that in the minds of individuals is the perception of symbols and images.

The power / politics relationship occurs together with the concepts of surveillance and simulation in some film explanations. According to this, in film narrative, how the power / politics relationship are transferred according to the surveillance and simulation context and the symbols emerge. In this study, both film narrative analysis and semiological analysis method is used. Semiological analysis and films were analyzed according to serial and sequential analysis methods.

Key Words: Semiotics, Film Narrative, Surveillance, Simulation, Power/Political Power

GİRİŞ

Toplumsal düzenin korunması ve refahı için enformasyon teknolojileriyle yapılan gözetimler, 18. ve 19. yüzyıllarda Bentham'ın "Panoptikonu" sağlanmıştır.

Panoptikon kusursuz bir gözetim ve denetim modelidir. Bu isim hapishane mimarisini oluşturmuştur. Sadece hapishane değil, okul, atölye, vb. birçok kurum için olan bir sistem olmuştur. Amaç ıslah etmek, disipline etmek, meslek sahibi olmalarını sağlamak, okuma – yazma öğrenmelerini sağlamak, vb. her türlü bireyin yararına olan gözetim ve denetimdir. Temel amaç ise topluma geri kazandırmak ve insanlıklarını hatırlatmaktır.

16. ve 17. yüzyıllarda bedensel azap ve işkence bir tiyatro oyunu gibi halkın önünde yapılıyordu. İşte panoptikon sistemi de bu noktada devreye girerek suçlu, mahkûm, dilenci, deli,...vb. hepsinin ayrıştırılmasını sağlamıştır. Suçluysa hapishanede ıslah edilmeli, deliyse tımarhanede psikolojik destek görmelidir. Temelinde disiplin ve insanlık yer almaktadır.

Dönemine göre yapılan bu gözetim ve denetimler ile ekonomiye, üretim gücüne katkı sağlanmıştır. Özellikle polisler ve askeriyelerde de harcamalar denetim altına alınırken, güvenlik de denetim altına alınmıştır. Askeriyelerde sıkı bir disiplin sağlanmıştır.

Her dönemde görülen bu denetim ve gözetimler, enformasyon teknolojilerinin gelişimiyle birlikte daha da yaygınlaşmıştır. Gözetim araçlarının sayısı artmıştır. Çevremizdeki her cihaz en ufak hareketimizi algılamaktadır. İphone'un Siri uygulaması kullanıcılarının sesini duyduğu anda cevap vermektedir. Buradaki ses algısı veritabanlarında yer edinmektedir. Telefon konuşmaları, ses kayıtları, videolarda yer alan sesler, kısacası birçok cihaz tarafından algılanan sesler, özel bir taramadan geçtiği zaman, ayrıştırılmakta ve sesin kime ait olduğu belirlenmektedir. Artık telefon operatörleri de daha iyi hizmet ve güvenlik için ses tanıma programını kullanmaktadır. Toplum, güvenlik ve daha iyi hizmet adı altında gözetlemek ve denetlemek için yapılan uygulamalardır.

Platon'un ideal devleti, Thomas More'un ütopyası, Orwell'in 1984'ü, Baudrillard'ın simülasyon kavramı farklı dönemlerde ortaya çıkmalarına rağmen gözetim ve denetim kavramlarını ele alan kült eserlerdir. Platon'un Devleti ve More'un ütopyası

iyi bir geleceği inşa ederken, Orwell'ın 1984'ü, gelişen toplumu kara bir geleceğin beklediğini kaleme almıştır.

Bu ideal devletler ve ütopyalar Hollywood filmlerine birçok kez konu olmuştur. Her film izleyicilerine bir simülasyon ya da bir simülakr evreni yaratmaktadır. Örneğin; James Cameron'un Yönettiği Avatar filminde kurgulanan yenedünya "Pandora" bir simülakrdır.

Bu çalışmanın amacı filmsel anlatılarda güç/iktidar ilişkilerinin, gözetim ve simülasyon kavramaları bağlamında incelenmesidir. Filmsel çözümleme yöntemi, göstergebilimsel çözümleme yöntemi ile filmlerin dizisel ve dizimsel yapısı incelenmiştir. Çalışmanın hipotezi: Filmsel anlatılarda her dönemde var olan ve gelişen güç/iktidar ilişkisinin gözetim ve simülasyon kavramları bağlamında çeşitli semboller ve simgeler aracılığıyla gösterilmesidir.

Birinci bölümün ilk kısmında, güç – iktidar ilişkileri ile ideoloji ve hegemonya kavramları açıklanmıştır. Bu kavramlar ve birbirleriyle olan ilişkileri ortaya çıkmıştır. İktidar güçsüz olmaz, güç iktidarsız olmaz. Bu iki kavram birbirini beslemekte, tamamlamaktadır. Ekonomik ve askeri güçler olmalıdır. Bir devletin, iktidarın oluşması için sınırlarını ve ekonomisini koruması gerekmektedir. İktidarın toplumu yönetmesi için belli ideolojilere sahip olması gerekmektedir. İkinci kısmında ise, yapısalcılık kavramı ve filmin anlatı yapısı yer almaktadır. Bu kısımda filmin oluşturucuları mekan, zaman ve kişi kavramaları açıklanmıştır. Filmin yapısı, teknik öğeleri belirtilmiştir.

İkinci bölümün ilk kısmında gözetim kavramı ve buna bağlı olarak panoptikon kavramı yer almaktadır. Bu kavram içerisinde, cezalandırma, hapisane, ...vb. kavramlar yer almaktadır. Günümüzde panoptikonun kullanım alanı olan enformasyon ve ağ toplumuna da değinilmiştir. İkinci kısmında ise, simülasyon ve ütopya kavramlarına değinilerek ilk bölümde anlattığımız güç ve iktidar konusunun bu bölümde ne kadar baskıcı ya da ne kadar düzenli bir toplum olduğu yer almaktadır. Bu bölüm Platon'un Devleti, Thomas More'un Ütopya'sı, Campanella'nın Güneş Ülkesi, Orwell'ın 1984'ü ve Huxley'nin Cesur Yeni Dünya'sına kısaca değinilerek açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde ise, çalışmada ele alınan filmler ve bu filmlerin göstergebilimsel çözümleri ele alınmaktadır. Buradan hareketle diğer iki bölümdeki kavramlarla ilişkileri ortaya çıkacaktır. Dördüncü bölümde ise, genel sonuç ve çıkarımlar yer almaktadır.

1. BÖLÜM: FİLMSEL ANLATIDA GÜÇ/İKTİDAR İLİŞKİSİ

1.1. Güç – İktidar İlişkisi

1.1.1. İktidar ve Güç Kavramları

Devletin yasalarını ve yönetim şeklini oluşturan, devletin yapısında bulunan en önemli unsur iktidardır. Bu kavramlar “Siyaset Felsefesi” adı altında toplanmaktadır. Bu kavramlar incelendiğinde, iktidar ve güç ilişkileri daha net anlaşılacaktır.

Devlet: Bir toprak parçası üzerinde, belli yasalara göre yaşayan insan topluluklarıdır. Devlet bu toprak parçasının sınırlarını çizmektedir. Toplumunu iç ve dış tehlikelere karşı korumaktadır. Bu devlette yaşayan insanların artık belli bir uyruğu vardır. Bu insanların o devletin vatandaşı olduğunu belirtmektedir.¹

Bu tanıma göre devletin dört temel unsuru bulunmaktadır: Ülke, halk, hükümet ve egemenliktir.

İktidar: “Yönetimde söz sahibi olan, gücü ya da yürütme yetkisini elinde bulunduran organdır.”² Yönetimde yetkiyi elinde bulunduran kişi veya kişilerdir.

Tunaya, iktidarın iki temel unsuru olduğunu belirtmiştir. “1.) Başkaları için emir vermek, 2.) Bu emirleri yerine getirme araçlarına sahip olmaktır.”³ İktidar ailesini koruyan bir baba gibidir. Amacı; toplumun refahını ve güvenliğini sağlamak, düzeni korumaktır.

Türk Dil Kurumuna göre, “güç” kavramının birçok tanımı bulunmaktadır. İktidar kavramıyla bağlantılı olan tanımı ise, “Güç: Siyasi, ekonomik, askerî vb. bakımlardan etki ve önemi büyük olan devlet, devletler topluluğudur.”⁴

Bir devletin ekonomik ve askeri gücü, devletin diğer devletler tarafından kolayca sömürülmesini ve işgal edilmesini engelleyen en büyük güçtür.

Egemenlik: İktidar gücünün kullanılarak, devleti iç ve dış baskılardan korunmak ve yönetmektir.

¹ Bkz. Süleyman Hayri Bolay, Felsefe. (Ankara: Gün Yayıncılık, 2005) 121.

² Metin Özer, Sınav Dershanesi Felsefe. (Ankara: Sınav Basın Yayın, 2011) 115.

³ Sulhi Dönmezer, Sosyoloji. (Ankara: Savaş Yayınları, 1984) 380.

⁴ Güç Kavramı, Erişim 3.6.2017, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=GÜÇ

Meşruiyet: Hukuki düzene ve kanunlara uyma durumudur.

Hukuk: Toplumsal düzeninin devamlılığı için devletin gücüne dayanan yazılı yaptırımlar, kanunlardır. Herhangi bir kural ihlalinde ceza verilmektedir.

Yasa: Hukukun sahip olduğu yazılı kanunlardır.

Hak: Bireyin ve devletin kanunlara uygun istekleridir. Kullanma yetkisine sahip olduğumuz şeylerdir.

Bürokrasi: Çalışanları sınıflandıran hiyerarşik bir sistemdir. Devlet ve şirket yapılarında görülen hiyerarşidir.¹

Tarihsel Bakış

İlk yasa M.Ö. 1700'lerde Kral Hammurabi tarafından oluşturulmuştu. Yasalar 280 kuraldan oluşmaktaydı. Yasalar, çivi yazısıyla siyah bir taşa yazılmıştı. İnsanlar bu yasalara göre yaşayarak toplumsal düzeni ve disiplini sağlamışlardı.²

Ortaçağ Avrupa'sı din ve devlet işlerinde Latinceyi kullanırken, Yakın Doğu'daki yönetimler ölü Sümer dilini kullanmaktaydı. Latinceyi sadece rahipler biliyordu. Martin Luther King İncil'i Latince'den İngilizce'ye çevirerek halkın İncil'i okuyup anlamasını sağlamıştı. Böylece halkta rahiplerin baskısından kurtulmuş oluyordu.

Burjuvazi hem kraliyeti hem de halkı yönetmekteydi. Sanayi ile birlikte burjuvazinin servetinin çoğu atölye ve fabrikaları çalıştırmaları için işçilere teslim edilmişti.

Hindistan'daki kast sistemine göre en tepede soylular ve savaşçılar bulunuyordu. Ardından rahipler, köylüler ve tüccarlar gelmekteydi. Köle statüsündeki yerli halk en alt tabakayı oluşturmaktaydı. Veda adlı kutsal kitapları sadece ilk üç kast okuyabilir, diğerleri okuyamazdı.

Batı'da Charlemagne döneminde de, Doğu'da olduğu gibi burada da kast sistemi uygulanmış ve bilgi saklanmıştı. Genel olarak bakıldığında hem doğuda hem de batıda dinsel kast uygulanmaktaydı.³

¹ Bkz. Süleyman Hayri Bolay, Felsefe. (Ankara: Gün Yayıncılık, 2005) 122.

² Bkz. Dorling Kindersley, "Yasa ve Düzen", Resimli Factopedia. 1st ed. 154.

³ Bkz. Cansel Çolak, Resimli Çocuk Ansiklopedisi. (İstanbul: Morpa Yayınları, 2007) 113.

İktidar kavramı, zaman değıştikçe ve teknoloji geliştikçe her alanda karşımıza çıkmaktadır. Zaten süreklilik içeren bir kavramdır. Sürekli toplumun refahı için şekillenen, güncellenen bir kavramdır. Ortaçağ Avrupa'sında ya da Asya'da uygulanan baskıcı, dinsel, ...vb. iktidar sistemleri günümüzde başka ülkelerde, hatta şehirlerde, köylerde, vb. uygulanmaktadır. Ancak iktidar sistemi baskıcı olmak zorunda da değildir. Sanayinin gelişimi ile fabrikalarda da ast – üst ilişkileri ortaya çıkmıştır. Fabrikalar düzenli ve akışkan bir hal almıştır.

Elbette ki, bu düzeni sağlamak için uzun bir süre geçmiştir. Örneğin; Henry Ford'un fabrikalarında seri üretime geçilmesi, daha sonra post modern toplum olarak adlandırılan dönemde ise ürünlerin çeşitliliği ve özellikleri artmıştır. Bu fabrikaların gözetim sistemleri de, teknolojik araçlar kullanılarak yapılmaya başlanmıştır. Bu şekilde akışkan bir dönem ve akışkan gözetim sistemleri gelişmiştir.¹

İkinci bölümde Foucault'nun panoptikon sistemi üzerinde durulacağı için öncelikle Foucault'nun iktidarından söz etmek yerinde olacaktır.

Foucault'un İktidarı

İktidar toplumlarda bulunan bir karmaşık stratejik duruma verilen addır. İktidar paraya, mevkiye, güce, kültüre, siyasi, ekonomik, teknolojik, vb. düşünce sistemlerine göre devingen bir yapıya sahiptir. Bu düşünce sistemleri aynı zamanda birbirlerini destekleyen ve besleyen özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Foucault'ya göre; “her bilgi iktidar üretici, her iktidar bilgi kurucu, bilimsel niteliği gereği tarihsel ve iktidar oluşturunur.”²

Çin İmparatoru Shi Huangdi sert bir yöneticiydi. Yeni yasalar ve yeni ölçü birimleri gibi birçok yenilik yapmıştı. Yeni bir alfabe yazılmasını da emretmişti. Bunun içinde bütün kitapların yakılmasını emretmişti. Bu kitapların çoğu Kong Fuzi tarafından yazılmıştı. Fuzi'ye göre; “Eşitsizliğin olduğu her yerde insanlar ayaklanmalı, aksi halde insan olma özelliklerini kaybederler.”³ Daha sonra imparator bu kitapları

¹ Bkz. Robert Bocoock, Tüketim. (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2009) 29.

² Bkz. Marshall McLuhan, Michel Foucault, Noam Chomsky, Jean Baudrillard, Neil Postman, Jacques Lacan, Slavoj Zizek, Kadife Karanlık. (İstanbul: Su Yayınevi, 2005) 80.

³ Christer Öhman, Jens Ahlbom, Anders Nyberg, Taibaltalar ve Piramitler. (İstanbul: Kırmızı Kalem Yayınları, 2003) 45.

yakarak isyankâr düşüncelere son vermek istemiştir. Fakat halk gizliden gizliye Fuzi'nin kitaplarını saklamış ve okumuşlardır. Halk ayaklanmış ve başarılı olmuştur.

Burada iktidar kendi verdiği bilgileri korumak istemiştir. Halkın köle gibi bağımlı olmasını ve başkaldırmaması için çalışmıştır. İktidarın verdiği kadar halkın bilgilendirilmesi ön görülmüştür. Bu nedenle Martin Luther King İncil'i Latince'den İngilizceye çevirmiş ve din adamlarının halkı kandırmayı çalışmasını engellemeye çalışmıştır.

Marks, iktidar ilişkilerini sömüren – sömürülen olarak ele almaktadır. Fakat Foucault, iktidarın toplumun her düzeyinde oluştuğunu belirtmektedir.¹ Mikro yapılar, herhangi bir ülkeye, kabileye, sisteme ait olan her şey ve herkes iktidarın ve bilginin oluşturucularıdır. Bilgi ve iktidar birbirinden bağımsız görünseler de birbirlerini tamamlamaktadırlar. Her bilgi yeni bir iktidarın oluşmasını, gelişmesini ve büyümesini sağlamaktadır. Bununla birlikte iktidar da bu bilgiyi koruyup ve geliştirmektedir. Bilgili bir toplumda iktidar güçlü olmaktadır. Güçlü olan iktidar hedeflerine ve amaçlarına bir o kadar yakın olmaktadır.

Foucault'nun Biyo - İktidarı

Foucault iktidarın bireye bedensel ceza vermesi yerine, bireyi topluma kazandırması gerektiğinden bahsetmektedir. Bireyin kurallara boyun eğmesi, düzene ayak uydurması gerekmektedir. Bu şekilde, birey ıslah edilmelidir. Böylece iktidar toplumsal düzeni korumuş ve emniyete almış olacaktır.²

Suçlular ıslah edilme sürecinde zihinsel ve fiziksel olarak atölyelerde ve fabrikalarda çalıştırılmaktadırlar. Bunun için belirli bir ücret almaktadırlar. Bu şekilde gözetim ve disiplin sağlanmış olmaktadır. Bireylerin zihinsel ve fiziksel güçleri verimli ve yaşamı destekleyici bir hale gelmektedir.

¹ Bkz. Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 93

² Bkz. Marshall McLuhan, Michel Foucault, Noam Chomsky, Jean Baudrillard, Neil Postman, Jacques Lacan, Slavoj Žižek, Kadife Karanlık. (İstanbul: Su Yayınevi, 2005) 101

Focault'ya göre amaç;"itaatkâr, kurallara ve düzene boyun eğen ve otoriteyi içselleştirmiş bir birey yaratmaktır.¹ Yeni iktidar biçimi olumlu, üretken ve yaşamın desteklenmesine yöneliktir.

1.1.2. İdeoloji Kavramı

İktidar ve güç kavramları birbiriyle iç içedir. Birbirlerini tamamlamaktadır. Toplumsal düzenin sağlanması için iktidar sistemlerinin belirli ideolojilere sahip olması gerekmektedir. İdeoloji kelimesini ilk kez 18. yüzyılın sonlarında ideoloji fikrinin öncüsü, Fransız düşünür Antoine Louis Claude Destutt de Tracy ortaya atmıştır.²

Destutt de Tracy ideolojinin bilimsel bir disiplin olduğunu savunmuştur. Ona göre doğru ile yanlış, bilimsel olanla bilimsel olmayanı, gerçek ile sahte olanı birbirinden ayıran bir bilimdir.

Türk dil kurumu ideolojiyi; toplumun, hükümetin, grubun yönlendirilmesi ve yönetilmesi için kullanılan siyasal, ekonomik, politik, kültürel, bilimsel, felsefi, dini, vb. düşünceler bütünü olarak tanımlamaktadır.³

Clauss Mueller ise, ideolojiyi, topluma egemen olan ve amaçları doğrultusunda bütünleşmiş düşünce ve inanç sistemleri olarak tanımlamaktadır.

Emmet Kennedy, ideolojiyi "Tüm bilimlerin, fikirlerin farklı biçimlerde bir araya getirilmesinden oluşması nedeniyle, soy açısından ilk bilim." olarak tanımlamaktadır.⁴

Karl Mannheim ise ideolojiye eleştirel bir şekilde yaklaşmaktadır. Egemenliği elinde bulunduran kişiler, bir çıkar ilişkisi içinde toplumu yönetmektedirler. Egemenliği, gücü ellerinde tutmak için gerçekleri görmezden gelmektedirler. Onlar için önemli olan toplumu kendilerine inandırmaktır.⁵

¹ Marshall McLuhan, Michel Foucault, Noam Chomsky, Jean Baudrillard, Neil Postman, Jacques Lacan, Slavoj Zizek, Kadife Karanlık. (İstanbul: Su Yayınevi, 2005) 101

² Bkz. Teun Van Dijk, John Wilson, Norman Fairlough, Phil Graham, Barış Çoban, Bora Ataman, Simon Springer, Thomas Nail, Dilan Köse, Söylem ve ideoloji. (İstanbul: Su Yayınları, 2015) 16

³ İdeoloji Kavramı, Erişim Tarihi: 17. 07. 2017.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C4%B0DEOLOJ%C4%B0

⁴ Zygmunt Bauman, Yasa Koyucular ve Yorumcular. (İstanbul: Metis Yayınları, 2017) 122

⁵ Bkz. Arthur Asa Berger, Kültür Eleştirisi: Kültürel Kavramlara Giriş. (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2012) 68

Burada ideolojiler doğru da yanlış da kullanılabilir. Dolayısıyla ideoloji kavramı topluma ve bakış açısına göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin; çalışmada incelenen “İsyan” filminde Peder ve rahipler oluşturdukları ideoloji ile toplumu ellerinde tutmaktadırlar. İnsanlar robotlaşmış, tek bir ideolojinin kölesi olarak hayatlarına devam etmektedirler. Ancak bunun farkında değillerdir.

Her insan, farklı düşüncelere ve görüşlere sahiptir. İdeoloji ise kişisel değil, toplumsaldır. Toplum içerisinde birçok farklı grup bulunmaktadır. Bu gruplar da kendilerine ait ideolojilere sahiptir. Örneğin; bu gruplar siyasi partiler olabilir. Her birinin ideolojisi farklıdır. İdeolojiler kişisel deneyimler, geçmiş yaşantılar, zaman, bilgi, teknoloji ve diğer ideolojilere göre farklılık göstermektedir. Buna göre kimi zaman ideolojiler çelişebilmektedir.

Kısacası yaşadıkları toplumda insanların örf, adet, gelenek ve göreneklerine, duygu ve düşüncelerine, kültürlerine, bilgilerine, ekonomilerine, politikalarına göre çeşitli ideolojileri oluşmaktadır. Bununla birlikte insanların, tecrübeleri ve deneyimleri de bu ideolojilerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Her topluluk ve toplum kendi ideolojisine sahip olabilmektedir. İnsanların başka bir ülkeye, şehre ya da kasabaya göç etmesi ya da seyahat etmesiyle bu ideolojiler paylaşılmaktadır. Kimi topluluklar bu ideolojileri kabul ederken, kimi topluluklar karşı çıkmaktadır. Hatta bazen bu topluluklar yeni bir ideoloji oluşturmaktadır.

İktidar elinde bulundurduğu güç ile ideolojileri toplumun refahı ve düzeni için yönlendirmektedir. Örneğin; İncelenen İsyan filminde tek bir ideoloji, baskıcı totaliter sistem tarafından yönlendirilmektedir. Ancak, Platon’un İdeal Devlet’inde baskıcı totaliter bir rejim ile yönlendirilme söz konusu değildir. Son derece barışçıl, özgür ve huzurlu bir ütopyanın varlığı söz konusudur.

1.1.3. Hegemonya Kavramı

İdeoloji düşünceler bilimidir. İktidarların belirli ideolojilere ihtiyacı vardır. Bu süreç boyunca görünmeyen baskı mekanizması hegemonyadır. “Hegomania” Yunanca kökenli bir kelimedir. TDK’ya göre “Hegemonya: bir devletin başka bir devlet üzerindeki siyasal ve ekonomik baskısı, üstünlüğü ya da bir kişinin bir başkası

üzerindeki üstünlüğü, baskısı.”¹ anlamlarına gelmektedir. Hegemon ise, “buyuran, yöneten, kumanda eden”² anlamına gelmektedir.

İtalyan Antonio Gramsci tarafından “Hegemonya” terimi bulunmuştur. Gramsci hegemonya kavramını sınıfsal çerçeve içerisinde ele almaktadır. Ona göre egemen sınıf ve sömürülenler daima var olacaktır. Ve bu durum doğaldır. Asla değişmeyecektir. Çünkü Yüksek sınıfın kültürel yapısı bu değişime engel olacaktır.

Raymond Williams hegemonya kavramının kültür ve ideolojiyi kapsadığını savunmaktadır. “Doyurma” kavramını kullanarak hegemonyanın yaşamımızda her yerde olduğunu ifade etmektedir.³ Çünkü kültür ve ideoloji toplumlara göre değişen kavramlardır. Hegemonya ise, kendine özgü bir kavramdır. Süreklidir. Toplumsal sürecin tamamında varlığını sürdüren bir kavramdır.

Örneğin; eskiden Fransız sömürgesi olan Fas, Tunus ve Cezayir ülkeleri, Fransız kültürünü benimsemişlerdir. Bununla birlikte çeşitli ideolojilere sahip olmuşlardır. Günümüzde ise, bu ülkelerdeki sömürge dönemi bitmiştir. Ancak bu ülkeler hala Fransız kültürünü devam ettirmektedirler. Çünkü Fransız kültürüne ve ideolojilerine aşina olmuşlardır. İdeoloji ve kültür kavramlarını kapsayan ve yaşamın bütün sürecine yayılan kavram ise hegemonyadır.

Küreselleşmeyle birlikte hegemonya kavramının alanı daha da genişlemiştir. Ağlardan oluşanın dünyanın içerisinde de yer almaktadır. Örneğin; Eskiden efendi/köle ilişkisinde köle efendinin sözünün dışına çıkmamalıdır. Köle ekonomik, siyasi, kültürel ve bilgi yönlerinden zayıf kalmaktadır. Efendi köleden üstündür. Herhangi bir durumda köle efendisinin ideolojilerini beğenmese, karşı çıksa bile takip etmelidir. Çünkü o köledir. Ancak günümüzde insan hakları ve çalışanların hakları ile birlikte egemen sınıf ile köleler, işçiler arasında uzlaşma sağlanmıştır.

Hegemonya her yerde mevcut olan baskı sistemini artık hissettirmeden devam ettirmektedir. Küreselleşen dünyada gelişen teknoloji ile uzaktan kontrol sağlamaktadır.

¹ Hegemonya Kavramı, Erişim Tarihi: 30. 06. 2017.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=HEGEMONYA

² Jean Baudrillard, Can Çekişen Küresel Güç. (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2017) 49

³ Bkz. Arthur Asa Berger, Kültür Eleştirisi: Kültürel Kavramlara Giriş. (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2012) 73

1.2. Fılsel Anlatı ve Oluşturucuları

1.2.1. Yapısalcılık

Yapısalcılık, en basit ve bilinen tanımında incelenen nesnenin yapısına yönelmektir.¹ Yapı ise bitmiş, sonlanmış bir bütündür. Bu yapı bir film, mit, roman, vb. her Şey olabilmektedir.

Anlamlandırılan kavram hem işitsel hem de görsel olarak belirtilebilmektedir. Bu noktada, devreye göstergebilim girmektedir. Jonathan Culler: "...göstergeler üzerinde çalışan birisi, anlamın üretilmesini mümkün kılan ilişkiler sistemini incelemek ve bunları gösterge olarak kabul edip karşılıklı olarak parçalar arasındaki ilişkilerin neler olduğunu belirlemek zorundadır."² diyerek göstergebilim ve yapısalcılığın birbirinden ayrılamayacağını açıklamıştır.

Maurice Godelier'in dediğı gibi, "Bir yapının iç işleyişinin araştırılması, onun kökeninin ve evriminin araştırılmasından önce gelmelidir ve bu araştırmaya ışık tutmalıdır."³ Godelier, yapısalcılığın, toplumun alt yapısıyla ilgilendiğini belirtmektedir. Yapının kökeninden önce sistemin işleyişi ile ilgilenmektedir.

Yapısalcılık birçok alanda kullanılmıştır. Amerikalı felsefeci Peirce ve İsviçreli dilbilimci Saussure dilin yapısı ve nesnelere ile ilişkisi üzerinde çalışmışlardır.

Toplumun kültürel yapılarını inceleyen ve dünyanın düzenini ve toplumu anlamlandırmaya çalışan antropolog Lévi – Strauss'tur. Bu yapıları incelemek için akrabalık, mit kavramlarını kullanmaktadır. Bir antropolog olarak öncelikle insan zihnine yoğunlaşmaktadır.⁴

Lévi – Strauss:

"Zihnin bilinçdışı faaliyeti, içerik üzerine biçim empoze etmeyi içerir fakat eğer bu biçimler – antik ve modern, ilkel ve uygar – bütün zihinler için temel olarak aynıysa

¹ Seyide Parsa, Film Çözömleri. (Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2008) 69

² Arthur Asa Berger, Kültür Eleştisi: Kültürel Kavramlara Giriş. (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2012) 105

³ George Ritzer, Modern Sosyoloji Kuramları. (Ankara: De Ki Basım Yayın, 2011) 472

⁴ Bkz. John Fiske, İletişim Çalışmalarına Giriş. (Ankara: Pharmakon Yayınevi, 2014) 222

her bir kurum ve âdetin altında yatan bilinçdışı yapıları ortaya çıkarmak gerekli ve yeterli olacaktır.”¹

Toplumsal yaşamın dinamiklerini, kültürel sembollerle açıklamaya çalışan diğer antropolog Victor Turner’dır. Örneğin; Artemis, Mitolojide Yunan Tanrıçasıdır. Bir kitabın üzerinde yer almasıyla yayınevinin adı olmaktadır. Astrolojide yay burcunu temsil etmek içinde kullanılmaktadır. Kısacası, kültürel sembollerin anlamı bağlamına göre değişmektedir.

1.2.2. Anlatı Kuramı

Anlatı kavramı, film ya da romandaki olayları, karakterleri ve eylemleri betimlemektedir. Anlatıda olaylar neden sonuç ilişkisi içinde aktarılmalıdır. Anlatı giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden meydana gelmektedir. Bu bölümlerin arasında dengeleyici ve dönüştürücü öğeler de yer almaktadır.

Anlatım ise, anlatının izleyiciye nasıl aktarıldığıdır. Anlatım iki şekilde aktarılabilmektedir.

- Kısıtlanmış Anlatım: Anlatım ana karaktere bağlıdır. Genelde polisiye, dedektiflik filmlerinde anlatım tek bir karakter üzerinden izleyiciye aktarılmaktadır.
- Her Şeyi Bilen Anlatım: Anlatım hem bütün karakterler tarafından yapılabilmekte, hem de yönetmen tarafından yapılabilmektedir. Örneğin; Agatha Christie’s Poirot bir televizyon dizisidir. Verilen bölümlerin bazılarında karakterlerin, ölen kişi ile ilgili farklı bağlantıları ve anıları olmaktadır. Karakterlerin bunları hatırlayıp izleyiciye sunmasıyla izleyiciler her şeyi bilen birine dönüşmektedir. Ancak dizide bu olaylar henüz tamamlanmamıştır.²

Anlatıbilim (Narrative) ise anlatı ve anlatı yapısını inceleyen bilim dalıdır.

¹ Jerry D. Moore, Kültür Teorileri: Antropoloji’deki Başlıca Teori ve Teorisyenler. (Ankara: Atıf Yayınları, 2015) 298 - 285

² Bkz. Warren Buckland, Sinemayı Anlamak. (İstanbul: Optimist Yayınları, 2013) 80 - 44

Sinema: Kısa Bir Tarihçe

- Görüntülerin hareketli bir şekilde sürekli olarak yansımaları sağlayan Lumière kardeşler, ilk sinematograf aygıtını kullanan kişiler arasındadırlar.¹
- 1879 yılında İngiliz fotoğrafçı Eadweard Muybridge'in geliştirdiği "Zoogyroscope" aleti, fotoğrafların art arda, hızlı bir biçimde perdeye yansıtılmasını sağlamıştır.
- Hindistan'da ilk film stüdyoları 1920'lerde kurulmuştur.
- 1930'larda Amerika'da sinema sarayları yaygınlaşmıştır.
- "New York Işıkları" adlı film ilk sesli filmidir.
- Günümüzde, bilinen IMAX projeksiyon sistemleri ilk kez Japonya'da 1970 yılında ortaya çıkmıştır.²

Film Nedir?

Objelerin ve insanların kamerayla kayıt edilmesi ve bu hareketli veya hareketsiz görüntülerin art arda kesintisiz olarak verilmesiyle film oluşmaktadır. Bu filmlere özel efektler de eklenebilmektedir. Art arda gelen görüntüler izleyicide bir algı yanılsaması oluşturmaktadır.

Kurgu kısmında belli bir sıraya konulan görüntüler, montaj kısmında yaratılan anlamın herhangi bir kesintiye uğramadan, izleyiciye aktarılmasını sağlamaktadır.³

Film Yapımı

Film yapımı 3 bölüme ayrılmaktadır.

- a) Yapım Öncesi: Yapımcı, yönetmen, senaryo yazarı, yapım yönetmeni, mali işler, oyuncular, başroller (Starlar), rol dağıtıcısı, mekân – dekor görevlisi, yapım koordinatörü, asistanlardır. Yapım öncesi her şey sıralanmaktadır ve daha sonra sıra çekim aşamasına gelmektedir.
- b) Çekim: Film çekimi başlar. Çeşitli uzmanlar yönetmene yardım eder. Bu evre; yönetmen, görüntü yönetmeni (kamera operatörü, odak ayarcısı, kamera asistanı, ışıkçı, sanat yönetmeni), yapım tasarımcısı, birinci ve ikinci

¹ Bkz. Lionel Bender, Görsel Kitaplar: İcatlar. (Ansiklopedi Yayınları, 1989) 50

² Bkz. Dorling Kindersley, "Sinema", Resimli Factopedia. 1st ed. 184

³ Bkz. Erişim Tarihi: 30. 06. 2017 <http://ne-nedir-kimdir-kim-kimdir.blogspot.com.tr/2008/01/film-sinema-film-nedir-film-tanm-ve.html>

yönetmen asistanı, ses mühendisi, boom operatörü, ses dekoratörü, inşaat menajerinden oluşmaktadır.

- c) Yapım Sonrası: Kurgu ve montaj aşamasıdır. Sekanslar ve ses düzenlemelerinden sonra film dağıtıma gönderilmektedir.¹

Filmin teknik yapısında izleyiciyi etkisi altına alan en önemli unsurlar ses, renk, ışık ve çekim açılarıdır. Daha sonra kurgu ve montajının sıralı bir şekilde oluşturulmasıyla seyirci de olumlu bir etki yaratılabilmektedir.

Anlatı Oluşturucuları

Filmlerin, romanların, reklam afişlerinin, ...vb. hepsinin iki temel düzlemde çözümlenmesi yapılmaktadır.

- a) Tümlen Öğeler

Uzam (Mekân): görselin ya da metnin okunurken nerede geçtiği ile ilgili bilgi vermektedir. Mekân aynı şekilde döneminde ipuçlarını vermektedir.

Zaman: görselin ya da metnin hangi zaman diliminde geçtiği hakkında bilgi vermektedir.

- b) Eyleyen Öğeler

Kişi/Karakter: görselin ya da metnin içinde geçen kişi ve karakterler okuyucuda ya da seyircide bir duygu ve düşünce yaratmaktadırlar. Kişiler/Karakterler, filmsel anlatıda filmin kahramanı, engelleyici ve destekleyici karakterlerden oluşmaktadır. Romanlar, masallar ve hikâyeler içinde aynı şey söz konusudur. Aktarılan anlam ile izleyici/okuyucu birçok duygunun etkisi altında kalmaktadır. Film ya da hikâye amacına ulaşmıştır. Amaç izleyiciyi/okuyucuyu etki altına alarak, bambaşka bir dünyaya yönlendirmektir.²

¹ Bkz. Dorling Kindersley, "Yasa ve Düzen", Resimli Factopedia. 1st ed. 185.

² Rengin Küçükdoğan, Ders Notları. (Yüksek Lisans, 2015)

2. BÖLÜM: FİLMSEL ANLATIDA GÜÇ/İKTİDAR İLİŞKİSİNİ AKTARAN TEMEL İKİ KAVRAM: GÖZETİM VE SİMÜLASYON

2.1. Gözetim Kavramı ve Gözetim Kültürü

2.1.1. Gözetim Kavramı

Gözetimin iki tanımı yapılabilmektedir. İlk olarak bireylerin, kurumların, devletlerin, ...vb. belli sistemler ve sınırlar çerçevesinde casusluk olarak adlandırabileceğimiz gözetim şeklidir. İkincisi ise dolaysız olarak günlük hayatta yapılan gözetimdir.

İlk çağlarda, bilgileri kaydetme, saklama, toplama ve analiz etme aracı olarak yazı büyük bir öneme sahiptir. Toplumların denetim altına alınmasında ve hiyerarşik düzenin sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Çünkü gözetimin ilk yazılı kaynaklarını oluşturmuşlardır.

Roma imparatorluğu döneminde de vergilendirme ve askere alınacak kişileri belirlemek için nüfus sayımları yapılmaktaydı.¹

İsraililerin ilk nüfus kayıtlarını tuttuğu bilinmektedir. Mısır'dan kölelikten kaçtıktan sonra bu nüfus sayımları toplumsal ve askeri düzen kurmak için aracı olmuştur. O dönemde yaptıkları ulaşım sistemleri, çağlar boyunca gizli haber alma örgütleri ve askeri düzen tarafından kullanılmıştır. Bu şekilde iç düzen korunmuş ve denetim altına alınmıştır.

Çin'de büyük denetim ağı oluşturmak isteyen Şih Huang – ti, siyasi ve mali amaçlarla geniş bir yol ağı kurmuştur. İnkalar'da benzeri bir sistem görülmektedir. Yeni Mısır imparatorluğu miras aldığı yolları diplomatik kurye ve denetleyiciler aracılığı ile halkı kontrol altına tutmuş ve denetlemiştir. Abbasi Halifeliği döneminde “berid” adı verilen bir divan bulunmaktadır. Bu dönemde ülke dışından bilgi toplanmaktadır. İletişim ve istihbarat örgütüdür.²

18. ve 19. yüzyılda hükümdarın mühürlü mektupları büyük önem taşımaktadır. Bu mektuplarda, hükümdarın verdiği emir ve görevler yer almaktadır. Polis komutanlığı

¹ Bkz. David Lyon, Gözetim Çalışmaları. (İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2013) 52

² Bkz. Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 53 – 54

bu görevleri özel bir ekibe devretmektedir. Buna göre görevde belirtilen, gözetleme, izleme, denetleme ve tutuklama yapılmaktadır.¹

Örneğin; XIII. Louis'in polis şefliğini yapan Fouche; Paris'teki kapıcıları muhbir olarak kullanmıştır. Binalarda yaşayanların düşüncelerini, hareketlerini, kısaca bütün yaşamlarını gözetlemelerini istemiş ve kendisine rapor edilmesini emretmiştir.²

Buhar makinesinin keşfi ile makineler insanların yerini almıştır. Fakat onları çalıştıracak insan gücüne de ihtiyaç duyulmuştur. Böylece çalışma yaşamı fabrikalara yönelmiştir.

Küçük atölyelerde başlayan gözetim olgusu, fabrikalarda da kullanılmıştır. İşçiler yeteneklerine göre belirli bir eğitim almışlardır. Fabrikadaki her bölümün bir ustabaşısı olmuştur. Ustabaşılar yöneticilere rapor vermişlerdir. Böylece işçilerin çalışması, zaman yönetimi ve üretimin verimli olması için gereken düzen ve disiplin sağlanmıştır. Fakat bu gözetim daha da ileri gitmiştir. Artık işçiler bile birbirlerini gözetlemeye başlamışlardır.

Modern dünyada gözetim kavramı üretim ile ilgilidir. Bu dönemde çalışanlar gözetlenerek daha verimli çalışmaları ve işlerini kısa sürede en iyi şekilde yapmaları hedeflenmiştir. Kapitalist sistemde gözetime ilk olarak fabrika işçilerinin sermaye için disipline edilmeleri ile rastlanmaktadır. Önceden fiziksel baskı altında ve korkuyla çalıştırılan işçiler, modern/kapitalist toplumda kendi emek güçleri ile istedikleri gibi çalışabilmektedirler. Eğer işverenin vereceği ücret dışında hiçbir geçim kaynakları yoksa hayatta kalmak için çalışmak zorundadırlar. Fakat modern dönemde gözetim olgusu ile işin zamanlaması, çalışanların daha verimli olabilmeleri için fabrika ve atölyelerde kişinin gücüne ve bilgisine uygun pozisyonlara yerleştirilmesi amaçlanmıştır.³

“Ulusların Zenginliği adlı eserinde Adam Smith, “Ekonomi bir sistemdir ve sistemler birçok bakımdan makineye benzerler.” tanımlamasını yapmıştır. 19. yüzyılda İngiltere’de Lord Cromer siyasi işleyiş alanındaki planlarından bahsederken, “Makinenin çeşitli parçalarının uyumlu bir şekilde çalışmasını sağlayacak”

¹ Bkz. Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 313

² Bkz. Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 65

³ Bkz. Robert Bocoock, Tüketim. (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2009) 21 – 59

özelliğindeki bir hükümete vurgu yapmıştır. Lenin, devleti “İşçileri baskı altında tutmak için kapitalistlerin kullandığı bir makine” olarak betimlemiştir.”¹ Makine metaforu ekonomik, siyasi, askeri, kültürel, vb. birçok alanda kullanılmıştır. Makine bu düşünce sistemlerinin işleyiş özelliklerini oluşturmuştur. Bu düşünce sistemi günlük yaşamı da etkilemiştir. İş ve özel hayat birbirinden ayrılmıştır. Geleneksel toplumda çalışma koşulları mevsime, özel günlere, bağlıyken, kapitalist toplumda zaman kavramı ön plana çıkmıştır.

David Garland’ın ‘denetim kültürü’ adını verdiği şey, Garland’ın demesiyle, “yurttaşıl kültürümüz gittikçe daha az hoşgörülü, daha az kapsayıcı ve daha az güvenilir olma süreci içindedir.”² Garland’ın söylemek istediği şey gerçekten de insanların güvenlerini yitirdiği ve kanıt olmadan hiçbir şeye inanmadığıdır. İngiltere’de yere çöp atıldığında, çöpü çöp kutusuna atmanızı söyleyen güvenlik kameraları bulunmaktadır. Kanada da arabalar evlerin önüne park edilememektedir. İnsanlar araçlarını garaja çekmekle yükümlüdürler. Park etme süresi en fazla 5 – 15 dakikadır. Eğer araçlar bu süre içinde hareket etmezse ya da garaja çekilmezse, araç sahipleri ceza almaktadır. Günümüzde bunun gibi daha birçok örnek ile karşılaşılmaktadır. Denetim kültürü, sadece devlet ve devlet kurumları ile sınırlı değildir. Günümüzde birçok aile çocuklarını dadılara, bakıcılara emanet etmekte zorlanmaktadır. Nitekim mecburiyetten bu hizmetten yararlanmak zorunda kalan ebeveynler dadı kameraları kullanmaktadır. Çıkan birçok haberde dadıların ya da bakıcıların uygunsuz davranışları bu kameralara kayıt edilmiş ve ceza almaları sağlanmıştır.

Görme/Göz Metaforu

Fransızcada ‘bakarak olmak’ anlamına gelen surveiller fiilinden türetilen gözetim, boş merakın çok ötesinde, belli insan davranışlarının dikkate alındığı süreçlere işaret etmektedir.³ Göz, her şeyi görür ve görendir. Burada bir tanrı metaforu vardır.

¹ Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 80

² David Lyon, Gözetim Çalışmaları. (İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2013) 28

³ Bkz. David Lyon, Gözetim Çalışmaları. (İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2013) 30

Panoptikonda gözetmen kulesi her şeyi görür ve mahkûmlar bunun farkındadır. Göz orada olmadığı halde mahkûmlar izlendiklerini hissetmektedirler.¹

2.1.2. Panoptikon

Bentham'ın panoptikonu, Yunanca Pan ve Optikön sözcüklerinden türetilen “her yeri gören yer” anlamına gelmektedir.² Jeremy Bentham'a göre; “Panoptikon ya da gözetim – evi – merkezi bir gözetleme kulesi etrafında birçok hücreden oluşan, bir gardiyanın birçok mahkûmu aynı anda denetleyebildiği büyük dairesel bir yapıdır.”³ Mahkûmların hücreleri az da olsa aydınlatılmıştır. Işık verilmesinin sebebi, mahkûmun hareket ettiği zaman görülebilmesi içindir. Kuleden bir siluet olarak görünmektedir. Eskiden mahkûmlar zindanlara kapatılmaktaydı. Karanlıkta mahkûmun direncinin kırılacağına inanılmaktaydı. Panoptikon sisteminde ise, karanlık mahkûm için koruyucu bir nitelik taşımaktadır. Çünkü ışığın olduğu alanlarda sürekli gözetlendiği için daha da huzursuz hissetmektedir.⁴

Gözetlendiğini bildiği halde gardiyanları ve kameraları görmeyen mahkûmlar, deliler, işçiler, çocuklar ve hastalar istemeden kurallara ayak uydurmaya başlamaktadırlar. İstenilen tutum ve davranışı göstermektedirler. Önemli olan her yerden izlendiklerini biliyor olmaları ve bu korkuyu hissetmeleridir. Çünkü herhangi bir kural ihlali ile dönemine göre cezalandırmalar ya da ek görevler bireylere verilmiştir.

Foucault'ya göre “Panoptikon; her tür özel kullanımdan kopartılabilen ve kopartılması gereken siyasal bir teknoloji biçimidir.”⁵ Panoptikon ile öğrenciler eğitilmekte, mahkûmlar cezalandırılmakta, dilenci ve aylaklar çalıştırılmaktadır. Foucault, günümüzde panoptikonun iktidar uygulayan bir disiplin toplumunun “derin, katı tabanını” oluşturduğunu belirtmektedir.⁶ Yani gücü yücelten bir azınlık, gözetleme aygıtlarını kullanarak, toplum kontrol etmeye çalışmaktadır. Bu kontrol ile gerektiğinde şiddet de uygulamaktadır.

¹ Jeremy Bentham, Catherine P. Watkin, Simon Werret, Barış Çoban, Zeynep Özarslan, Panoptikon: Gözün İktidarı. (İstanbul: Su Yayınevi, 2008) 100

² Zygmunt Bauman, David Lyon, Akışkan Gözetim (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016) 22

³ Jeremy Bentham, Catherine P. Watkin, Simon Werret, Barış Çoban, Zeynep Özarslan, Panoptikon: Gözün İktidarı. (İstanbul: Su Yayınevi, 2008) 77

⁴ Michel Foucault, İktidarın Gözü. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015) 86

⁵ Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 303

⁶ Bkz. Armand Mattelart, Gözetimin Küreselleşmesi: Güvenlileştirme Düzeninin Kökeni. (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2012) 14

Panoptikon sistemi ile hapisane yöneticileri birbirlerini gözetleyebilmektedir. Gardiyanlar da birbirlerini gözetleyebilmektedir. Hapisane yöneticileri kuleden ve monitörlerle gardiyanları ve mahkûmları gözetlemektedir. Diğer kurumlarda da uygulanabilen panoptikon sistemi ile hekimler, öğretmenler, vb. yönetimde yer alan kişiler gözetlenebilir ve herhangi bir ihlal durumunda yargılanmaktadırlar. Hapisane içerisinde yer alan hekim ve öğretmenlerin davranışları ile ilgili hapisane yöneticisi değişiklikler emredebilmektedir. Yargı tarafından aniden gönderilen bir müfettiş sistemi hemen anlayacak ve aynı zamanda diğer yönetici ve gardiyanlarla konuşarak ve onların fikirlerini ve görüşlerini alarak hapisane yöneticisini denetlemektedir.

Panoptikonun amacı gözetim ve disiplindir. Panoptikonun amacı hâkimiyet değildir. Yani hükümetler değişse bile varlığını korumaya devam edecektir. Günümüzde de aynen öyle olmuştur. Teknolojinin gelişimi ile süperpanoptikon ortaya çıkmıştır. Teknolojinin gelişimiyle birlikte, panoptikonun alanı daha da genişlemiştir. Süperpanoptikon ile günümüzde veri tabanları, biyometri ve genomlar ile gözetim ve denetim yapılmaktadır. Süperpanoptikon ile sanal bir kontrol dünyasından bahsedilmektedir. Örneğin akıllı telefonlar ve tabletler insanlar için mini bir hapisane niteliği taşımaktadır. E – postalar, kredi kartı numaraları, cep numaraları, sosyal medya hesapları, vatandaşlık numaraları ve çeşitli uygulamaların kullanılmasıyla birlikte elde edilen bilgiler veri tabanlarına işlenmektedir. Süperpanoptikon, toplumu disipline eden ve programlanmasını sağlayan bir sistemdir.¹

2.1.2.1. Azap

Azap Joucourt'un da ifade ettiği gibi, "Dayanılması az veya çok olanaksız olan, acı veren bedeni cezadır. İnsanların hayal gücünün genişliğinin, barbarlığı ve gaddarlığı bu hale getirmiş olması açıklanamaz bir olgudur."² Konumuzla ilgili olarak TDK'daki tanımı ise, "Azap, büyük sıkıntı, eziyet, ezinçtir."³

¹ Bkz. Serdar Öztürk, Filmlerle Görünürlüğün Dönüşümü: Panoptikon, Süperpanoptikon, Sinoptikon. (İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2013) Sayı 36.

² Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 73

³ Azap Kavramı, Erişim Tarihi: 30.06. 2017.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=29721

1670 Kararnamesi ceza uygulamasında hükme bağlanan cezaların hiyerarşisi şöyledir: “Ölüm, konunun kanıt gerektirmesiyle birlikte, sürekli kürek, kamçılama, suçunu herkesin önünde itiraf etme ve sürgündür.”¹ Yani 17. yüzyılda ağır beden cezaları bulunmaktadır. Her türlü azap, işkencenin halkın önünde dramatize edildiği, hain ya cadı ya da büyücü olarak damgalanan insanların kafalarının kesilip kale duvarlarına asıldığı dönemdir. 18. yüzyılın sonuyla 19 yüzyılın başında, bedensel ceza uygulamalarının dramatize edilerek halkın gözü önünde sahnelenmesi, vahşetin kadınlar, çocuklar dâhil herkes tarafından izlenmesi rahatsızlık verici bir durum olmaktan çıkmıştır. Aşağılayıcı ve küçük düşürücü bir hal almıştır. İnsanlığa önem verilmeyen ve bireyin insanlığına saygı duyulmayan bir dönem olmuştur. Beccaria bu durumu çok erkenden söylemişti: “korkunç bir cinayetin pişmanlık duyulmadan işlendiğini görmekteyiz.”² Cellatlar bu cinayeti sıradan bir olarak iş görmektedirler. Beccaria’nın dediği gibi duygusuzca ve soğukkanlılıkla işlenen bu cinayet çok normal bir durum olarak halka gösterilmektedir. Aynı pazar yerindeki bir elma satıcısının müşteri çekmek için elmaları ile gösteri yapmasına benzemektedir.

İktidar mekanizmaları bireyleri nesnelleştirmiştir. Bireyleri birer nesne olarak görmektedir. Bireylerin itaat etmesi için, bireyleri ayırıştırılmaktadır. İstenen tutum ve davranış sağlanıncaya kadar bireylere işkence etmektedir. Eğer bu kişiler birer mahkûmsa tecrit edilmektedirler. Mahkûm veya işçi, itaat beklenen bu kişiler ekonomik yönden zayıf kişilerdir. Mahkûmlar belirli bir ücret karşılığında, cezai sürelerinin azalması karşılığında ya da hapisten çıktıktan sonra işsiz kalmamak şartıyla itaat etmektedirler. İşçiler ise belirli bir ekonomik düzey ve iş imkânı için itaat etmektedirler.³

Fransa’da yargıçlar, cezaların ıslah etme ve iyileştirme amacıyla verildiğini belirtmişlerdir. Bahriye ve işleri bakanlığı hapisane ve zindanların yönetimini ellerinde tutarak, işçilere daha çok maaş ödemek yerine, kürek mahkûmlarını çalıştırmışlardır. Mahkûmlar çok daha ucuza ağır işleri yapmakta ve disipline edilmektedir.⁴

¹ Bkz. Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 71

² Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 40 – 41

³ Bkz. Jeremy Bentham, Catherine P. Watkin, Simon Werret, Barış Çoban, Zeynep Özarlan, Panoptikon: Gözün İktidarı. (İstanbul: Su Yayınevi, 2008) 77

⁴ Bkz. Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 42

2.1.2.2. Cezalandırma

18. yüzyılda hukukçular ve felsefeciler mahkûmlara verilen azaba karşı çıkmışlardır. Hukukçulara göre zaman geçtikçe cezalar da yumuşamıştır. Aslında yumuşamaktan çok daha az acı verici olmuştur. Cezanın suça göre orantılı olmasını ve ağır ceza mahkûmlarının ömür boyu hapis cezası almalarını savunmuşlardır. Bu yüzyılda ilk iyileştirmeler ve ıslah için çalışılmaya başlamışlardır.¹

Günümüzde verilen cezalar ıslah etme ve mahkûmların iş, beceri, tecrübe kazanmaları için verilen cezalardır. Özünde saygı duyulması gereken şey 'insanlıktır'. Her şeyden önce onun birey olduğu unutulmamalıdır. Bireyin suç işledikten sonra, bireyin psikolojik durumu, inançları, yaşadığı ortam, ...vb. birçok etmeninin göz önüne alınması ve buna göre kefalet ödeyerek cezadan kurtulmaları söz konusudur. Ancak bireyler buna güvenerek suç işlememelidirler. Çünkü durum böyle değildir. Yukarıda saydığımız etmenler göz önüne alındığında bazı suçlular ruh ve sinir hastalıkları hastanelerine yatırılmaktadır. Bazı suçlularda psikolojik yardım almaktadır. Örneğin; Amerika'da gönüllü olarak kamu kurumlarında çalışma ve çevre hizmetleriyle ilgili yasalar bulunmaktadır. Bütün suçlar ciddidir. Ancak ölüm ve vahşet gibi suçlarda mahkûmun kefaretilerile çıkması anlamsızdır. Sadece kefaretilerile ödeyerek kurtulmak diye bir şey söz konusu değildir. Bu kurallar bireyleri caydırmak için oluşturulmuş kurallardır.

Eskiden azap çektiren, işkence eden hükümdarın varlığı göz önündeyken, şimdi iktidar mekanizması gizlenmekte ve cezalandırmaları onun yerine yasa koyucular yapmaktadır. Önceden vahşet, damgalama ve korkulan iktidar mekanizması şimdi koruyucu ve ders verici bir öge olmaktadır.

Yasa koyucu kapatılmalarını sağladığı mahkûmları ayırıştırılmaktadır. Bunların arasından da tembelleri, dilencileri seçerek onları çalıştırmaktadır.² Amaç bütün mahkûmlara özgürlüklerinin değerli olduğunu ve neyi kaybettiklerini göstermektir. En saf kötülük yok edildiğinde bireyler neyi kaybettiklerini anlayacaklardır. Yasanın amacı suçluları ağır ve hafif olan bireyleri ayırştırmak ve onlara eşit cezalar verilmesini engellemektir. Bu nedenle çeşitli hapisane sistemleri oluşturulmuştur.

¹ Bkz. Emine Eylem Aksoy Retornaz, Beccaria'nın Hapis Cezasına Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme. (TBB Dergisi, 2014) 93 – 106; Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 125

² Bkz. Michel Foucault, İktidarın Gözü. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015) 86 – 88

Amaç bireylerin ıslah edilmesi ve işlenen suçun bedelinin ödenmesidir. Örneğin; İslahhaneler, Polis hapishaneleri ve tutukevleri, vb. gibi yapılar bu amaçla inşa edilmiştir.¹

1791 yılında yasaya göre katiller, caniler, hainlerin cezası ölümdür. Diğer bütün cezaların da belli bir süresi olmalıdır. Ceza sisteminin değişmesiyle birlikte azap ve işkenceler ortadan kaldırılmış, bireyin ıslahına yönelik çalışmalara başlanılmıştır. Ancak bu cezaların belli bir süresi olması gerekmektedir. Yoksa bu mahkûm için işkenceye ve iktidar mekanizmaları için zaman kaybı ve maliyet olacaktır.²

Verilen cezalar suçlunun topluma verdiği zarar olarak algılanmaktadır. Suçlu da bunun bedelini ödemelidir. Bunun içinde mahkûmlar kamusal alanda çalıştırılmaktadır. Toplumda herkesin gözünün önünde diğer işçilerle çalışmaktadır. Böylece bir iş beceri ve emek öğrenmektedir. Aynı zamanda da disipline edilmekte, denetlenmektedir. Toplum mahkûm işçileri çalıştırdığı için kâr sağlamaktadır. Fakat diğer taraftan toplum mahkûmu gördüğünde onun suçlu olduğunu ve cezalı olduğunu bilmektedir. Bu da diğer vatandaşların zihninde ceza olgusunu ve suç işlemekten uzak durmaları gerektiğini hatırlatacaktır.

2.1.2.3. Hapishane ve Disiplin

“Cezaevi” anlamına gelen hapishane sözcüğünün kökeni, Arapça “haps” ve Farsça “hane” kelimelerinden gelmektedir.³

Disiplin, kelimesi Fransızca kökenli bir sözcüktür. “Disiplin: 1.) Bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyması durumu, sıkı düzen, düzence, düzen bağı, zapturapt. 2.) Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünüdür”.⁴

Hapishaneler, okullar, fabrikalar, kurum ve kuruluşlar yazılı ve yazısız kurallara sahiptir. Devlet yönetimi de toplumsal düzenin sağlanması için yazılı ve yazısız

¹ Bkz. Jeremy Bentham, Catherine P. Watkin, Simon Werret, Barış Çoban, Zeynep Özarlan, Panoptikon: Gözün İktidarı. (İstanbul: Su Yayınevi, 2008) 49

²Bkz. Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 170 – 172

³ Hapishane Kavramı, Erişim Tarihi: 30.06. 2017

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=HAP%C4%B0SHANE

⁴ Disiplin Kavramı, Erişim Tarihi: 30.06.2017.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=D%C4%B0S%C4%B0PL%C4%B0N

kurallara sahiptir. Yazılı olan kurallar, yani yasalar uyulması gereken zorunlu kurallardır. Yazısız kurallar ise bağlamına göre değişen örf, adet, gelenek, görgü kuralları, vb. kurallardır. Temelinde toplumsal düzenin korunması ve huzurun sağlanması yer almaktadır. Bu uygulamalar disiplindir.

Hapishane: doğrudan bir cezalandırma yöntemidir. Yasalara göre, yasaları, kuralları ihlal eden bireyler tutuklanmaktadır. Her ne kadar özgürlükten yoksun bırakan bir sistem olsa da, hapishaneye bireyler ıslah edilmek, disipline edilmek için getirilmektedir.¹

18. yüzyıl sonundan önce hapishane yasal bir ceza değildir. İnsanları, istisnai durumlar hariç, sadece davalarının açılmasından önce tutmak için hapsedmektedirler. Bireyin hapishanede kalma süresi arttıkça yeniden eğitilmiş olma halini azaltmakta, suça eğilimi arttırmaktadır. Denetim sisteminin kabul edilebilme koşullarından biridir. Diğer taraftan insanlar polisleri kabul etmeye başlamaktadırlar. Yani suçun artmasıyla birlikte ortaya çıkan polis kontrol ve koruma sistemini yavaş yavaş kabullenmektedirler.²

19. yüzyıldan sonra iyileştirme ve ıslahat hareketleri başlayan hapishane sistemlerinde, bireyin terbiye edilmesi, ahlaki yönünün güçlendirilmesi, ideolojilere sahip olması, eğitim görmesi, meslek edinmesi, dini inançlarının güçlendirilmesi ve bu sayede içlerindeki kötülükten arınmaları amaçlanmaktadır. Léon Faucher'in "Paris Genç Mahkûmlar Evi" yönetmenliğinde belirtildiği gibi, mahkûmlar belirli saatlerde uyanmakta ve belirli saatlerde yemek yemektirler. Örnek; "Madde 18 Kalkış: Tutuklular trampetin ilk çalışında kalkmak ve sessizce giyinmek zorundadırlar, bu arada gözetmenler hücrelerin kapılarını açacaklardır. İkinci çalışta yataklarını yapmış durumda, ayakta olacaklardır. Üçüncüsünde, sabah duasının yapıldığı tutukevi kilisesine gitmek üzere sıraya gireceklerdir. Trampetin her çalışının arasında beş dakika vardır."³ Maddelerin devamında okul saatleri, fabrika saatleri, öğle ve akşam yemekleri, dinlenme süreleri belirtilmiştir. Trampet sesleri beş dakikada bir duyulmaktadır.

¹ Bkz. Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 338

² Bkz. Michel Foucault, İktidarın Gözü. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015) 154

³ Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 37

Sadece hapishanede değil, atölye, fabrika, okul, yurt, kışla vb. kurumlarda da buna benzer sistemler görülmektedir. Buna göre her alanda disiplin mevcuttur. Mahkûmlar, öğrenciler, askerler, vb. gece gündüz denetlenmektedir. Aralıksız bir disiplin anlayışı hâkimdir. Kurumlarda müstebit (zorba/baskıcı) disiplin anlayışı da yer almaktadır. Hapishanelerde mahkûmların uyku, dinlenme, yeme – içme saatleri, çalışma saatleri ile oynayan gardiyanlar veya hapishane yöneticisi müstebit disiplin anlayışını kullanmaktadır. Amaç mahkûmun aralıksız itaatidir. Ancak gardiyan ve yöneticiler bunu daha çok bir eğitim olarak görmektedirler.¹

İncelenen The Last Castle filminde de hapishane yöneticisi yemek saati çalınan borunun on dakika erken çalmasını emrederek müstebit bir disiplin uygulamıştır. Mahkûmlar, hapishane yöneticileri ve gardiyanların köleleri değildir. Onlarla istedikleri gibi oynayamazlar. Ancak bu tip durumların ortaya çıkmasındaki neden denetimin az olması, düzgün yapılmaması ya da bu denetimin hiç yapılmamasıdır. Kimi iktidar mekanizmalarında da eğer o hapishanedeki ölüm oranları çok az ise ve isyan çıkmıyorsa ya da isyanlar hemen bastırılıyorsa demek ki o hapishane yönetiminde sorun yoktur. Ve buna göre iktidar mekanizmaları dikkatsiz davranabilmektedirler.

Ancak, Descazes, “Yasa suçluyu içine attığı hapishanede izlemek zorundadır.” diyerek denetimin ve gözetimin önemini vurgulamıştır.² Denetim, gözetim, yasalar yalnızca suçlular için değil; toplumsal düzen içinde gereklidir. Hapishaneler vatandaşları korkutmaktadır. Çünkü hapishaneler karanlık yerlerdir ve içeride kimse ne olduğunu bilmemektedir. Haksızlıklar yapıldığı düşünülmektedir. Örneğin; suçlu çıkmak üzereyken bir kargaşa yaratılıp ceza süresinin uzatılması ya da bilmediği suçların üzerine yıkılması gibidir. İşlenen suç ile gerçek bilginin farklı olduğu durumlardır. Bir mahkûma bir suç nedeniyle azap çektirildiği zaman mahkûm dayanamayacak hale gelecektir. Böylece kendisine yöneltilen birçok suç kabul edecek hale gelmiş olacaktır. Kabul etmese de sorgulayan kişiler mahkûmun kelimelerini seçerek bambaşka suçlar üreteceklerdir. Böylece mahkûm işlemediği suçları bile üzerine almış olacaktır. Gerçekte ise aktarılan bilgi ile suçun çok farklı olduğu gizlenecektir.

¹ Bkz. Jeremy Bentham, Catherine P. Watkin, Simon Werret, Barış Çoban, Zeynep Özarslan, Panoptikon: Gözün İktidarı. (İstanbul: Su Yayınevi, 2008) 60

² Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 360

Hapsetme fikri birçok kez eleştirilmiştir. Çünkü bir kez kapatıldıktan, hapsedildikten sonra mahkûm topluma geri kazandırılmamaktadır. Ayrıca bu tür cezalar toplum içerisinde caydırıcı olmamaktadır. Bu nedenle toplum sadece hapsedildiklerini bilmektedir. Herhangi bir iyileştirme ya da uygulamadan bir haberdirler. Hapsetmek ile özgürlüğü elinden alınan mahkûmların denetlenmesinin güç bir iş olduğu hatta masraflı olduğu düşünülmektedir. Böyle bir uygulama kabul edilemezdir. Bu nedenle yasalar ile ceza ile suçun orantılanması ve ceza sürelerinin oluşması için bildirimler hazırlanmıştır. Kötü etkiler, düşünceler ve davranışlardan kurtulmak için mahkûmun tecrit edilmesine karar verilmiştir. Yönetime göre tecrit edilen mahkûm erdemli, iyi bir insan olmak için daha çok çalışacaktır. Ve içinde o iyiliği hissedecektir. Aslında hissedilen umutsuzluk ve yalnızlıktır. Ve bunlardan duyulan korkudur. Hapishane devlet ve mahkûmlar arasında olan bir tür araftır. Vatandaşlıklarını daha doğrusu bu haklarını kötüye kullanmış olan bireyleri disipline edip, onları ahlaklı, erdemli insanlar olarak geri gönderecek olan bir sistemdir. Hanway bu sisteme (Reformatory) “ıslah yeri” adını vermiştir.¹

18. ve 19. yüzyıllarda, iki tecrit modelinden söz edilebilmektedir. Birincisi; İngiliz denetim modelidir. İkincisi de, Fransız kapatma modelidir. İngiliz denetim sisteminde; atölye, hastane, okul, hapishane, vb. kurumlara giden bireyler belli gruplara ait olmaktadır. Gruplar ve her grubun içindeki bireyler birbirlerini gözetlemektedir. Ancak bireyin üzerindeki mahkûm/suçlu damgası değişmemektedir. Sürekli gözetim altındadır. Fransız kapatma modelinde ise birey dışlanmaktadır. Günümüzde; hastane, okul, fabrika, atölye gibi kurumlar bireyleri dışlamak yerine topluma kazandırmaya çalışmaktadır. Örneğin; fabrikalar üretim gücüne katkı sağlamak ve bireylerinde belli bir disipline sahip olmalarını sağlamaktadır.² Önceden tecrit etme uygulaması sadece idam mahkûmları ve bazı özel mahkûmlar için kullanılmaktadır. Bu mahkûmların yalnız kalıp ne yaptıklarını düşünmeleri ve vicdan azabı çekmeleri için yapılan bir uygulamadır. Kapalı alanda boğuluyormuş hissine kapılmaktadırlar. Tıpkı klostrofobisi olan bir insan gibi çığlık atıp, panik yaşamaktadırlar. Bu tecrit sonunda çıldıran, deliren birçok mahkûm vardır.

¹ Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 193

² Bkz. Michel Foucault, Büyük Kapatılma. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015) 245

Örneğin; Gand güç evi ile mahkûmlar dilencilik ve tembellik yapamamışlardır. Aylaklık yerine ekonomiye katkı sağlamaları için çalıştırılmışlardır. 1749 yılında yapılan bir ankete göre bu kişilerin zanaatkâr ya da çiftçi olmadıkları belirlenmiştir. Küçük baskıcı olan bu toplulukta yaşamak için çalışmak zorunludur. Mahkûm kendi kazancı ile kendine yeni hayat kurabilmekte ve iş bulabilmektedir. Çoğu geçim kaynağını sağlayamamaktadır. Bu nedenle hırsıyla çalışmaya başlamaktadırlar. Bir gün çıktıklarında kendilerine birikimleri ile yeni bir hayat kurabileceklerdir. Bunun dışında sadece kendilerine yardım etmemektedirler. Devlet için masrafları azaltmış, yoksullara yardımda bulunmuş ve bu yardımlardan yararlanmalarını sağlamışlardır.¹

Fabrikalarda ve atölyelerde çalıştırılan mahkûmlar bir gelecek için çalışmaktadırlar. Diğer taraftan ömür boyu hapis cezasına çarptırılan mahkûmlar umutsuzca çalışmak istememektedirler. Diğer mahkûmları da altı ay gibi kısa bir süre içerisinde ıslah etmek ve onları disipline etmek zordur.

Madalyonun görünen kısmı mahkûmların bir meslek kazanması, belli bir ücret almaları ve disipline edilmeleri ile ilgilidir. Madalyonun görünmeyen kısmı ise, hapishane sisteminin çökmemesi, yani hapishane kaynaklarının azalmaması, bitmemesi için mahkûmların çalıştırılmasıdır. Hapishaneler, hem mahkûmun ıslahını, eğitimini, disiplinini sağlamakta hem de gelecekte mahkûm için bir hayat sağlamaktadır. Aynı zamanda kitle iletişim araçları ile de yayılan bu haberler toplumun huzurunun korunması için gereklidir. Bireyler için caydırıcı bir nitelik taşımakta, toplumsal düzeni sağlamakta ve iktidar mekanizmalarını da korumaktadır. Günümüzde panoptikon mahkûmlardan başlayarak, bireylere, daha sonra toplum ve iktidara doğru giderek büyüyen bir denetim ve gözetim mekanizmasıdır.

Disiplin iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Birincisi; “abluka – disiplin”, yani hapishane, tımarhane, vb. kapatma kurumlarında yer almaktadır. Burada iletişimden, dış dünyadan ayrı kalmak zorunludur. İkincisi; “mekanizma – disiplin”, yani yasalarla ortaya çıkan disiplin şeklidir.² Toplumsal düzenin sağlanması ve korunması için yasalara ve normlara uyulması gereklidir. Burada herhangi bir kapatma söz konusu değildir. Bireyler yasaları ihlal etmedikleri sürece özgürdür.

¹Bkz. Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 190

² Bkz. Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu. (Ankara: İmge Kitabevi, 2017) 308

Atölyeler, okullar, hastaneler, askeriyeler, vb. kurumların hepsinin disiplin etme sistemleri ve amaçları farklı olmaktadır. Okullarda, öğrencilerin eğitimi ve ahlaki disipline edilirken, askeriyelerde, toplumun korunması, şiddet olaylarının engellenmesi ve harcamaları denetlemeleri gerekmektedir. Hapishanelerde ise ağır ceza mahkûmlarının yerlerinin farklı olması ve tecrit edilmeleri, hafif ceza alanların ise suçlarına orantılı cezalar almaları gerekmektedir. Hapishane yönetimi de harcama ve giderlerini kontrol etmek ve denetlemek zorundadır. Her kurumun disiplin sistemi özelleştirilmiştir. Özelleştirilen bu alanların kendilerine özgü kuralları bulunmaktadır.

Örneğin; gözetleyici ve denetleyici yapının başında askeri sistemler yer almaktadır. Ordugâhta, subayların çadırları ana geçit ve ordu deposuna hâkim bir noktaya kurulmaktadır. Kumandanların çadırları da bölük çadırlarını ve alt rütbeli askerlerin çadırlarını görecekle ve kontrol edecek şekilde yüksek bir noktada konumlandırılmaktadır.¹ Disiplin faaliyetleri zaman, birey ve nesne üçlüsü etrafında oluşmaktadır. Zamanın denetlenmesi her kurum için önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin; okullarda günde kaç saat ve kaç gün ders verileceği ve her dersin arasındaki molaların (teneffüs) kaç dakika olacağı belirlenmektedir. Kışlalarda, yapılan talimlerin süreleri, askerlerin ne kadar zamanda ne kadar hızlı hareket ettikleri kronometreler kullanılarak belirlenmektedir.

Örneğin; Beden ve nesne senkronize olduğu zaman, nesne artık bedene eklemlenmiştir. McLuhan'ın belirttiği gibi teknoloji insanın uzantısıdır.² Örneğin; asker silahını çekip nişan alıp atış yaptığında, yaptığı hareket otomatikleşmiştir. Silahı artık kolunun bir uzantısı olarak kullanılmaktadır. Günümüzde enformasyon teknolojilerinin gelişimi ile akıllı telefonlar insan vücudunun bir uzantısı olmaktadır. Yapılan arama, ya da yapılan yazma eylemi otomatik olarak yapılmaktadır.

İncelenen Truman Show filminde, Truman arabasında otururken karısına birazdan bisikletli birinin geçeceğinden ve kaplumbağa tarzı bir arabanında geçeceğinden bahsetmektedir. Truman bu insanların aynı hareketi beş dakikada bir yaptıklarını gözlemlemiştir. Daha öncesinde arabasının radyo frekansı bozulduğunda figüranlar da rutin hareketlerini şaşırılmışlardır. Bu filmde zaman, birey ve nesne üçlüsü

¹ Bkz. David Lyon, Gözetim Çalışmaları. (İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2013) 49

² Bkz. Deniz Yengin, Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum. (İstanbul: Derin Yayınları, 2014) 57

disipline edilmiştir. Figüranlar belli bir disiplin içinde hareket etmektedir. Amaç; Truman'a hiçbir şeyi fark ettirmemektir. Truman her gün işe gittiğinde aynı saatte iki müşterisi tarafından durdurulmaktadır. Kısacası Truman'ın yaşamı figüranlar, yönetmenler, kameramanlar ve izleyiciler tarafından izlenmekte, gözetlenmekte ve disipline edilmektedir.

Beccaria ceza hukukunun en önemli temsilcisidir. Mahkûmların infazına karşı çıkmaktadır. Bunun yerine mahkûmların ömür boyu hapis cezası almaları fikrini savunmuştur. Siyasi mahkûmların ise sürgün edilmelerini ve diğer mahkûmların ise suçlarına orantılı olarak ceza almaları gerektiğini savunmuştur. Beccaria'nın amacı suçu önlemektir. Suçlunun aldığı ceza ile tekrar suç işlemesini önlemek ve bir başkasının da suç işlemesini önlemek için hapis sistemini savunmaktadır. Bir başkası için caydırıcı niteliği olması önemlidir.¹ Bireyler suç işlemeden önce ya da suç hakkında düşündüklerinde zihinlerinde ilk olarak cezanın imgesi belirecektir. Çünkü artık suçun karşılığının işledikleri ile aynı oranda ceza çekmek olduğunu bileceklerdir. Bu da bireyler için caydırıcı bir nitelik taşımaktadır. Yani azap çektirmek yerine bundan sonra ıslah çalışmalarına ve mahkûmların topluma geri kazandırılmaları için çalışılacaktır. Bunun içinde gözetmenler, hekimler, psikologlar, papazlar, eğitmenler getirilecektir. Günümüzde ölüm mahkûmlarına teskin edici bir iğne yapılmaktadır. Her şey hekim gözetiminde olmalıdır. Çünkü mahkûm aniden kendisine ya da hekime, hatta gardiyana zarar verebilir. Yaşama hakkı elinden alınan mahkûmun son dakikalarını acısız geçirmesi için bu iğneler yapılmaktadır.

Northbranch hapishanesi günümüzde hala açıktır. ABD'da bulunan bu hapishane Yüksek güvenli bir hapishanedir. Hapishanede hücre kapılarının üzerinde özel bölmeler bulunmaktadır. Biri konuşmak için, diğeri de mahkûmun hücre kapısından dışarı çıkmadan önce ve içeri girdikten sonra, kelepçelerin takılıp, çıkarılması içindir. Bu hapishane yüksek teknolojiye de sahiptir. Gelen mahkûmlar metalik bir sandalyeye otururlar. Bu sandalye ile mahkûm vücudu taranmaktadır. Herhangi bir çip ya da zararlı maddenin mahkûmun vücudunda bulunup bulunmadığına bakılmaktadır. Hapishane gizli kameralarla da izlenmektedir. Monitörler gözetim kulesindeki gardiyanlar tarafından kontrol edilmektedir. Mahkûmlar gizli kameraların olduğunu bilmektedirler ancak yerini bilmemektedirler. Dâhili telefon

¹ Bkz. Emine Eylem Aksoy Retornaz, Beccaria'nın Hapis Cezasına Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme. (TBB Dergisi, 2014) 93 - 106

sistemi ile görüşmelerini yapabilmektedirler. Belirli bir işte tecrübe kazanmak için çalıştırılmaktadırlar. Amaç beceri ve tecrübe kazandırmaktır. Verilen görevler eğitim amaçlıdır. Eğitim ve beceriler, mahkûmu disiplin altında tutmaya yaramaktır. Bu şekilde yapılan denetimler daha sağlıklı olmaktadır. Amaç mahkûmun ıslah edilmesi ve topluma geri kazandırılmasıdır. Amaç suçu önlemektir.¹

Günümüzde kitle iletişim araçları ile birlikte hapisanelerin belgeselleri yapılmış ve kamuoyunun izlemesi için yayınlanmıştır. Herhangi bir haber kanalında da hapisanelerle ilgili haberler yapılmaktadır. Bu da suç işlemek isteyen ya da düşünceleri bu yöne kayan insanlar için caydırıcı bir unsur olmaktadır.

2.1.2.4. Kapatılma

Ortaçağda, bilinen hapisaneler yoktu. Hücreler, kişilerin mahkemeye çıkmadan önce bekletildikleri bir odaydı. Ölüm, ceza ya da fidye almak için kapatılıyorlardı. 17. yüzyılda Avrupa'da çıkan isyanlarda insanlar kapatılıyorlardı. Çünkü isyanı bastırmak için ordu gönderiliyordu. Paris'te yersiz yurtsuz, evsiz, işsiz insanlar, hayırsız evlatlar, tembeller, vb. gibi insanlar kapatılmaktaydı. Kapatılmamak için çalışmaları gerekiyordu. Fransız devrimi ile kapatmak yerine ayırımlar yapılmıştır. Suçlular hapisaneye, deliler tımarhaneye ve gençlerde ıslah evlerine kapatılıyorlardı. Kapatma işlemi veba salgınları sırasında da olmuştur. İnsanlar evden çıkamazdı. Çünkü sokağa çıkma yasağı vardı. Kişilerin evleri yetkililer tarafından kilitleniyordu. Sokaklardaki temsilciler, muhafız asker ve polisler sokakları sürekli kontrol ediyorlardı. Bireyler erzaklarını toplamış olsalar da, şarap ve ekmeklerini temin etmek için evlerin arasındaki kanalları kullanmaktaydılar. Bu şekilde hiç kimse ile iletişim kurmadan veba geçene kadar kendi sağlıkları için kapatılıyorlardı.²

Örneğin; incelenen Truman Show filminde gözetim ve simülasyon adı altında bir stüdyo kapatılması söz konusudur. Önemli olan hiç kimsenin Truman'a gözetlendiğini hissettirmemesidir. The Hunger Games filminde ise, insanlar muntıkalarından dışarı çıkamazlardı. Sürekli gözetlenmekteydiler. Ağaçların arasında ne kadar gizlenirlerse gizlensinler, kaçmaya çalışan kişiler yakalanırdı.

¹ Bkz. National Geographic: High Tech Prison - North Branch Correctional Institution - Prison Documentary

² Bkz. Michel Foucault, Büyük Kapatılma. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015) 105

1840'a doğru burjuvazi proletaryayı kapatmayı çalışmıştır. Avrupa'da olan fabrika – manastırlarda genç kızlar çalıştırılmaktaydı. İzinsiz dışarı çıkamıyorlardı. Sessizliğe, gözetime ve cezalara tabi tutulmaktaydılar. Burada dini bir baskı da söz konusu olabilmektedir.¹ Öncelikle manastırlar atölye ya da fabrika olarak kullanılmaktadır.

Mettray sürgün yeri 22 Ocak 1840 yılında açılmıştır. Burada 6 ile 21 yaş arasındaki erkek çocuk suçlular kapatılmaktadır. Amaç terbiye etmek ve ıslah etmektir. En ufak hata katı bir şekilde cezalandırılmaktadır. Mettray'ın duvarları yoktur ve çevresi ağaçlarla çevrilidir. Mettray'ın ortasında bütün alana hâkim bir şapel bulunmaktaydı. Her iki tarafta 3 katlı 10 tane ev ve girişin bir tarafında yöneticinin evi diğer tarafında okul yer almaktadır. Bunu büyük bir kilise ve etrafında kiliseye bağlı olan evlerden oluşan bir kasaba düşünebilirsiniz. Yapılan hatalarda tecrit cezaları da verilmektedir. Bu duvarlarda “Tanrı sizi görüyor” yazmaktadır.² Çocuklar sadece ıslah edilmiyor dini öğretileri de öğrenerek ahlaklı, erdemli, iyi bir insan olmak için yetiştiriliyorlardı. Çocuklar bir tür yatılı okul hayatı yaşamaktadırlar. Çocukların bütün bilgileri tıpkı hapishanelerde olduğu gibi kayıt altındadır. Koloniden çıktıklarında ise bu kayıtlar onlara geri verilecektir.

2.1.2.5. Gizlilik

Antik dönemde ve daha sonraki birçok dönemde de olduğu gibi gözetlemek için gizlice izlemek ve dinlemek gerekmekteydi. Hemen hemen her dönemde rastlanılan dini baskı, bu izleme ve dinlemenin temelini oluşturmaktadır. Örneğin; Günah çıkararak biri gerçek rahip ya da rahip kılığına girmiş biri tarafından kolayca gözetlenebilmekteydi. 1928 yılında ABD'de de Başkan Roosevelt ilk gizli dinleme için resmi olarak izin vermiştir. Burada amaç güvenlik ihlaline karşı yapılan bir dinlemedir. 1968 yılında “sokakların güvenliği ve suçun kontrolü yasası.” İle gizli dinleme meşrulaştırılmıştır.³

“Prosecutor's Management Information System (PROMIS) sisteminin kullanımı, ABD ile Elektronik Gizlilik Kurumu (EPIC) arasında tartışılara neden olmuş ve bu tartışma yargıya intikal etmiştir. Çünkü bu sistem “Truva atı” gibi ağa sızmaktadır. Bütün sınırları yok etmekte ve istediği bilgiye ulaşmaktadır. Hedef alınan kişi ya da

¹ Bkz. Michel Foucault, Büyük Kapatılma. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015) 138

² Bkz. Refia Kadayıfçı, Mettray Sürgün Yeri. Genç Hukuk Okumaları

³ Bkz. Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 140

hükümetlerin bilgileri bu şekilde ele geçirilmekte hatta yerleri tespit edilebilmektedir.¹ Enformasyon teknolojilerinin gelişimi ile gizlilik ve şeffaflık ilkesi bireyler için yok olmaya başlamıştır. Bireylerin kendi kararları ile kendilerine ait her türlü bilgiyi paylaşmaları bireyleri şeffaflaştırmıştır. İktidar mekanizmalarında ise durum tam tersine işlemektedir. Egemen güçler gittikçe daha gizli – saklı bir hal almaya başlamıştır.

Örneğin; savunma silahlarının birçok parçası farklı ülkelerde üretilmektedir. Birleşimi içinde başka bir ülkeye gönderilmektedir. Her parçanın üzerinde belli bir seri numarası bulunmaktadır. Bu silahlarla yapılan herhangi bir hata da suçu üstlenecek olan kişi, bölge veya ülkeyi bulmak oldukça zorlaşacaktır. Üreticiler bunu kendi aralarında bilseler bile bu bilgi gizli kalmaya devam edecektir.

İHA'lar arıkuşu boyutunda yüksek çözünürlüklü görüntü alabilen cihazlardır. Bu cihazlar iktidar mekanizmalarını korumak ve toplumsal düzenin bozulmaması için üretilen cihazlardır. Cihaz bir pervaza konacak ve dikkat çekmeyecek kadar küçüktür. Bu cihazın ilerde görünmez olarak çalışması için çalışmalara başlanmıştır. Sayılarının artması demek birçok bilginin toplanacağı anlamına gelmektedir. Bunun için de daha çok analiz yapacak kişiye ihtiyaç duyulacaktır. Bununda maliyetli olacağını sanırım söylememize gerek yoktur. Aslında iyi bir haber olmasının yanında, kötü yanları da bulunmaktadır.² İlk olarak mahremiyet alanını ihlal eden bir cihazdır. Ancak şu anda iktidar mekanizmaları tarafından kullanılmaktadır. Ama keyfi olarak kullanılan benzeri cihazlar da bulunmaktadır. Karşı bir iktidar mekanizması tarafından kullanılması ve bunlardan bir ordu yaratılması ihtimaller içerisinde. İyi olan ise cihazın rotasını kendisinin belirlemesi ve programlamasıdır. Kullanılan yazılımlar ve ağ sistemi ile bireylerin duygu, düşünceleri ve eylemleri gittikçe daha şeffaf bir hâl almıştır. Ama iktidar mekanizmaları daha da gizli bir hâl almıştır. Bireyler enformasyon teknolojileri ile görünür haldeyken, iktidar mekanizmaları da bir o kadar görünmez hâl almaktadır. Günümüzde bu gelişmeler ile iktidar mekanizmaları toplumu rahatça gözetleyebilmektedir. Bu gözetim toplumsal düzeni sağlamak ve toplum düzenini korumak amacıyla yapılmaktadır.

¹ Bkz. Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 155

² Bkz. Zygmunt Bauman, David Lyon, Akışkan Gözetim (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016) 33 – 34

Bauman gözetimde “kayıtsızlaştırma” kavramını ortaya atmıştır.¹ Çünkü bu gözetim türü etiğe uygun değildir. Yani veritabanındaki bütün süreç ve şeffaflık, mahremiyet alanını ve bireyin gizliliğini ortaya çıkarmaktadır. Elbette belli istekler doğrultusunda bazı bilgilerinizi hiç kimse görmemektedir. Ancak bir süre sonra bunun bireye normal gelmesi yani bireyin kendi rızası ile mahremiyet alanına izin vermesi kayıtsızlaştırma kavramını doğrulamaktadır.

Mahremiyet alanında, bireyler kendileri istedikleri ölçüde bilgi paylaşmaktadırlar. Belli etme, bildirme hakkı bireyin elindedir. Bilginin ne zaman, ne ölçüde ve kimlerle paylaşılacağı vb. gibi konuların hepsi bireyin elindedir. Bireylerin mahremiyetlerini savunmak için yasal olarak hakları bulunmaktadır. Savunmak, karşı çıkmak, şikâyet etmek, vb. bunların hepsi bireylerin hakkıdır. Bireyler, sosyal medyada sürekli fotoğraflar, videolar, durumlar, vb. birçok paylaşımında bulunmaktadır.² Ağ sayesinde özgür bir alanda bireyler kendilerini ifade edebilmektedirler. Daha çok kişi ile ideolojilerini paylaşabilmektedirler. Bununla birlikte bireyler birçok bilgi bırakmaktadır. Bu bilgiler bireylerin, görünmezliğini ifşa etmektedir. Günümüzde birçok birey kişisel bilgilerinin alınmasından ya da ifşa edilmesinden korkmamıştır. Aksine korkulan şey sosyal medyadaki bu özgür ve bağımsız ortamın ortadan kaldırılmasıdır.

Simmel’e göre, “sır tutmak sosyal etkileşim açısından elzemdir;”³ diğer insanlarla nasıl ilişkilendiğimiz, onlar hakkında ne bildiğimizle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Sır başkalarıyla paylaşılmaması gereken, bireyin sadece istediği kişilerle paylaşabileceği bilgilerdir. Bireyin sadece kendisinin bilebileceği özel bölgeye mahremiyet alanı denir. Bu alan kişisel alan, gizli alandır. Başkalarının bu sınırı geçmemesi gerekmektedir.

2.1.3 Enformasyon Toplumu ve Ağ Toplumu

Toplumsal düzen içerisinde, bireyler ve gruplar arası ilişkilerde belirli normlar ve kurallar gerekmektedir. Gözetim kavramı bu noktada işlevsel hale gelmiştir. Baktığımızda ilk olarak kil ve parşömenler ile sağlanan toplumsal denetim, matbaanın bulunmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Günümüzde, enformasyon teknolojilerinin gelişmesiyle bireyler, sadece okuyup yazmakla kalmamaktadır. Artık

¹ Bkz. Zygmunt Bauman, David Lyon, Akışkan Gözetim (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016) 18

² Bkz. Georg Simmel, Gizliliğin ve Gizli Topluların Sosyolojisi.(İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2016)

³ Zygmunt Bauman, David Lyon, Akışkan Gözetim (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016) 39

bireyler, görmekte, duymakta ve deneyimlemektedirler. Her ne kadar bunu sözlerle ifade etmek zor olsa da, şöyle bir gerçek var: İlerledikçe, bilgilendikçe, teknolojik gelişmeler devam ettikçe bireyler, daha çok gözetlenmekte ve kontrol altında tutulmaktadır.

Toffler enformasyonu; verilerin toplanıp, tasnif edilmesi ve daha sonra sınıflandırılıp belli kategorilere ayrıştırılması olarak tanımlamıştır.¹ Türk dil Kurumuna göre, “Enformasyon: Haber alma, haber verme, haberleşme” anlamına gelmektedir. Kısacası bilgi verişi demektir.² Çeşitli kaynaklardan toplanan “şeye” bilgi denir. Bilginin algılanması, anlaşılması, yorumlanması gerekmektedir. Bilginin anlamı bağlamına göre değişebilmektedir.

Sanayinin gelişmesiyle birlikte üretim gücü artmış ve ekonomi canlandırılmıştır. O dönemde fabrikalarda kullanılan kameralar ile hem iş gücü denetlenmiştir hem de işçilerin çalışma potansiyelleri gözetlenmiştir.³

1759 yılında Josiah Wegwood ‘çömlekçi talimanamesi’ adında bir kitap yazmıştır. Çömlek atölyesinin sahibi olan Wegwood kitabında, küfür etmenin, içki içmenin, kumar oynamanın yasak olduğundan bahsetmiştir. İşleri büyüten Wegwood ustabaşı ve şeflere de denetleme görevi vermiştir.⁴ Günümüzde iş çıkış saatlerini kontrol etmek için kullanılan elektronik kimlik kartları, parmak izi, göz tarama sistemleri gibi Wegwood da, işçilerini denetlemek için işçilerinin adlarının yazıldığı biletler yapmıştır.

Gary T. Marx 1980’lerin sonunda devletin enformasyon teknolojileri ile desteklendiğini belirtmiştir. Hatta teröre karşı mücadele etmek, beden sağlığını korumak ve verimliliği artırmak gibi olumlu sonuçları olduğunu belirtmiştir.⁵ Sistemin mahkûmlara ve şüphelilere uygulanmasıyla daha barışçıl bir ortamda yaşayacağımızı öne sürmüştür. Modern dönemde ise; toplumun yapısı daha da değişmiştir. Artık toplumun kalkınmasını sağlayan en önemli güç enformasyon

¹ Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 125

² Enformasyon Kavramı, Erişim Tarihi: 30.06.2017

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=113227

³ Bkz. David Smith, Phil Evans, Karl Marx Kapital. (İstanbul: Versus Yayınları, 2011)

⁴ Bkz. David Lyon, Gözetim Çalışmaları. (İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2013) 58

⁵ Bkz. David Lyon, Gözetim Çalışmaları. (İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2013) 154

teknolojileri ve bilgidir. Bilgi en değerli araçtır. Enformasyon teknolojileri ile birlikte bilgiler üretilmekte, yeniden oluşturulmaktadır.

Enformasyonun toplanması, korunması ve saklanması gücün ana kaynağıdır. Otoriteler bu gücün korunması ve denetlenmesini şart koşmaktadır.¹ Küresel hâkimiyet sağlamak içinde ülkeler birçok bilgileri saklamakta ve korumaktadır. Herhangi bir ihlal durumunda bu bilgiler kullanılmaktadır. Bu bilgilerin saklanması ve korunması ve ayrıştırılması enformasyon teknolojileri tarafından sağlanmaktadır. Her ülke kendisi ve vatandaşı ile ilgili bilgileri korumakta ve saklamaktadır.

Günümüzde telefonların ulaştıkları ileri teknoloji ve bu teknolojinin gözetime yönelik olarak sunduğu sınırsız imkânlar; hafızaya alma, aranan ve arayan numaraları dijital ekranda gösterme, numara tarama vb. özelliklerinin yanında tele – konferans, tele – bankacılık ve kredi kartı yöntemi gibi benzeri imkânlar gözetim için gerekli altyapıyı sağlamaktadır. RFID ile cep telefonları ve diğer kablosuz aygıtlardan kullanıcının yeri tespit edilebilmektedir. Günümüzde ise QR uygulamaları interaktiftir. Kişiler veri paylaşımında bulunurken, anında geri bildirim almaktadır. Ayrıca QR uygulamaları kullanıcılara zaman kazandırmaktadır. Bu yönüyle pazarlama faaliyetlerine de katkı sağlamaktadır. QR uygulamaları bankalar, mağazalar, sinemalar vb. birçok alanda kullanılmaktadır. QR uygulamaları bu yönüyle zamanı iyi kullanmamızı ve birçok şeye vakit ayırabilmemizi sağlamaktadır. Aynı zamanda sunulan fırsatlardan yararlanmamızı da sağlamaktadır. RFID ise malların ve insanların sınırlardaki geçişini izlemektedir. Daha çok koruyucu ve toplumsal düzeni koruyan bir alana sahiptir.²

Günümüzde biometrik, genomik konum izleme teknolojileri yeni 3 boyutlu gözetim tekniklerindedir. Biometrik aygıtlar özellikle pasaportlarda ve bazı market raflarında ürün takibi için kullanılmaktadır. Bireylerin, el, yüz, göz taraması ve parmak izi taraması güvenlik amacıyla veritabanına kaydedilmektedir. Böylece küresel olarak sınırları ihlal eden bir ya da toplumun düzenini bozan birinin bilgilerine ulaşılabilir. İnsan genomu ile bireylerin DNA bilgileri ve sağlık

¹ Bkz. Jan Van Dijk, Ağ Toplumu. (İstanbul: Kafka/Epsilon Yayıncılık, 2016) 33

² Bkz. Zygmunt Bauman, David Lyon, Akışkan Gözetim (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016) 21 – 31

durumları denetlenmektedir.¹ Örneğin; Disney tema park tam kapasite çalışan bir eğlence mekânıdır. Mekânın huzurunu sağlamak için belli denetim mekanizmaları kullanılmaktadır. Durumu iyi olmayan kişiler içeri giremez. Bu ilk caydırıcı denetimdir. Çünkü böyle biri içeri girdiğinde parkın huzurunu bozan davranışlarda bulunabilir. İçeri giren kişiler Disney karakterleri gibi giyinmiş olan kişiler tarafından da gözetlenmektedir. İçeri girerken parmak izi alınmaktadır. Bunun dışında çalışanlarda sıkı gözetime tabi tutulmaktadır. Bu nedenle kimi zaman işçiler direniş göstermek için, konuklara eksik hizmet verirler ancak bunu yaparken sürekli gülümsemektedirler. Bir diğer örnekte; kumarhanelerde kullanılan güvenlik sistemlerdir. Kumarhaneler şehri Las Vegas, kalabalık içinde yüz tanıma yazılımları ve görevlilerde bulunan Compaq'ın IPAQ aygıtlarında yüklü olan, her yere erişim sağlayan veritabanı olan 'Visual Casino' adlı sistem gibi sistemlere sahiptir. Masalar sürekli denetim altındadır. 1995 yılında İngiltere'de ilk ulusal DNA veritabanı oluşturulmuştur. On yıl sonra bu rakam 3 milyon 450 bine çıkmıştır. Genom ile yapılan denetlemelerde sadece kişinin kimlik bilgilerine değil; mekânın bilgilerine de ulaşabilmektedir.² Örneğin; Secrets and Lies adlı dizide katilin kim olduğu aranırken, şüphelilerden birinin verdiği kıyafet incelenir. Laboratuvar sonuçlarına göre kıyafet, olay mahallindeki kıyafet değildir. İşte DNA ve mekânsal boyutu bunu içermektedir.

Veritabanlarına işlenen DNA kodlarımız bir diğer tehlikedir. Sadece DNA bilgileriniz ve hemen ardından ulaşılan diğer bilgilerinizle bir kopyanız yaratılabilmektedir. Belki de bu kopya size karşı kullanılacaktır. Artık şöyle bir dönem yaşanmaktadır: bireylerin verdikleri bilgilere kanıt olmadan inanılmamaktadır. Bireyler veritabanında tekrar araştırılmaktadır. Elde edinilen bilgilere göre bireylere inanılmaktadır. The Net 2.0 adlı film kimliği çalınan bir bilgisayar sistemi analiz uzmanından bahsetmektedir. Veritabanı konusunda bir uzman olmasına rağmen böyle bir tuzaga düşmüştür. Kimliği ise artık bir başkası tarafından kullanılmaktadır.

¹ Bkz. Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 171

² Bkz. David Lyon, Gözetim Çalışmaları. (İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2013) 160 – 165

Bu teknolojiler insanlığın yararına görünebilir fakat iktidar sistemleri tarafından bireyleri kontrol etmek için kullanılan gizli bir silah niteliği taşımaktadır. Aynı zamanda küresel olarak iktidar sistemleri birbirlerini kontrol etmek için de bu teknolojileri kullanmaktadırlar.

1972 yılında İngiltere’de “Younger Komitesi” bilinen Report of Commitee on Privacy tarafından yürütülen British Computer Society’de; “enformasyon belirli bir amaca dayalı olarak görülmeli ve uygun yetkilendirme olmaksızın başka amaçlar için kullanılmamalıdır.” Maddesi bütün ulusal ve uluslararası faaliyetleri kapsamaktadır.¹ Ticaret ve siyasette uygulamaların denetlenmesi gerekmektedir. Bunun içinde ulus aşırı gözetim yapılmaktadır. Bu gözetim belli bir uzaklıktan yapılmaktadır.

Foucault’un deyişiyle “dispositif” yani ‘müdahale aygıtlarıdır’. Ortaya çıkan sonuç, Jean – Luc Nancy’nin Agamben tarafından geliştirilen “ban” (yasak) fikri ile Foucault’nun “optikonunu” birleştiren “ban – optikondur”. Bu uzaktan kontrol aygıtları marketlerdeki, avmlerdeki güvenlik kameraları, optik cihazlar, vb. kontrol mekanizmalarıdır. Müdahale aygıtları bireyleri kategorileştirmektedir. Michel Agier’in da bahsettiği gibi insanların nereye gidemediği önem taşımaktadır. Agier, mültecileri, göçmenleri, evsizleri, vb. “sürgün koridorları” kategorisine koymaktadır.² Çünkü onlar çitin dışındadır. Küresel güce, devlete veya herhangi bir iktidar mekanizmasına karşı gelmiş ve dışlanmışlardır. Onlar artık birer atıktır.

Biyo – teknoloji ile birlikte organizmanın DNA ve RNA baz sıraları değiştirilebilmekte, kopyalanmakta ve başka organizmalara aktarılmaktadır. Örneğin; Huxley’nin “Cesur Yeni Dünya’sında” olduğu gibi embriyonun genetiği yeniden düzenlenmekte ve değiştirilmektedir. Biyo – teknoloji, nöro teknoloji alanında çok önemlidir. Beyin – zihin kontrolü için sinir sistemi ile senkronize olan cihazlar icat edilmiştir. Örneğin; en basit örneği mikro çiplerdir. Deri altına yerleştirilen bu küçük cihaz ile bireyin nerede olduğu belirlenebilmektedir. Bu çipler daha çok güvenlik amacıyla düşünülmüşlerdir.³

¹ Bkz. David Lyon, Gözetim Çalışmaları. (İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2013) 248

² Bkz. Zygmunt Bauman, David Lyon, Akışkan Gözetim (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016) 75 – 80

³ Bkz. Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 171

Ağ Toplumu

Ağ toplumu bireylerin, grupların, enformasyon teknolojilerini kullanabilmeleri için sağlanan altyapıdır.¹ Sosyal medyada ile de birçok bilgi iletilmekte, başkalarına aktarılmakta ve dağıtılmaktadır. İnternet bütün bilgilerin dağıtımını sağlayan en büyük veri tabanıdır. İnternette, sosyal medya ile aktif olan bireyler bilgilerini paylaşabilmektedirler. Bu sistem görünen kısımır. Buna üstyapı da denilmektedir. Altyapı ise bu teknolojinin oluştuğu bağlantı sistemidir. Bu sistem telekomünikasyon sistemleridir.

Sosyal ve medya ağlarından oluşan bu altyapı ile birey ya da gruplar ideolojilerini paylaşabilmektedir, sosyalleşebilmektedir. En önemlisi de kısa sürede birçok şeyden haberdar olabilmektedirler. McLuhan'ın dediği 'Global Köy' kavramı da tam bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Bu köyde her şey aynı anda olmaktadır ve zaman ile yer kavramı da yok olmaktadır. Günümüzde insanlar sosyal medya aracılığı ile dünyada olan biten her şeyden anında haberdar olabilmektedir. Artık "Global Köy"² kavramı yaşanmaktadır. Bu nedenle sanal kimliklerle birlikte insanlar artık tek bir millete dönüşmektedir.

Enformasyon toplumu, toplumsal süreçlerin gelişimi ve değişimi ile ilgilidir. Ağ toplumu ise değişen örgütlenme biçimleri ve altyapı ile ilgilidir. Bilgi ağları, enformasyon iletişim teknolojileri için büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu bilgilerin veriler arasında değiş tokuş edilmesi, sınıflandırılması gerekmektedir.³ Kullanıcılar böylece istemedikleri ya da ihtiyaçları olmayan bilgilere maruz kalmamaktadırlar. Bilgiler kişilerin kullanımına göre değişmektedir. Kişisel bilgisayarlar, telefonlar, ipadler vb. kullanıcıların elektronik parmak izini taşımaktadır. Buna göre kullanıcılar herhangi bir veriye ulaşmak istediklerinde veritabanlarına bağlı olarak sınıflandırılmaktadırlar. Sadece kişisel değil gün, hafta ya da ay içerisinde web üzerinden taratılan kelimeler Google tarafından keywords olarak tanımlanmaktadır. Bu şekilde kullanıcılara istedikleri bilgiler diğerlerinden ayrıştırılarak verilmektedir.

¹ Bkz. Jan Van Dijk, Ağ Toplumu. (İstanbul: Kafka/Epsilon Yayıncılık, 2016) 42

² Bkz. Deniz Yengin, Yeni medya ve Dokunmatik Toplum. (İstanbul: Derin Yayınları, 2014) 55

³ Bkz. Jan Van Dijk, Ağ Toplumu. (İstanbul: Kafka/Epsilon Yayıncılık, 2016) 41 – 103

Panoptikonda bireylerin ıslah edilmesi önemlidir. Bireyler istemeseler de belirli bir eğitim ve disiplin almaktadırlar. İlerde farklı bireylere dönüşmeleri için yönlendirilmektedirler. Günümüzde internet kullanımı ile bireylerin hareketleri daha serbest bir hal almıştır. İnternette kullanılan anahtar kelimelerle bireyler, farkında olmadan yönlendirilmektedir. İstenen tutum ve davranışın sağlanması için internet bireyleri yönlendirmektedir. Fakat bireyler aldıkları kararların kendilerine ait olduklarını düşünerek hareket etmektedirler. Her ne kadar internet serbest bir alan sağlasa da, bireyleri yönlendirmekte ve bireylerin bilgilerini korumaktadır.

Sanal âlemde kurulan küçük tartışma grupları bulunmaktadır. Bunlar belli bir düşünceyi savunan ve belli normları olan gruplardır. Bunlara sanal cemaatler adı verilmektedir.

Bunun dışında ağa dahil olan bireyler daha özgürdür. Sanal cemaatler kurallara uymadığınızda ya da onlara karşı geldiğinizde; sizi dışlamakta, hatta sürgün etmektedir. Diğer taraftan ağlar sizi serbest bırakmaktadır. Ağlara bağlı olma zorunluluğu yoktur. Ağlar sizin kendinizi, duygu ve düşüncelerinizi ifade etmenize izin vermektedir. Burada güvenlik ve özgürlük söz konusudur. Ağlar serbest bir alan yaratırken, sanal cemaatler özgürleşmenize izin vermemektedir. Diğer yandan ağlar güvenliğinizi ilgili bilgileri birçok kurumla paylaşmaktadır. Bu konudaki dengeyi kurmakta tamamen bireylere kalmıştır.¹

William Gibson 1984 yılında yayınlanan Neuromancer adlı romanında ilk kez insan – makine ilişkisiyle ortaya çıkan dönüşümden bahsedilmiştir.² Söz konusu eserde, internete giren roman kahramanı, elektronik ağ içinde kaybolarak, veri akışının bir parçası haline dönüşmektedir. Kullanıcıların bedensizleşmesi ve oluşturulan kimlik ile bedeninin yok olmasına ilişkin korkular dile getirilmiştir. İnsanlar internette oyun oynarken ya da herhangi bir web sayfasına üye olurken birçok kimlik, profil oluşturmaktadırlar. Bedensizleşme ile kast edilen şey aslında sanal dünyada yaşamaktır. Sadece yaratılan profil ile yaşamaktır. Örneğin; “sims” adlı sanal oyunda bireyler evlenip, aile kuruyor, işe gelip gitmektedirler. Bireyler bir tür simülasyon evreninde yaşamaktadırlar.

¹ Bkz. Zygmunt Bauman, David Lyon, Akışkan Gözetim (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016) 52

² Bkz. Uğur Dolgun, Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015) 193 – 198

Sanal güvenlik duvarları bireylerin hesaplarını, mail adreslerini, ...vb. bireye ait tüm bilgileri saklamakta ve korumaktadır. İktidar mekanizmaları da yasa ihlaline karşı hem toplumsal düzeni hem de diğer iktidar mekanizmalarına karşı kendi iktidarını korumaktadır. İktidar mekanizması disiplini elektronik ortamda da sağlayabilmektedir. Modern dönemde devlet gözetimi, bireylerin, adı – soyadı, adres, ikamet ettikleri bölge, birinci dereceden akraba, vergi beyannamesi vb. gibi bilgilerin toplanıp, kayıt altına alınmasıyla başlamıştır.

Günümüzde ise bu bilgiler e – posta, sosyal medya hesapları, vb. gibi alanlara kaymıştır. Buradan da dijital bir gözetim uygulanmaktadır. E – devlet ile de aynı belgelere ulaşılabilir. Bu bilgiler iktidar için bireyler hakkındaki veritabanını oluşturmaktadır.

Foucault'nun disiplin ile güvenliği birbirinden bağımsız düşünmesinin sebebi; disiplinin bir rutin olduğudur, fakat güvenliğin ise, bir emniyette olma durumu ya da yasa ihlali olması durumunda ortaya çıkan bir olgu olmasıdır. Günümüzde televizyonlarda ve kurulan uydu alıcılarında çocuk kilidi uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulama bazı beyaz eşya ve klima, kombi gibi cihazlarda da bulunmaktadır. Didier Bigo'ya göre güvenlik anlayışı “hareket eden her şeydir.”¹ Yani bütün bilgiler, insanlar, kültür, ekonomi, politika, ...vb.) bütün ideolojiler ve nesnelere küresel dünyada zaman ve mekânın dışında akmaktadır. Küresel bir akış söz konusudur. Bireyler uyuyabilir fakat ağ sürekli güncellenmektedir. Kendini yenilemektedir. Bireyler, sabah kalktıklarında önce ya akıllı telefonlarına bakmaktadırlar ya da televizyonu açmaktadırlar. Hatta genellikle ikisi bir arada kullanılmaktadır. Güncel haber akışları, internette kaç dakika, saat, saniye, ...vs. önce paylaşıldığını belirtmektedir. Televizyonda ise o sırada canlı yayın, son dakika haberi, ...vs. olabilmektedir. Bireyler akıştan kurtulamazlar. Çünkü o akışın içindedirler. Haberdar olmak zorundadırlar. Günümüzde El – Cezire, Al arabiya, CNN, BBC, vb. kanallar uluslararası haber kanallarıdır. Dünyanın uluslararası haber kanalları olarak yayın yapmaktadırlar. Dünya çapında enformasyonu etkilemekte ve şekillendirmektedirler. Kanallar yerel değil global kanallardır. Yerelden küresele dönen bir akıştır.²

¹ Bkz. Zygmunt Bauman, David Lyon, Akışkan Gözetim (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016) 15 – 16

² Bkz. Manuel Castells, E-bilgi Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür “Kimliğin Gücü”. (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008) 404

Castells, üretkenliğin ve bağımsızlığın gücünün enformasyon olduğunu belirtmiştir. Ve buna ‘enformasyonel toplum’ adını vermiştir.¹ Gözetim, ağ toplumunda daha da yayılmaktadır. Deleuze gözetim kavramının yayılmasından bahsederek, “kontrol toplumu” kavramını ortaya atmıştır. Haggeraty ve Ericson ise “gözetleyici küme” kavramını kullanmışlardır. Her iki kavrama göre de gözetim; bireyleri ağ toplumunda kopyalamaktadır. Bireylerin birçok profili veritabanına kaydedilmiştir. Bireyler artık sanal alemde birer kopya olarak dolaşmaktadır. Elbette ki bu hareketler, yani bireylerin elektronik parmak izleri iktidar tarafından kontrol edilmekte ve gözetlenmektedir. Oscar Gandy’nin ‘Panoptik Sınıflandırma’ adlı kitabına göre; “Veritabanlı pazarlama ve coğrafi demografi adı verilen dünyada genel bir sınıflandırma makinesinin varlığı gayet açıktır.”² Pazarlamacılar da bu analizlere göre tüketicilere hizmet etmektedir. İnternetin ticarileşmesi, yani web üzerinden alışveriş yapılması, pazarlamacıların işini daha da kolaylaştırmaktadır. Gandy’nin sınıflandırması ile Thomas Mathiesen’in günümüzde ‘çoğun azı izlediği’ kitle iletişim araçları birleşmiştir. Buna sinoptikon denir. Panoptikonun düzen ve analizi, Sinoptikon ile yani ‘çoğun azı izlemesi’ ile birleşmiştir. Google, Facebook gibi sosyal ağlar çoğunluğun belirli şeyleri incelemesine ve izlemesine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte bireyler ağ üzerinde elektronik parmak izleri bırakmaktadır. Bu şekilde pazarlamacılar, bankacılar ve diğer kurum ve kuruluşlar bu izlere göre bireyleri sınıflandırmaktadır. Süpermarketlerde kullanılan market kartları ile müşteriler sınıflandırılmaktadır. Bazı müşteriler belirli indirimlerden ya da fırsatlardan haberdar edilirken diğer müşteriler için aynı ayrıcalıklar sunulmamaktadır.

Örneğin; Migros’un “Tam Bana Göre” kampanyasında da olduğu gibi market kartını kullanarak alışveriş yapan kişiler hangi kategoride çok fazla alışveriş yapıyorsa ona göre indirim ya da çeşitli kampanya ve fırsatlardan yararlanabilmektedirler.

Seyahat ya da iş amacıyla yolculuğa çıktığımızda uçak, gemi, otobüs vb. gibi ulaşım araçlarını kullanmaktayız. Bu yolculukta kişisel bilgilerimiz, yemek tercihlerimiz, lokasyon vb. gibi bilgiler gözetimin ilk adımlarındandır. Daha sonra otele verilen bilgiler ile gözetim devam etmektedir. Havaalanında, terminallerde ve otobüs terminallerinde bilgilerimize ek olarak, güvenlik kameraları tarafından da

¹ Bkz. Jan Van Dijk, Ağ Toplumu. (İstanbul: Kafka/Epsilon Yayıncılık, 2016) 41 – 43

² Bkz. Zygmunt Bauman, David Lyon, Akışkan Gözetim (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016) 14

gözetlenmekteyiz. Hem görsel veri hem de yazılı veri bireylere ait bilgilerin hepsini veritabanlarında saklamaktadır. Gerektiğinde bu bilgiler toplumun düzeni ve güvenliğini, iktidarın güvenliğini sağlamak için kullanılmaktadır. Bunun dışında acenteler, bankalar, vb. kurumlar da bu bilgilerle; bireyler ile iletişime geçerek, bireyleri fırsatlardan ve yeni kampanyalardan haberdar etmektedir. Hastaneler, aile hekimleri de bireylerin ve ailelerinin sağlık durumunu takip etmektedir.

2.2. Simülasyon Kavramı

2.2.1. Ütopyalar

Ütopya kavramını ilk kez Thomas More kullanmıştır. Yunanca “Topos” (Ülke) kelimesinden gelmektedir. “Olmayan ülke” anlamına gelen bu sözcük hayali bir dünyayı, ideal, yaşanılabilir devleti temsil etmektedir. Bu devlette amaç mutlu ve erdemli bir biçimde yaşamaktır.¹ Var olan toplumdaki şiddet ve adaletsizliğe karşı olarak ütopyalar ortaya çıkmıştır. Birçok düşünür, yaşadıkları toplumdaki şiddeti, adaletsizliği ve düzensizliği reddederek ütopyaları tasarlamışlardır.

Tasarlanan bu ütopyalar; istenilen ütopyalar ve korkulan ütopyalar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İstenilen ütopyalarda geleceğe yönelik olarak, tasarlanan ideal devlet düzeni yer almaktadır. Korkulan ütopyalar ise, geleceğe yönelik olarak bir uyarı niteliğindedir. Enformasyon teknolojilerinin geliştikçe, toplumu daha kötü, baskıcı bir dönemin beklediği ile ilgili uyarılmaktadır.²

2.2.1.1. İstenilen Ütopyalar

Platon’un İdeal Devleti: Platon’un ideal devletinin temelinde insanların mutluluğu, iyiliği yer almaktadır. Devlet’te bu ihtiyaçları karşılamak için var olmaktadır. Devleti yöneten kişi aynı zamanda filozof olmalıdır. Platon’a göre yönetici; bilgili, ölçülü, yiğit ve doğru olmalıdır. Platon’un devleti sınıflı bir topluma sahiptir. Toplum bekçiler, işçiler ve yöneticilerden oluşmaktadır. İşçilerin görevi devlet için üretim yapmaktır. Bekçilerin görevi devleti iç ve dış tehlikelere karşı korumaktır. Yöneticilerin görevi ise, yönetmek ve denetlemektir. Platon’un devletinde önemli olan yöneticinin gerçek bir filozof olması ve devletin bilime sahip olmasıdır.³

¹ Bkz. Süleyman Hayri Bolay, Felsefe.(Ankara: Gün Yayıncılık, 2005)

²Bkz. Thomas More, Utopia. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016)

³ Bkz. Platon, Devlet. (İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016)

Farabi'nin "Erdemli Şehir" Ütopyası: Farabi'ye göre ideal şehir erdemli insanlar tarafından yönetilmelidir. Yönetici; zeki, Tanrı'ya inanan, nefsi kuvvetli, sağlam vücutlu, uyanık, güzel konuşan, öğrenmeyi ve öğretmeyi seven, anlayışlı, hafızası kuvvetli biri olmalıdır. Yönetici filozof olmalıdır. Eğer bu özellikler farklı insanlarda bulunuyorsa hepsi yönetici olmaktadır.¹

Thomas More'un Ütopyası: Thomas More 16. Yüzyılda, İngiltere'nin monarşi sistemini eleştirmek amacıyla ütopyayı kaleme almıştır. Platon'un aksine More'un ütopyası sınıfsız bir topluma sahiptir. Bu toplumda herkes eşittir. More'un ütopyası bir adadır. Ada 54 şehirden oluşmaktadır. Bu toplumda özel mülkiyet hakkı yoktur. Her şey herkesin malıdır. Bu nedenle bu toplumda yaşayan insanlar 10 yılda bir evlerini değiş – tokuş etmektedirler. Bu toplumda paraya, altına, gümüşe, ...vb. değerli eşyalara önem verilmemektedir. Her şey bedavadır. İnsanlar çarşı – pazarlardan ihtiyaçları kadar alışveriş yapmaktadır. Kimse fazlasını almamaktadır. Tarımın bir sonraki yıl nasıl olacağı bilinmediğinden, ürünler iki yıla yetecek şekilde bölünmektedir. Yöneticilerde halk gibi sade bir giyim tarzına sahiptir. Suçlular köle olarak çalıştırılmaktadır. Çünkü suçlunun dersini alması için en iyi cezalandırma yöntemidir. Çok nadir olarak ölüm cezaları da uygulanmaktadır. Ütopyalılar günde 6 saat çalışmaktadırlar. Arada 2 saat dinlenme süreleri bulunmaktadır. Boş vakitlerinde sürekli okumakta ve yeni şeyler öğrenmektedirler. Ütopyalılar bilime ve bilgiye önem veren bir toplumdur.²

Campanella'nın Güneş Ülkesi: İtalyan rahip ve filozof olan Campanella'nın Güneş Ülkesi, More'un Ütopyası gibi sosyalist bir yapıya sahiptir. Güneş Ülkesi olarak belirtilen yer "Seylan Adasıdır" (Taprobana). Güneş Ülkesini, en bilge rahip yönetmektedir. "Büyük metafizikçi" adını almaktadır. Güç, aşk, bilgelik rahibin yardımcılardır. Güneş Ülkesinde 4 saat çalışılmaktadır. Güneş Ülkesinde, More'un Ütopyasının aksine herkes aynı dine bağlı olmalıdır. Çünkü bu devletteki birlik ve düzen için gereklidir.³

¹ Bkz. Metin Özer, Sınav Dershanesi Felsefe. (Ankara: Sınav Basın Yayın, 2011)

² Bkz. Thomas More, Utopia. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016)

³ Bkz. Süleyman Hayri Bolay, Felsefe.(Ankara: Gün Yayıncılık, 2005)

2.2.1.2. Korku Ütopyaları

Aldous Huxley'nin “Cesur Yeni Dünyası”: Huxley insanı makineleştiren bir toplumdaki bahsetmektedir. Bu toplumda aile ve akrabalık terimlerine yer yoktur. İnsanlar özel fabrikalarda üretilmektedir. Üretilen çocuklar, üstün zekalılar, az gelişmiş ve geri zekalılar olarak üçe ayrılmaktadır. Bu toplum bilim ve teknoloji alanında gelişmiş bir toplumdur. Teknolojiden alınan zevke önem verilmiştir. Duygu ve düşüncelere yer yoktur. “Soma” adlı ilaç kullanılmaktadır. Bu ilaçla insanlar birden keyiflenmektedir. Uyuşturucu etkisi yaratmaktadır. Duygu ve düşünceleri köreltmektedir. Bunun için müzeler, sanat eserleri ortadan kaldırılmıştır.

İncelenen isyan filminde de totaliter baskıcı bir toplum söz konusudur. Bu toplumda duyguya, düşünceye ve hissetmeye yer yoktur. İsyani filminde de “Prozium” adlı ilaç kullanılarak insanların hissetmesi engellenmektedir. Huxley'nin “Cesur Yeni Dünyasında” olduğu gibi bu filmde de tarihi eserler yakılmış, yok edilmiştir. Filmdeki insanlarda Huxley'nin anlattığı gibi robotlaşmıştır.¹

George Orwell'ın 1984'ü: Orwell teknolojinin iktidar tarafından kötüye kullanılmasından bahsetmektedir. Tam bir gözetim ve baskıcı, totaliter toplum teması işlenmiştir. CCTV'lerde yayınlanan ve sürekli konuşan “big brother” tarafından, beyinleri yıkanan bir toplumdaki bahsedilmektedir. Buna karşı olanlara ise işkence edilmektedir. CCTV'ler sayesinde insanlar evlerinde de gözetlenebilmektedir. Her hareketi ve konuşmayı kaydeden bu cihazlar ile düşünce suçundan birçok insan tutuklanmaktadır.² Sonuç olarak, ütopya ile geleceğe yönelik ideal devlet tasarlanırken, diğer taraftan da enformasyon teknolojilerinin gelişimiyle iktidarın bu gücü kötüye kullandığı ütopya da tasarlanmıştır.

Huxley, enformasyon teknolojisinin insanları nesnelleştireceğinden korkmaktadır. Teknolojinin eğlenceli bir şekilde sunulmasıyla, insanların baskı altında hissetmeden duygu ve düşüncelerinin yönlendirilmesinden bahsetmektedir. Orwell ise, kitapların yasaklanmasından korkmaktadır. Çünkü Orwell'ın romanında “yenisöylem” adlı bir sözlük oluşturulmaktadır. Bu sözlükte kelimeler gittikçe azaltılmaktadır. Eski dil ve kelimeler kullanılmamaktadır.³

¹ Bkz. Aldous Huxley, Cesur Yeni Dünya. (İstanbul: İthaki Yayınları, 2016)

² Bkz. George Orwell, 1984. (İstanbul: Can Yayınları, 2011)

³ Bkz. David Lyon, Gözetim Çalışmaları. (İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2013) 206 – 207

Orwell'in ve Huxley'nin romanlarında ve incelenen filmlerde şuna rastlanmaktadır: toplumsal düzeni sağlamaya çalışan iktidar; baskıcı ve totaliter bir tutum sergilemektedir. Bu sistem iktidarı memnun ederken; bireyleri sıkılmaktadır. Kısacası, bireylerin özgürlüklerini, duygu, düşünce ve eylemlerini kısıtlamakta, hatta engellemektedir.¹

2.2.2. Simülakrlar ve Simülasyon

Bütün ütopyalar oluştuğu dönemden etkilenmişlerdir. İstenilen ütopyalar dönemine göre; monarşiden, totaliter rejimden, adaletsizlik ve bilgisizlikten kaçınmak için tasarlanmıştır. Korkulan ütopyalar ise, dönemin baskıcı, totaliter rejiminden etkilenerek; enformasyon teknolojileriyle birlikte daha da kötüleşeceğini gösteren ütopyalardır. Dönemin gerçekliğini yansıttığı için Orwell ve Huxley romanlarında bizlere geleceği Baudrillard'ın deyimiyle "simüle etmektedirler." Orwell 1949'da, 1984'ü simüle etmiştir. Huxley'nin romanında ise günümüzdeki enformasyon teknolojilerinin gelişimi simüle edilmiştir. Örneğin; biyometri ile güvenlik sistemleri, hapisane sistemleri koruma altına alınmıştır. Aynı şekilde tıbbi gelişmelere de katkı sağlanmıştır. Hastalara protez takılması, doku aktarımı, vb. birçok gelişme yaşanmıştır.

Baudrillard'ın Simülakr ve Simülasyon Kavramları

Simülakr: Gerçekliği olmayan ama gerçek olarak algılanmak istenilen görünüm.

Simüle Etmek: Var olmayanı, var olmuş gibi göstermek, sunmak. Örneğin; Peter Pan'ın hikâyesinde "var olmayan ülkeden" (Neverland) bahsedilmektedir. Simüle edilen ülke birçok çocuğun sevdiği ve inandığı bir hikâyedir. Günümüzde birçok kez çizgi filmi ve filmi yapılmıştır. Görsellerde tasvir edilen "Neverland" büyük – küçük herkesin zihninde yer edinmiştir.

Simülasyon: Sistemlerin, makinelerin, araçların işleyiş biçimini incelemek için, bilgisayar programlarıyla yapay olarak yeniden üretilmesine denir.

"Gizlemek (dissimüler), sahip olunan şeye sahip değilmiş gibi yapmak, simüle etmek ise sahip olunmayan şeye sahipmiş gibi yapmaktır. Birincisi bir varlığa (şu anda

¹ Bkz. Neil Postman, Televizyon Öldüren Eğlence. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014)

burada bulunmayan) diğeri ise bir yokluğa (şu anda burada bulunmamaya) göndermektedir.”¹

Yeniden canlandırma: simülasyonu canlandırarak, gerçek olarak algılanmasını sağlamaktır. Bu süreçte simülasyon, simülakra dönüşmektedir. Sahtenin, gerçek ve görünen olarak algılanmasını sağlamaktır.

Baudrillard’a göre, simülakr 3’e ayrılmaktadır.

- 1. Doğal Simülakrlar:** Doğal olanın kopyalanması ile oluşan doğal simülakrlardır. Örneğin; Dubai’de yapılan suni adalar ve Palmiye adası.
- 2. Üretici Simülakrlar:** Bir çeşit ütopyadır. Üretici simülakrlar makine ve mekanizmalarla oluşturulan simülakrlardır.² Örneğin; İncelenen Truman Show filminde, Truman’ın yaşadığı yer olan “Seahaven” şehri makine ve mekanizmalarla üretilen bir şehirdir.
- 3. Simülasyon Simülakrlar:** Sanal ortamda üretilen bu evrende, gerçekliğin yansımaları bulunmaktadır. Örneğin; PS4 oyunları, bilgisayar oyunları, Wii oyunları. Bu oyunları oynarken kullanılan sanal gerçeklik gözlükleri insanları düşsel bir gerçekliğe taşımaktadır. Bu yapay evren simülasyon simülakrdır.

Hipermarketler de bir simülasyon evreni oluşturmaktadır. İnsanlar çeşitli, pano ve reklamlarla büyük marketlere yönlendirilmektedir. Hipermarketler önceden uzak bir noktada yer alırken günümüzde, etrafında mağazalar, cafeler ve restoranlar ile küçük bir şehir görünümüne sahip olmaktadır. Artık rezidanslar ve toplu konutlar inşa edilirken, bireylere yeni yaşam ya da hayal edilen yaşam adı altında bütün hizmetler sağlanmaktadır.

Disney düşselliği gerçekliğe dönüştürmek isteyen bir simülasyon evrenidir. Bu evrende zaman dondurulmaktadır. Teknoloji ile yalnızlaşan insan, hayattan keyif almak için disneyland’e gitmektedir. New York’un kalabalığında yalnızlaşan insan, Disney’nin kalabalığından keyif almaktadır. Çünkü herkes eğlenmek amacıyla Disneyland’e gelmiştir. Amerika’nın minyatür hali olarak düşünülmesinin nedeni ise,

¹ Bkz. Jean Baudrillard, Simülakrlar ve Simülasyon. (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016) 7 – 20

² Bkz. Marshall McLuhan, Michel Foucault, Noam Chomsky, Jean Baudrillard, Neil Postman, Jacques Lacan, Slavoj Zizek, Kadife Karanlık. (İstanbul: Su Yayınevi, 2005) 216

birçok milletten insanın Disney’i ziyaret etmesi, sunulan (Otel, kafe, restoran, vb.) hizmetlerin sağlanmasıdır.

Ütopya gibi simülasyonların da umuda dönüştüğü yerler vardır. Londra’da bulunan “Great Ormond Street Hospital” bir çocuk hastanesidir. Hastanenin bahçesinde Peter Pan’ın heykeli yer almaktadır. Ayrıca içerisinde kitapları ve küçük bir müzesi bulunmaktadır. 2015 yılında vizyona giren “Peter and Wendy” filmi bu hastanede geçmektedir. Kalp rahatsızlığı olan küçük bir kız hastanede diğer çocuklarla arkadaş olur. Kendisine verilen Peter Pan kitabını okumaya başlar. Peter Pan hiç büyümek istemeyen, daima çocuk kalmak ve maceralar yaşamak isteyen bir karakterdir. Bunun içinde bütün çocukların mutlu olabileceği “Neverland’de” toplanmalarını sağlamaya çalışmıştır. Hastane bu simülasyon evreninin üzerine kurulmuştur. Bu simülasyon evreninde çocukların umut etmesi sağlanmaktadır. Yaşama sıkı sıkı tutunmaları ve asla vazgeçmemeleri anlatılmak istenmiştir.

Her alanda simülasyon ile karşılaşmaktadır. Asıl önemli olan bu simülasyonu yararlı bir şekilde kullanabilmektir. Orwell’in ve Huxley’nin baskıcı sisteminde kullanılması yerine bir hastanedeki çocuklar için umut ışığı olarak kullanılması yerinde bir düşüncedir.

3. BÖLÜM: FİLMSEL ANLATIDA GÖZETİM VE SİMÜLASYON KAVRAMLARINI AKTARAN TEMEL SİMGELER

3.1. Çalışmanın Evreni

Çalışmanın evreni ile anlatılmak istenen bütün sınırların belirlenmesidir.¹ Bu çalışmanın evreni güç/iktidar ilişkileri, simülasyon ve gözetim kavramlarını içeren filmlerdir. Hepsi de Hollywood filmleridir. Filmler ile ilgili olarak zaman, yıl sınırlaması yapılamamaktadır. Ancak konu sınırlaması yapılabilmektedir. Bu nedenle güç/İktidar ilişkileri, simülasyon ve gözetim kavramlarını net olarak aktaran filmler seçilmiştir. İncelenen örneklerde bu öğeleri en iyi şekilde aktaran filmler ele alınmıştır.

3.2. Çalışmanın Örnekleme

Çalışmanın evreni belirlendikten sonra evrene uygun örneklem seçilmektedir. Örnekleme yöntemindeki en önemli kavramlardan biri seçkisizliktir. “Seçkisiz” (yansızlık), seçilen örneklem birimlerinin birbirine yakın, eşit olması anlamına gelmektedir. Seçilen örneklem olasılık bakımından yakın örneklerden oluşmaktadır. Bu çalışmada seçkisiz örnekleme yöntemlerinden biri olan “amaçsal örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. “Amaçsal örnekleme yöntemi; çalışmanın amacına göre bilgi açısından zengin olan durumları derinlemesine incelemeye yarayan yöntemdir. Araştırmacı da bu durumları ve olguları inceleyerek, bunların arasındaki ilişkileri ve bağlantıları keşfetmeye çalışmaktadır. Bu yöntemde kendi içinde bölünmektedir. Çalışmada kullanılan amaçsal örnekleme yöntemi, maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemidir. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminde amaca bağlı olarak incelenen durumlar arasındaki benzer durumların belirlenmesi ve bu durumlar üzerinde birçok incelemenin yapılmasıdır. Bu çalışmanın evrenini oluşturan filmler, güç/iktidar ilişkisi bakımından ve gözetim – simülasyon kavramları bağlamında incelenmiştir.²

Bu çalışmada evrenin güç/İktidar ilişkileri, gözetim ve simülasyon içeren filmlerin ele alındığından bahsedilmiştir. Buna göre seçilen filmler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleminde ele alınan filmler; The Last Castle (Son

¹ Bkz. Ümit Atabek, Gülseren Şendur, Medya Metinlerini Çözümlemek. (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2007) 27

² Bkz. Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel, Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (Ankara: Pegem Akademi, 2016) 85 – 99

Kale), Equilibrium (İsyan), The Hunger Games (Açlık Oyunları), Phone Booth (Telefon Kulübesi) ve The Truman Show'dur.

Güç/İktidar ilişkisi, simülasyon ve gözetim kavramlarını içeren daha birçok film bulunmaktadır. Bu filmlerin temaları veya dönemleri farklı olsa da temelinde gözetim ve simülasyon kavramları yer almaktadır.

Kısaca Diğer Filmler

2008 yılında vizyona giren “Eagle Eye” (Kartal Göz) filminde kahramanın kardeşi ölmeden önce terörist eylemleri izlemek için bir sistem yaratmıştır. Filmde sesle gözetimin örnekleri ve biyometri örneği vardır.

Filmin kahramanı kendisini tehdit eden sesin kaynağını bulur. Burada yüz tarama sahnesi vardır. Yüz tarama günümüzün en önemli teknolojik gözetimlerinden biridir. Filmin başında da yakalamak istenilen kişinin ses uyumluluğu bilgisayarlar tarafından kontrol edilmektedir. Filmin kahramanı ATM den para çektikten sonra, ATM kamerasından kahramanın gözetlendiği izlenimi verilmiştir. Ban – optikon'un izleri görülmektedir. Uzak tutmak için kullanılan teknolojilerdir. Sistemin, kahramanı kontrol etmesi gözetimin simgesi, istediğini yaptırması ise gücün simgesidir. Burada önce bir boyun eğme daha sonra sisteme karşı geliş söz konusudur.

2014 yılında vizyona giren “Transcendence” (Evrim) adlı filmde de, filmin kahramanı bir bilim adamıdır. Yapay zeka teorisi üzerine çalışmış ve geliştirmiştir. Teoriye karşı olan grup Dr. Caster'ı öldürür. Dr. Caster'ın karısı Caster'ın beynini gelişmiş süper bir bilgisayara senkronize eder. Bu filmde hücrelerin yeniden yapılandırılması ve yaşamaya devam etmesi, hücrenin kendini yenilemesi ve çoğaltması yer almaktadır. Veritabanında yapılan kopyalar önceden sistemin içinde kalıyorlardı. Bu filmde ise yeniden oluşarak hayat bulmakta ve 3 boyutlu görünüm sağlanmaktadır. Günümüzde 3 boyutlu yazıcılardan elde edilen objelerde örnek verilebilir. Ancak filmde hücrelerinin yeniden yapılanması söz konusudur.

2010 yılında vizyona giren “The Joneses” (Örnek Aile) adlı filme tam bir sinoptikon hâkimdir. Filmde oluşturulan anlayışlı, nazik, sevecen, gelir durumu iyi olan bu aile aslında bir kandırmacıdır. Gittikleri her yere kendi yarattıkları simülasyonu götürmektedirler. Filmde aldıkları ya da kullandıkları her eşyanın markaları

gösterilmektedir. Onları gören diğer aileler de aynı marka ürünleri kullanmak istemektedirler. Filmde, aile üyelerinin hepsi pazarlamacıdır. Ve her birinin ne kadar başarılı olduğu ile ilgili sistemde kayıtları bulunmaktadır. Hem birbirlerini gözetliyor, hem de tüketime ve ekonomiye katkı sağlıyorlar. Ancak bir simülasyon evreni içinde yaşamaktadırlar. Kendi gerçekliklerinden yoksundurlar.

Bunlar gibi daha birçok filme gelişen teknolojiden, yeni cihazlardan ve biyo – metriden söz edilmektedir.

3.2. Çalışmada Benimsenen Çözümleme Yöntemi: Göstergebilimsel Çözümleme

3.3.1. Göstergebilim Kavramı:

Göstergebilim, bu evrene özgü yasaları belirlemeyi, işleyiş kurallarını saptamayı, inceleme yöntemlerini oluşturmayı, betimleme ve açıklama işlemlerini gerçekleştirmeyi amaçlayan bilim dalıdır. Gösterge, bir kişinin bir olayın, nesnenin, her şeyin yerini tutan onu temsil eden şeylere olgulara, resimlere, fotoğraflara, ...vb. denir.¹

Göstergelere doğal ve yapay göstergeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal göstergeler de neden – sonuç ilişkisi söz konusudur. İnsan yaratımı değildir. Örneğin; Bulut – yağmur ilişkisi.

Yapay göstergeler; insan yaratımıdır. Toplumsal anlaşma sonucunda oluşmaktadırlar. Yapay göstergeler, görüntü göstergeler ve saymaca (uzlaşımsal) göstergeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Görüntü göstergeler insan yapımıdır. Benzerlik ilişkisi vardır. Örneğin; fotoğraf, resim vb. saymaca göstergeler de dilsel göstergeler ve dil dışı göstergeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dilsel göstergelerde çağrışımlar söz konusudur. Dil dışı göstergeler ise simgelerdir.

3.3.1.1. Göstergelerin Temel Özellikleri

Gösteren/Gösterilen İlişkisi

-Bir bütünün parçalarıdır.

-Gösteren, gösterilen ile çağrışım yolu ile ortaya çıkmaktadır.

¹ Rengin Küçükdoğan, Ders Notları. (Lisans, 2011)

Gösteren/Gösterilen İlişkisi

Gösteren açısından gösterge türleri şunlardır:

1. Kulağa yönelik göstergeler,
2. Göze yönelik göstergeler,
3. Koku göstergeleri,
4. Tat göstergeleri,
5. Dokunmayla iletilen göstergeler.

Nedensizlik İlkesi

Gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki nedensizdir. Söylenen ile gösterilen arasında benzerlik bulunmamaktadır. Birbirleriyle olan ilişkileri toplumsaldır. Bağlamına göre, toplumsal kurallara ve normlara göre aralarındaki ilişki sağlanmaktadır.

Örneğin; Ağaca Türkçede ağaç, İngilizcede tree denilmiştir.

Görüntüsel Güdülenme ve Sınırlama

Görüntüsel göstergede gösterenin biçimi gösterilen tarafından belirlenmektedir. Bir fotoğraf, bir yol işaretinden daha fazla güdülenmiştir.

Gösterilenin gösteren üzerindeki etkisine gönderme yapmak için de sınırlama terimi kullanılmaktadır.¹

Uzlaşım

Çeşitli genel kabul görmüş genellemeler uzlaşım yoluyla benimsenmiştir.

Örneğin; Herkesin ağaç gösterenini tanımlamak için aynı kelimeyi kullanması.²

3.3.1.2. Göstergibilimde Kullanılan Temel Kavramlar

Metin (Text)

Sadece yazılı metinler değil, fotoğraf, reklam afişi, TV dizisi, film, duvar resmi vb. de metin olarak ifade edilmektedir.

Dizi (Paradigma)

Birbirinin yerine geçebilecek göstergeler arasındaki ilişki, dizi ilişkisidir. Birimlerin ortak özellikleri tanımlayıcı ve ayırt edici nitelikte olmalıdır. Örneğin; rakamlar ve harfler...

¹ Rengin Küçükdoğan, Ders Notları. (Yüksek Lisans, 2015)

² Bkz. John Fiske, İletişim Çalışmalarına Giriş. (Ankara: Pharmakon Yayınevi, 2014) 170

Dizimler (Sentagmatik)

Seçilen göstergelerin birleştirildiği iletidir.

-Bir gardırobun içinde bulunan giysiler: dizi

-O gün seçilerek giyilenler dizimdir.

Dizilere ve dizimler bir bütünü oluşturduğunda izleyiciye farklı anlamlar aktaracaktır.¹

Artzamanlılık – Eşzamanlılık

Aynı zaman dilimi içindeki birimlerin, bir arada bulunmalarına dizimin eşzamanlı boyutu denir.

<u>Artzamanlılık</u>	–	<u>Eşzamanlılık</u>
Ardıllık		Eşzamanlılık
Evrimsel		Durağan
Zaman içindeki ilişkiler		Bir dizge içindeki kişiler
Dizimsel		Dizisel

Kodlar

Fiske kodları;

-**Davranış Kodları:** Daha çok yaşam tarzı ve şekli ile ilgilidir.

-**Anlamlandırma Kodlar:** Gösterge sistemleridir.

Kodların Temel Özellikleri

- Birçok birimden oluşurlar (Dizimsel Boyut)
- Tüm kodlar anlam taşır.
- Kodlar ve kültür dinamik bir ilişki içindedir.
- Toplumsal ve iletişimsel işlevi yerine getirirler.
- Uygun medya veya iletişim kanalı aracılığı ile aktarılabilirler.

Kod Türleri

1. **Sosyal Kodlar:** Konuşulan dil, beden kodları, ticari kodlar, davranış kodları,

¹ Bkz. Arthur Asa Berger, Kültür Eleştirisi: Kültürel Kavramlara Giriş. (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2012) 102 – 104

2. **Metinsel Kodlar:** Bilimsel, estetik, retorik, kitle iletişim kodları,

3. **Yorumlama Kodları:** Algısal ve ideolojik kodlar¹

3.3.1.3. Göstergebilim ve Anlamlandırma

Düz Anlam: Anlamın birinci düzeyidir.

Yananlam: Anlamın ikinci düzeyidir. Çağrışımsal anlamda denilebilir.

Simgeler: Simgeler belirli bir insan topluluğunun uzaklaşarak kendisine belli bir anlam yüklediği somut nesne ya da işarettir.

Mit (Söylen): Kavramsallaştırma ya da anlamının kültürel şeklidir.

Eğretileme (Metaphor): Bilinmeyen bir şeyi bilinen bir şeyle açıklamaktır.

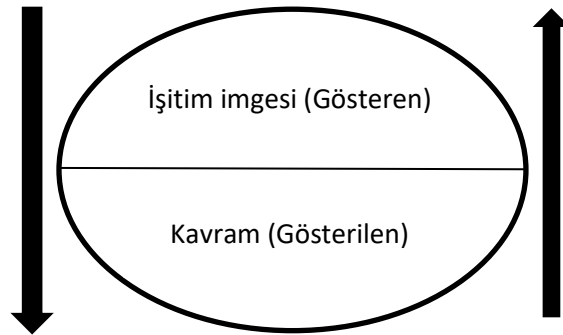
Örneğin; Benzin ve yağ reklamlarında çölde dörtnala giden bir at gibi.

Düzdeğişmece (Metonimi): Parça – Bütün ilişkisi ya da birbirinin yerini alma.

Örneğin; Taç kelimesinin kral veya kraliçe için kullanılması.²

Ferdinand De Saussure (1857 – 1913)

Göstergebilimin kurucularından biri olan İsviçreli dilbilimci Saussure daha çok göstergelerin diğer göstergelerle ilişkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Anlamı olan fiziksel nesne göstergedir. Gösterilen zihinde oluşan kavramdır. Algılanan imge ise gösterendir.

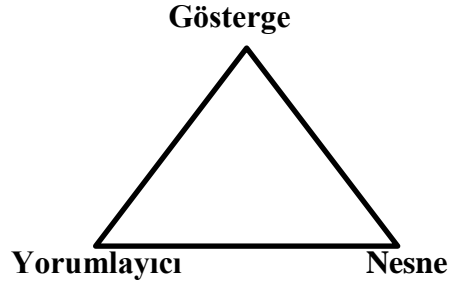
Şekil 1. Saussure'ün Gösterge Şeması¹

¹ Sevtap Ünal, Göstergebilimsel Açından Sembolik Tüketim. (Ankara: Detay Yayıncılık, 2014) 22 – 24

² Rengin Küçükerdoğan, Ders Notları. (Lisans, 2011)

Charles Sanders Peirce (1931 – 1958)

Amerikalı filozof ve felsefeci Peirce'nin tasarladığı kuramda, göstergebilim çeşitli bilimsel incelemeler için bir çeşit kaynaktır. Pierce'e göre; göstergeler nesnelerin yerini tutmaktadır.

Şekil 2. Peirce'in Anlam Ögeleri

Peirce göstergeleri 3'e ayırmaktadır.

Gösterge Türü	İKON	BELİRTİ	SİMGE
Örnek	Resimler/Fotoğraf	Duman/Ateş	Sözcük, Bayrak
Bildirme Şekli	Benzerlik	Sebep/Sonuç	Saymaca
Süreç	Görülebilir/Tanınabilir	Düşüncede Canlandırılır	Öğrenilmek zorundadır

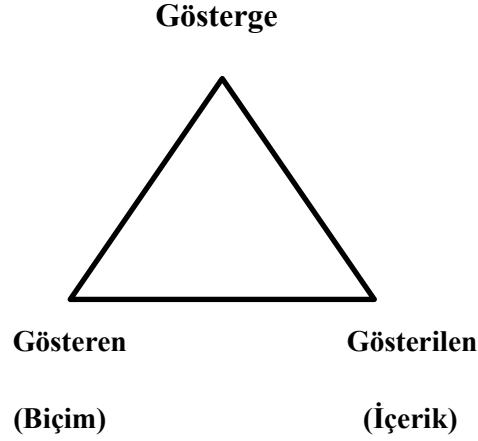
Tablo 1. Peirce'nin Gösterge Çeşitleri²

Roland Barthes (1915 – 1980)

Roland Barthes, Fransız denemeci, eleştirmen ve göstergebilimcidir. Ona göre göstergebilim gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkiden meydana gelmektedir. Göstergenin yapısının biçim ve içerikten oluştuğunu ve göstergenin kendisi o şey olmadığı halde, o şeyi (nesneyi) çağrıştıran araç olduğunu belirtmiştir.

¹ Sevtap Ünal, Göstergebilimsel Açından Sembolik Tüketim. (Ankara: Detay Yayıncılık, 2014) 17 - 18

² Seyide Parsa, Alev Fatoş Parsa, Göstergebilim Çözümlenmeleri. (Ege Üniversitesi Basımevi, 2014)

Şekil 3. Roland Barthes'ın Gösterge Şeması¹

Barthes iletinin 3 düzlemde incelemiştir.

1. Dilsel İleti: İleti düzlemi, yazılardan oluşmaktadır.
2. Şifrenmemiş İleti: Anlamın ilk düzeyidir. İletinin düz anlamını oluşturmaktadır.
3. Şifrenmiş İleti: Görüntüsel ileti düzleminin yan anlamıdır. Anlamın ikinci düzeyini, görünmeyeni, zihinsel olarak algılananı belirtmektedir.²

Kısaca, Barthes anlamlandırmanın, metin ve okur arasında oluştuğunu belirtmektedir.

3.4. Anlatı Yapı Çözümlemesi

Anlatının içerisinde hikâye ve olay örgüsü yer almaktadır. Film, hikâye ya da roman olaylar bir neden – sonuç ilişkisine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Eylemlerin yol açtığı sorunlar ve nedenler ve daha sonra bu düğümün çözülmesi ile sonuca ulaşılmaktadır.

Rus halkbilimci Vladimir Propp, anlatı kuramı üzerine ilk çözümleme yöntemini belirlemiş ve 234'ün üzerinde halk masalını incelemiştir. Masalların yapısındaki ortak özellikleri ve karakterleri belirlemiş ve incelemiştir. Aynı döngü hemen hemen hepsinde devam etmiştir. Ancak esas yapıyı değiştirmemiştir. Bu çözümleme sistemi Propp'tan sonra filmlere de uygulanmıştır.

Propp olayların sekansal gelişimi inceleyerek anlatıyı dizimsel olarak çözümlemektedir. Claude Lévi – Strauss ise, ikili karşıtlıkların hikâyenin, olayların gelişimini nasıl etkilediğini belirtmek için anlatıyı dizimsel olarak çözümlemektedir.

¹ Seyide Parsa, Alev Fatoş Parsa, Göstergebilim Çözümlenmeleri. (Ege Üniversitesi Basımevi, 2014) 15

² Fatma Erkman Akerson, Göstergebilime Giriş. (İstanbul: Dilbilim Dizisi, 2000) 184 – 186

Propp'un karakter analizine göre; saldırgan, bağışçı, yardımcı, aranan kişi gönderen, kahraman ve sahte kahraman anlatının temel öğelerini oluşturmaktadır. Anlatının yapısı ise dizimsel yapısalıcı çözümleme yönteme örnek oluşturmaktadır. Yapı altı dizime, 31 işleve sahiptir.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Ailenin bir üyesi evi terk eder. 2. Bir kuralın/yasağın ihlalini kahraman yüklenir. 3. Yasak bozulur. 4. Kötü adam araştırma girişiminde bulunur. 5. Kötü adam kurbanı hakkında bazı şeyler öğrenir. 6. Kötü adam kurbanını ve sahip olduklarını elde etmek için kurbanı aldatır. 7. Kurban kötü adamın kandırması ve etkilemesiyle bilmeden kötü adama yardım eder. 	<p>HAZIRLIK (PREPARATION)</p>
<ol style="list-style-type: none"> 8a. Kötü adam aile bireylerinden birine zarar verir. 8b. Aile bireylerinden biri bazı şeylere ihtiyaç duyar ya da arzular. 9. Bu ihtiyaç ya da şansızlık belirginleşir; kahramana bir emir ya da araştırma verilir ve göreve/araştırmaya gönderilir. 10. Arayıcı (ya da kahraman) kötü adama karşı harekete geçer. 	<p>KARIŞIKLIK (COMPLICATION)</p>
<ol style="list-style-type: none"> 11. Kahraman evi terk eder. 12. Kahraman sınanır, sorguya çekilir, sonuçta ya büyülü bir madde ya da bir yardımcı verilir. 13. Kahraman müstakbel vericinin hareketlerine reaksiyonda bulunur. 14. Kahraman büyülü nesneyi kullanır. 15. Kahraman görev/araştırma nesnesinin olduğu yere gönderilir. 	<p>GİDİŞ (TRANSFERENCE)</p>

16. Kahraman ve kötü adam doğrudan dövüşürler. 17. Kahramana bir nişan verilir. 18. Kötü adam mağlup olur. 19. Temel şanssızlık/eksiklik giderilir.	DÖVÜŞ (STRUGGLE)
20. Kahraman döner. 21. Kahraman takip edilir. 22. Kahraman takipten kurtulur. 23. Kahraman eve ya da bir başka yere gelir ve tanınmaz. 24. Sahte bir kahraman isteklerde bulunur. 25. Kahramana güç bir görev yüklenir. 26. Görev başarıyla sonuçlanır.	DÖNÜŞ (RETURN)
27. Kahraman tanınır. 28. Sahte kahraman/kötü adam sergilenir. 29. Sahte kahraman gönderilir. 30. Kötü adam cezalandırılır. 31. Kahraman evlenir ve taç giyer.	TEKRAR TANINMA (RECOGNITION)

Tablo 2: Propp'un Anlatı fonksiyonları¹ (Parsa/Fatoş Parsa, 2014, s.94 – 95)

Litvanya asıllı, Fransız Algirdas Julien Greimas anlatıbiliminin savunucusudur. Greimas, dilin yüzeysel yapısının tek başına bir anlam taşımayacağını ve yüzeyin altında başka anlamlar olduğunu savunmaktadır. Dilin yapısının derinlemesine incelenmesi için anlambilime yönelmektedir.²

Greimas Propp'un anlatı çözümleme kuramından etkilenmiştir. Greimas'ın Eyleyenler sınıfına göre eyleyen soyut ya da somut, nesne ya da kişi olabilmektedir. Greimas karakter analizinin daha da geliştirmiştir. Greimas karakter analizini daha geniş kapsamlı olarak ele almaktadır. Eyleyenler bağlamına ve çevreleri ile kurdukları ilişkiye göre anlam kazanmaktadır. Gönderici iken özne, özne iken

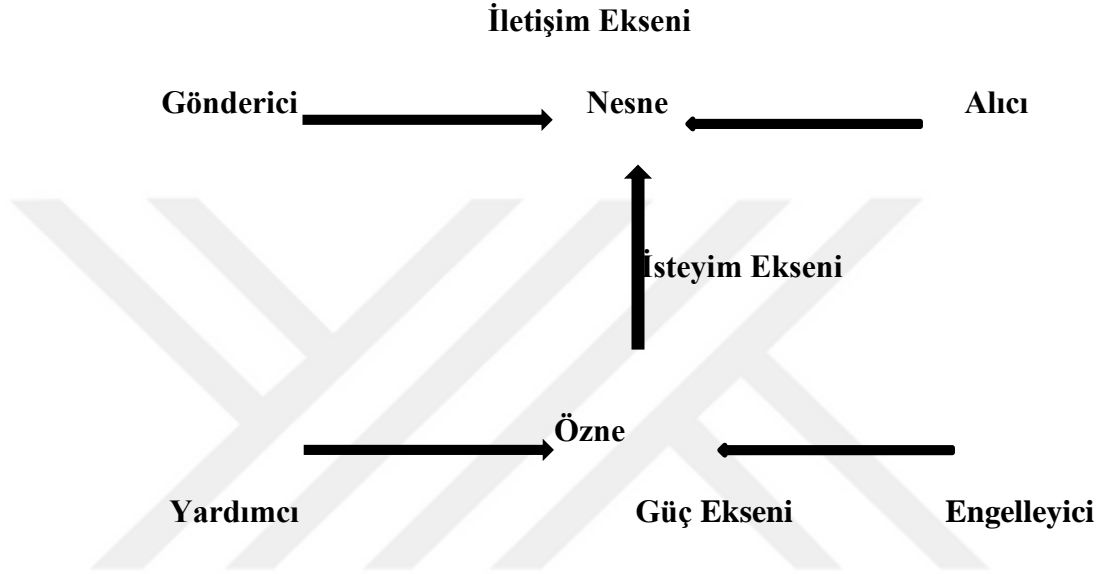
¹ Seyide Parsa, Alev Fatoş Parsa, Göstergibilim Çözümlenmeleri. (Ege Üniversitesi Basımevi, 2014) 94 - 95

² Bkz. Rengin Küçükdoğan, Reklam Nasıl Çözülür? (İstanbul: Beta Yayınları, 2011) 194

yardımcı durumuna geçebilmektedirler. Eyleyenler sınıfı kendi aralarında ikişerli birleştirmektedir. Bunlar;

1. Özne – Nesne karşıtlığı
2. Gönderici – Alıcı karşıtlığı
3. Yardımcı – Engelleyici karşıtlığı

Anlatının eyleyenleri işlevlerine göre ayrıştırılmaktadır. Böylece diğer karakterlerle de etkileşimleri ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4: A.J. Greimas'ın geliştirdiği eyleysel sınıflandırmalar

Başkahraman öznedir. Başkahramanın ele elde etmek istediği şey ise soyut ya da somut olabilen bir şey ya da kişi nesneyi temsil etmektedir. Özneyi görevlendiren gönderici ve buna bağlı olarak bu eylemden yarar sağlayan alıcıdır. Yardımcı, öznenin işini kolaylaştırmaktadır. Engelleyici ise öznenin işini zorlaştırmak için elinden geleni yapmaktadır. Gönderici en sonunda özneyi cezalandırabilmekte ya da ödüllendirebilmektedir.

Eyleyen kavramı aslında kişi kavramından çok daha geniş kapsamlı düşünülmelidir; insan, nesne, birden fazla ya da az olabildiği gibi, somut veya soyut bir varlık da olabilir.¹

¹ Bkz. Alev Fatoş Parsa, Sinema Göstergibiliminde Yapısal Çözümleme. Sinemasal Anlatı ve Sunumu. (Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi. Radyo - TV ve Sinema Bölümü. Bornova Kampüs İzmir, 2012)

Greimas anlatı yapısını 5 evrede incelemektedir. Bunlar;¹

1. Evre: Başlangıç Durumu: Kişi, zaman ve mekânın betimlendiği bölümdür. Hikâye, film ya da romanın giriş kısmıdır.
2. Evre: Dönüştürücü Öge: Başlangıçtaki kurulu düzenin, bozulup sarsılmasıyla başlayan bölümdür.
3. Evre: Eylemler Dizisi: Olayların, eylemlerin gerçekleştiği bölümdür.
4. Evre: Dengeleyici – Düzenleyici: Durumu düzeltmeye çalışan, dengeleyen bölümdür. Bu bölümde artık olaylar dizisi sona ermiştir.
5. Bitiş Durumu: Yeni durumun başlangıcının ortaya çıktığı bölüm, ya da varolan duruma geri dönülen bölümdür.

¹ Bkz. Begüm Anıl, Film Dili. Erişim Tarihi: 07.07.2017.
https://www.academia.edu/5754698/F%C4%B0LM_D%C4%B0L%C4%B0

3.5. Film Çözümleme Örnekleri

3.5.1. Film Çözümlemesi

Resim 1. The Last Castle Film Afişi. (Kaynak: <http://videonette.com/wp-content/uploads/2016/07/The-Last-Castle.jpg>) Erişim Tarihi: 18.07.2017)

A) Dizimsel Düzlemde Çözümleme (Edimsel Çözümleme)

A.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: The Last Castle “Son Kale”

Tür: Aksiyon, Dram, Gerilim

Süre: 131 dk.

Oyuncular: Mark Ruffalo, Robert Redford, James Gandolfini, Delroy Lindo, Clifton Collins Jr.

Senaryo: Graham Yost, David Scarpa

Yapımcı: Robert Lowrence, Don Zepfel

Yönetmen: Rod Lurie, David Scarpa

Yapımı: 2001 - ABD

Vizyon Tarihi: 4 Ocak 2002

A.2. Filmin Konusu

Korgeneral Eugene Irwin verilen emri yerine getirmeyerek, emrindeki sekiz askerini tehlikeye atar. Mahkemede suçunu hemen kabul eder ve cezasını çekmek ister. Çünkü askerilerini kurtaramadığı için kendini suçlu hissetmektedir. Yüksek güvenlikli askeri bir hapishaneye gönderilir. Hapishane müdürü Albay Winter hapishaneyi acımasızca yönetmektedir. Eugene Irwin artık bir mahkûmdur. Diğer mahkûmlara toplu hareket etmeyi, birlik olmayı öğretir. Hapishane yönetimini değiştirmek için etkili bir operasyon yürütürler.

A.3. Filmin Anlatı Çözümlemesi

A.3.1. Eyleyen Ögeler (Kişi/Kahraman Çözümleme)

Kişiler/Kahraman:

Robert Redford: Filmde Korgeneral Eugene Irwin rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Mahkûm edilmiştir. Filmin kahramanıdır.

James Gandolfini: Filmde Albay Winter rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Hapishanenin müdürüdür. Filmdeki düşmandır.

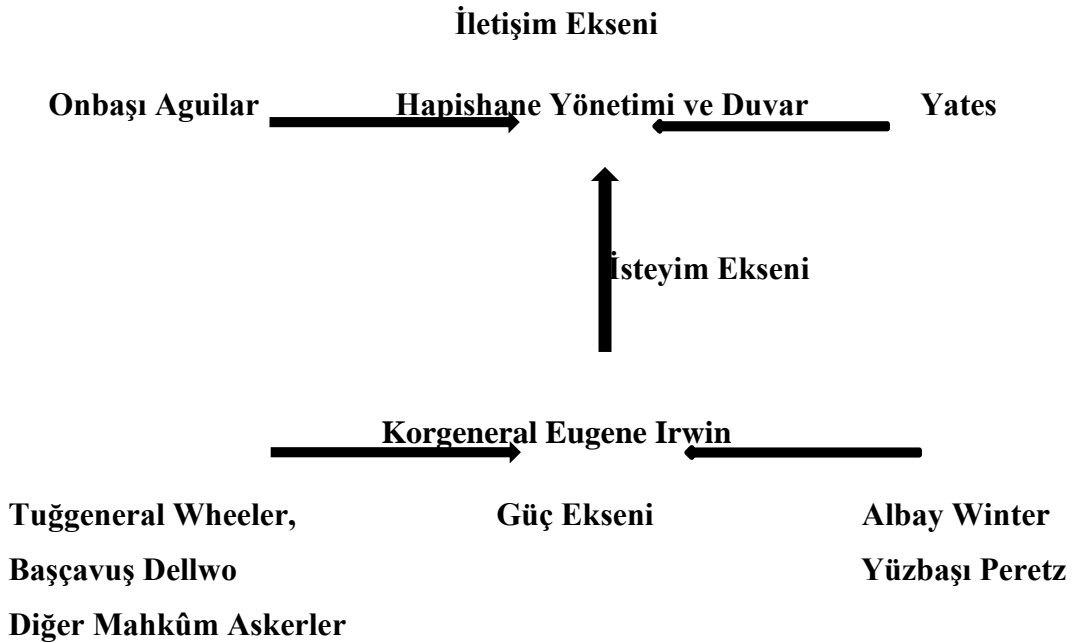
Mark Ruffalo: Filmdeki diğer mahkûm askerlerden biridir. Yates rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Sürekli bir iddiaya girenler için kasa görevi yapar. Yardımcı ve destekleyici bir karakterdir.

Delroy Lindo: Filmde Tuğgeneral Wheeler rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Korgeneral Eugene Irwin'in arkadaşıdır. Tek istediği arkadaşını hapishaneden çıkarmaktır. Yardımcı karakterdir.

Steve Burton: Filmde Yüzbaşı Peretz rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Albay'ın sağ koludur. Fakat o da Albay'ın acımasızlıklarına daha sonra karşı gelir. Önce engelleyici ve daha sonra yardımcı bir karakter olmuştur.

Paul Calderon: Filmde Başçavuş Dellwo rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Filmdeki diğer mahkûm askerlerden biridir. Diğer mahkûm askerlere seslenmek, onları toplamak ve birlik olmak için Eugene Irwin'e destek olur. Destekleyici karakterdir.

Clifton Collins Jr. : Filmde Onbaşı Aguilar rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Eugene Irwin'e hayrandır. Onun için her şeyi yapar. Destekleyici ve yardımcı bir karakterdir.

Şekil 5: The Last Castle filminin eyleyensel sınıflandırması

A.3.2 Tümleyen ğeler

Zamansal zmleme: Herhangi bir zaman dilimi belirtilmemiştir. Fakat Korgeneral Eugene Irwin'in Körfez Savaşı ve Bosna'daki kahramanlığından çok saygı gördüğü ve sevildiği belirtilmiştir. Dilsel iletide Eugene Irwin duvar ile ilgili konuşurken, "1870'te burada hiçbir Şey yokmuş. Eski hapishane mahkûmlar tarafından yapılmış." Der. Duvardaki bir taşın zerine Er A.J. Beck 1912 – 1923 yazısı kazanmıştır. Bunun dışında herhangi bir zaman dilimi için bir cümleye rastlanılmamıştır.

Mekan (Uzam) zmleme: Film yüksek güvenlikli askeri bir hapishanede geçmektedir. Hapishane eskiden bir kaledir. Bu nedenle askeri hapishane yerine adı "Castle"dır.

A.3.3 Filmin Aşamalanması Süreci

Sekans: 1 Kalenin nemi

Dış ses Kale'yi anlatır. Konumundan, korunmasından, garnizondan ve bayraktan bahseder.

Sekans: 2 Nakil Emri

Hapishane yöneticisi Albay Winter'a Korgeneral Irwin'in hapishaneye nakledileceği ile ilgili bir emir gelir.

Sekans: 3 Albay'ın Hazırlığı

Yeni mahkûm Albay'dan rtbece üstündür. Bu yüzden ofisindeki askeri koleksiyonları düzenler ve temizler.

Sekans: 4 Korgeneral Eugene Irwin'in Gelişi

Mahkûmlar dikenli tellerden yeni gelen mahkûma bakarak iddiaya girerler. (En fazla bir hafta dayanacağı ya da kendini öldüreceği zerine)

Sekans: 5 Eugene Irwin'in hapishaneye girişi

Kişisel eşyalarını teslim etmesi.

Sekans: 6 Albay ile Eugene İrvin'in tanışması

Albay, Korgeneral Eugene İrwin tanışır. İkranda bulunur. Saygı gösterir.

Sekans: 7 Albay'ın Yüzbaşı ile Eugene'in konuştuklarını duyması.

Yüzbaşı, Eugene'i savaş koleksiyonlarına bakarken görür. Koleksiyon yapıp yapmadığını sorar. Eugene "Böyle bir koleksiyonu olan adam, savaş meydanına adımını atmamıştır. Onun için Shiloh'tan kalma bir silah sergilenecek bir eşyadır. Ama bir savaş gazisi için zavallının birine çok acı çektirmiş olan bir metal parçasıdır." Der.

Sekans: 8 Onbaşı Aguilar'ın ilk selamı

Albay kapıdan dışarı çıktığında, mahkûm Onbaşı Aguilar Eugene'i selamlar. Hapishane yöneticisi Albay Winter "Mahkûmlar arasında selamlama yasak" der. Mahkûm Onbaşı Aguilar ise Albay Winter'a "Emredersiniz. Ama ben sizi selamlıyordum." Der.

Sekans: 9 Albay'ın emri ve Güç Gösterisi

Ertesi gün sadece bir basket topu çıkarılmasını emreder. Tek bir basket topu ile hapishanede kavga çıkar. Albay Winter, koğuştaki mahkûmları gözetlerken, Yüzbaşı Peretz'e şu sözleri söyler: "Adamları yönlendirmek ne kadar kolay, görüyorsun." Ardından borunun çalınmasını emreder ve mahkûmlardan biri vurulur. (Albay, mahkûm Eugene'e sadece gücünü göstermek için böyle bir olay yaratmıştır.)

Sekans: 10 Çamaşırhane Görevi

Sekans: 11 Duvar

Mahkûmlar yıkılan duvarı yeniden inşa etmektedirler. Onbaşı Aguilar Yanlış taşın kullanıldığı söyler. Diğer mahkûm ise onu korkutup gönderir. Bu olay Eugene'in dikkatini çekmiştir.

Sekans: 12 Yemekhane

Yemek zamanı mahkûm askerler Eugene ile konuşurlar. Ona, Albay Winter'ın genellikle bu şekilde davrandığını anlatırlar. 13 adamın vurulduğunu ve 11'inin ağır

yaralandığını söylerler. Eugene ise birçok kötü olay gördüğünü ve hapisaneyeye sadece cezasını çekmek için geldiğini söyler. Artık savaşamayacağını belirtir.

Sekans: 13 Eugene'in mahkûm Yates ile tanışması.

Sekans: 14 Eugene'in kızının ziyarete gelmesi.

Sekans: 15 Aguilar'ın Cezası

Eugene ve Aguilar birbirlerine askeri selam verirler. Eugene ona asker selamının nereden geldiğini açıklar. Bunu gözetleyen Albay Winter, Augilar'a dışarda yağmur altında selam verir şekilde bekleme cezası verir. Eugene karşı gelir. Albay ve Eugene konuşur. Eugene disiplin kuralını hatırlatır.

Sekans: 16 Eugene'in cezası

Eugene, Augilar'ı korumak için subayı engeller. Duvar için ayrılan kayaları taşıma cezası verilir.

Sekans: 17 Albay Winter'ın Eugene İrwin'e hücre cezası vermesi.

Sekans: 18 Duvarın yeniden inşası

Mahkûmlardan biri Eugene' "sizin duvarınız" derken ne demek istediniz diye sorar. Eugene anlatır. Taşların birinin üzerinde de bir erin ismi kazılmıştır. Eugene göre er hapisaneyi değil, kendi koruyucu duvarlarını inşa ediyordu.

Sekans: 19 Eski duvarın yıkılması ve onarılması

Sekans: 20 Eugene'in herkesin güvenini, saygısını kazanması ve Albay Winter'ın bundan rahatsız olması.

Sekans: 21 Albay'ın duvarı yıktırması ve Aguilar'ın başından vurulup ölmesi.

Sekans: 22 Albay'ın ve Eugene konuşması ve Eugene'in Albay'dan istifasını istemesi.

Sekans: 23 Tuğgeneral Wheeler'ın hapisaneyeye gelmesi ve Eugene ile konuşması, Eugene'i hapisten çıkmaya ikna etmeye çalışması.

Sekans: 24 Albay Winter'a mektup gelmesi.

Gelen mektupta Tuğgeneralin Eugene tarafından rehin alacağı yazıyordu. Tek şart Albay'ın istifasıydı.

Sekans: 25 Albay'ın hemen havadan ve karadan önlem alması ve kandırıldığının farkına varması.

Sekans: 26 Albay'ın mahkûm Yates'i kendi tarafına çekmek istemesi.

Sekans: 27 Eugene'in yemekhanedeki konuşması

Sekans: 28 Eugene'in ve diğer mahkûmlara stratejilerini anlatması.

Sekans: 29 Hapishanenin ele geçirilmesi, bayrağın göndere çekilmesi

Sekans: 30 Albay'ın Eugene'i vurması ve Eugene'in ölümü

Sekans: 31 Albay'ın Yüzbaşı Peretz tarafından tutuklanması ve mahkûmların kazanması.

Sekans Numarası	Açıklama	Greimas'ın Aşamaları
Sekans 1	Kalenin Önemi	Başlangıç Durumu
Sekans 2	Nakil Emri	Başlangıç Durumu
Sekans 3	Albay'ın Hazırlığı	Başlangıç Durumu
Sekans 4	Korgeneral Eugene İrwin'in Gelişi	Başlangıç Durumu
Sekans 5	Eugene İrwin'in hapishaneye girişi	Dönüştürücü Öğe
Sekans 6	Albay ile Eugene İrwin'in tanışması	Dönüştürücü Öğe
Sekans 7	Albay'ın Yüzbaşı ile Eugene'in konuştuklarını duyması.	Dönüştürücü Öğe
Sekans 8	Onbaşı Aguilar'ın ilk selamı	Eylemler Dizisi
Sekans 9	Albay'ın emri ve Güç Gösterisi	Eylemler Dizisi
Sekans 10	Çamaşırhane Görevi	Eylemler Dizisi
Sekans 11	Duvar	Eylemler Dizisi
Sekans 12	Yemekhane	Eylemler Dizisi
Sekans 13	Eugene'in mahkûm Yates ile tanışması.	Eylemler Dizisi

Sekans 14	Eugene'in kızının ziyarete gelmesi.	Eylemler Dizisi
Sekans 15	Aguilar'ın Cezası	Eylemler Dizisi
Sekans 16	Eugene'in cezası	Eylemler Dizisi
Sekans 17	Albay Winter'ın Eugene İrwin'e hücre cezası vermesi	Eylemler Dizisi
Sekans 18	Duvarın yeniden inşası	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 19	Eski duvarın yıkılması ve onarılması	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 20	Eugene'in herkesin güvenini, saygısını kazanması ve Albay Winter'ın bundan rahatsız olması.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 21	Albay'ın duvarı yıktırması ve Aguilar'ın başından vurulup ölmesi.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 22	Albay'ın ve Eugene konuşması ve Eugene'in Albay'dan istifasını istemesi.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 23	Tuğgeneral Wheeler'ın hapisaneyeye gelmesi ve Eugene ile konuşması, Eugene'i hapisten çıkmaya ikna etmeye çalışması.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 24	Albay Winter'a mektup gelmesi.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 25	Albay'ın hemen havadan ve karadan önlem alması ve kandırıldığının farkına varması.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 26	Albay'ın mahkûm Yates'i kendi tarafına çekmek istemesi.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 27	Eugene'in yemekhanedeki konuşması	Bitiş Durumu
Sekans 28	Eugene'in ve diğer mahkûmlara stratejilerini anlatması.	Bitiş Durumu

Sekans 29	Hapishanenin ele geçirilmesi, bayrağın göndere çekilmesi	Bitiş Durumu
Sekans 30	Albay'ın Eugene'i vurması ve Eugene'in ölümü	Bitiş Durumu
Sekans 31	Albay'ın Yüzbaşı Peretz tarafından tutuklanması ve mahkûmların kazanması.	Bitiş Durumu

Tablo 3: The Last Castle Filminin Sekansları

B) Dizisel Düzlemde Çözümleme (Anlamsal Çözümleme)

B.1. Anlam Aktaran Öğeler (Dilsel ve Görsel Göstergelere Göre)

“Bir kaleye bakın, Herhangi bir kaleye. Şimdi de onu bir kale yapan unsurları düşünün 1000 yıldır değişmemişlerdir. Bir: Konum: Göz alabildiğine geniş bir alana hakim yüksek bir konum. İki: Korunma: Cephelerden saldırıya karşı koyabilecek kadar güçlü, kocaman duvarlar. Üç: Bir Garnizon: Öldürmek için eğitilmiş ve buna istekli adamlar. Dört: Bir bayrak...”

Bu filmin başında yer alan dilsel anlatıdır. Tam anlamıyla Panoptikon anlatılmıştır. Burası yüksek güvenli bir askeri bir hapishanedir. Gözetim ve koruması vardır.

Kale: sembolik bir koddur. Korunma, koruma ve güvende hissetme anlamlarını taşır. Aynı zamanda yananlamsal koddur. Çünkü filmde kale, hapishane işlevi görmektedir. Sembolik anlamına göre tam tersi bir anlama sahiptir.

“Askeri Selam: Ortaçağdan gelir. İki şövalye at sırtında birbirlerine yaklaşır ve yüzlerini göstermek için miğferlerini aralar. Bu şu demektir: İşte ben buyum. Düşman değilim ve korkmuyorum.”

Selamlama saygı göstermektir. Kendine, askerliğe ve bayrağa saygı göstermektir. Bu kısım Eugene'in Onbaşı Augilar'a selamlamayı anlattığı kısımdır. Kültürel bir koddur.

Eugene'in hapishaneye girerken teslim ettiği şahsi eşyaları rütbesinin göstergesidir. Çift sıralı 3 yıldız Korgeneral olduğunun göstergesidir. Elindeki altın ve ortasında

kırmızı bir taş bulunan yüzük akademi yüzüğüdür. Hapishaneye geldiği zaman üzerindeki üniforma, hapishane yöneticisi olan albayın üniforması, yüzbaşının üniforması ve diğer erlerin üniformaları rütbeleri belirtmektedir. Bunların hepsi sembolik birer koddur. Askeri sembollerdir.

Bayrağın alınıp, ters asılması dilsel ileti olarak belirtilir. Anlamı: Kale ele geçirildi, kale düştü demektir. Fakat filmin sonunda bayrak ters asılmaz. Çünkü onlar o ülkenin askerleridir. Amerikan bayrağı kültürel koddur. Amerika özgürlükler ülkesi olarak da bilinir. Bu anlamda da sembolik bir koddur.

Filmin sonunda askerler elleri başlarının arkasında teslim olurlar. Bu hareket esaret anlamına gelmektedir. Ama bayrağın ters asılmadığını görünce hepsi asker selamı verir. Çünkü onlar hala ülkenin askerleridirler. Onlar ülkeye değil, hapishanedeki uygun olmayan, yasadışı yönetime karşı gelmişlerdir.

Askerlerin boru ve siren seslerini duyması: Bir tehlike olduğunun göstergesidir. Bütün mahkûmlar yere yatmalı ve ellerini başlarının üzerlerine koymalıdır. Siren sesleri kültürel koddur. Yere eğilip ellerini başlarının üzerine koymaları sembolik bir koddur. Teslimiyet, teslim olma anlamını vermiştir. Yananlamda bu teslimiyet, boyun eğme, zorla itaat ve korku anlamına gelmektedir.

Korku Simgesi: Mahkûmlar arasında askeri selam yasaktır. Fakat Eugene saygı gösterdiklerini belirtmek için selam verir gibi yapıp saçlarını başlarını sıvazlarlar. Burada eylemsel kod söz konusudur. Saçlarını sıvazlamaları ile askeri selam kastedilmektedir.

Duvar: İnşa ettikleri duvar için kullandıkları taşlara ölenlerin isimlerini yazarlar. Çünkü onlar birer asker ve kahramandır.

Dilsel iletide Eugene İrwin duvar ile ilgili konuşurken, “1870’te burada hiçbir şey yokmuş. Eski hapishane mahkûmlar tarafından yapılmış.” der. Duvardaki bir taşın üzerine Er A.J. Beck 1912 – 1923 yazısı kazanmıştır. Daha sonra İrwin şunu söyler: “Ne dersin, sence kendi hapishanesini mi inşa ediyordu? Benim tahminime göre, o bir hapishane inşa etmiyordu.

... Ona bir hapishane inşa etmesini söylemiş olabilirler, ama kendi kafasında o kendisini koruyacak duvarları inşa ediyordu. Bence o bir kale inşa ediyordu.”

Burada duvar askerler için sembolik bir koddur. Aynı zamanda yananlamsal koddur. Çünkü askerler için artık kale, koruyucu anlamlarına gelmektedir. Yananlamda da askerler için koruyucu bir bariyer, özgür alanlarıdır.

ABD Askeri Marşı: Kültürel koddur.

Albayın kemerini sıkması: Hazırlanma ve gücünü göstermesinin simgesidir. Burada eylemsel kod bulunmaktadır.

Albayın kılıç ve diğer eski savaş koleksiyonlarını parlatması: gelen mahkûmlara gücünü göstermek ve koleksiyonuyla hava ister. Bunların hepsi kültürel koddur. Askeri sembollerdir.

Satranç: Zekayı ve Stratejiyi temsil eder. Amaç: az hamlede oyunu bitirmektir. Piyonlar askerlerin simgesidir. Mahkûm askerler ve Gardiyanlar olarak iki taraf bulunmaktadır. Yananlamsal koddur.

İncil: dilsel iletide hücreye İncil ve bir kitap daha alabileceklerinden bahsedilmektedir. İncil Hristiyanlık dinin sembolüdür. Dini, kültürel bir koddur.

Asker Künyesi: Mahkûmlar askerdir. Hepsi künyelerini takmışlardır. Onlar hala ülkelerinin askerleridirler. Kültürel bir koddur.

Renkler: Gri tonları ağırlıktadır. Net olmayan anlamı verilmiştir. Ne siyahtır ne de beyaz. Çünkü onlar hem suçludur, hem de değildir. Görev başında büyük küçük bir hatalar yaptıkları için cezalandırılmışlardır. Onlar askeri mahkûmlardır. Normal mahkûmlar turuncu tulum giyerler. Fakat askeri mahkûmlar gri gömlek ve pantolon giymişlerdir.

B.2. Dizisel Çözümleme (Temel Karşıtlıklar)

İyi ≠ Kötü

Merhamet ≠ Acımasızlık

Kanun ≠ Kanun İhlali: Irwin kanunlara uyarken hapisane yöneticisi kanunları çiğner. Fiziksel cezalar uygular. Siren saatleri ile oynar. Hapisane kanunlarına uymaz.

Saygı ≠ Utandırma

Saygı ≠ Saygısızlık

Güç ≠ İtaat

Baskı ≠ Ayaklanma

Ezen ≠ Ezilen

Rütbe ≠ Statü

Korku ≠ Güven/Emniyet

Korunma ≠ Koruma: Albay kendini ve görev yerini korurken, diğer mahkûm askerleri de İrwin'den koruduğunu düşünerek hareket etmektedir.

Güçlü ≠ Zayıf

Gözetim ≠ Özgürlük

Hapis ≠ Özgürlük

Güvensiz ≠ Özgüven Sahibi: İrwin özgüven sahibidir. Albay'ın kendine güveni zayıftır.

C) Filmin Sentezi

a) Güç – İktidar İlişkisi:

Son Kale filminde, normal bir hapisane yerine askeri yüksek güvenli bir hapisaneden bahsedilmektedir. Hapisane mahkûmların hakları ihlal edilerek yönetilmektedir. Foucault'ya göre ıslah edilmek, insanca yaşamak ön plandadır. Mahkûmların hakları gözetilmeliydi. Bu filmde ise bu hakları elde etmek için direnen mahkûmları izliyoruz.

Hapisane yöneticisi müstebit disiplin uygulayan biridir. Yani yemek sireninin on dakika erken çalması buna örnektir. Yeni gelen mahkûm İrwin'in rütbesinin hapisane yöneticisinin rütbesinden üstün olması da güç iktidar ilişkilerini belirtmektedir. Hapisane yöneticisinin İrwin ilk geldiğinde ikramlarda bulunmak istemesi ve ondan biraz çekinmesi gücün yanında, saygınında göstergesidir. İrwin'in hapisane yöneticisine karşı ceza hukukun bütün yasalarını bilerek cevap vermesi gücün göstergelerinden biridir.

Baskı ve kontrol mekanizması hapishaneyi yönetmektedir. Son kale filminde ise Hapishane yöneticisi aranızda istediğinizi konuşabilirsiniz, konuşma özgürlüğü diyerek mahkûmların yanından ayrılır. Amerika özgür bir ülkedir. Askeri hapishanede kurallara uyularak yaşanılır. Ancak bu kez bu özgürlüğü hapishane yöneticisi kısıtlamıştır.

b) Gözetim İlişkisi:

Film tam anlamıyla bir panoptikondur. Hapishane yöneticisinin baskısı, insanlıktan yoksun davranışları, örneğin İrwin’i haksız yere tecrit etmesi, İrwin’e taş taşıtılması, hapishane yöneticisinin bilerek mahkûmların arasında kargaşa çıkartması, vb. olaylar Foucault’un ıslah etme anlayışına ters düşmektedir. Foucault’nun belirttiği gözetim kulesinden, hapishane yöneticisi çıkan kargaşaları izlemektedir.

3.5.2. Film Çözümlemesi

Resim 2. Equilibrium Film Afişi. (Kaynak:

<https://lettherebemovies.files.wordpress.com/2014/03/equilibrium-cover.jpg> Erişim

Tarihi: 18.07.2017)

A) Dizimsel Düzlemde Çözümleme (Edimsel Çözümleme)

A.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: Equilibrium “İsyan”

Tür: Bilim Kurgu, Aksiyon, Dram,

Süre: 107 dk.

Oyuncular: Christian Bale, Sean Bean, Dominic Purcell, William Fichtner, Emily Watson

Senaryo: Kurt Wimmer

Yapımcı: Jan de Bont, Lucas Foster

Yönetmen: Kurt Wimmer

Yapımı: 2002 - ABD

Vizyon Tarihi: 2 Nisan 2004

A.2. Filmin Konusu

21. Yüzyılın ilk yıllarında 3. Dünya Savaşı meydana gelmiştir. Savaştan sonra kurtulanlar Libria adlı bir şehirde yaşamaya başlamışlardır. Barışı korumak için hakim totaliter sistem insanların duygularını baskı altına almıştır. Sanatsal nesnelere ilgilenmek yasaklanmıştır. Hissetmek yasaklanmıştır. İnsanların hissetmesini engellemek için “Proziyum” adlı ilaçlar üretilmiştir. İlacını almayanlar ve hissetmeye başlayanlar infaz edilmektedir. John Preston düzeni korumak için eğitilen üst düzey rahiplerden biridir. Baskıyı yok etmek için yeraltı direnişçileri ile birlikte hareket edecektir.

A.3. Filmin Anlatı Çözümlemesi

A.3.1. Eyleyen Ögeler (Kişi/Kahraman Çözümleme)

Kişiler/Kahraman:

Christian Bale: Filmde John Preston rolüyle karşımıza çıkmaktadır. En üst seviye Tetragramaton rahibidir.

Sean Bean: Filmde Errol Partridge rolüyle karşımıza çıkmaktadır. John Preston'ın ortağı ve arkadaşıdır. Hissetme suçundan John Preston tarafından öldürülür.

Emily Watson: Filmde Mary O'Brien rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Hissettiği için mahkûm edilir. Sorgulanır ve infaz edilir. John Preston'ın hoşlandığı kadındır.

Taye Diggs: Filmde Brandt rolüyle karşımıza çıkmaktadır. John Preston gibi rahiptir. Ve Preston'ın yeni ortağı ve düşmanıdır. Pederin uşağı, sağ koludur.

William Flichtner: Filmde Jurgen rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Errol Partridge'in arkadaşıdır. Hisseden topluluğunun başındadır. Yeraltında yaşarlar.

Sean Pertwee: “Baba, Peder, Başkan” rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Baskıcı toplumun kurucusu ve yaratıcısıdır.

Christian Kahrman: Sorumlu Memur rolündedir.

John Keogh: Kimyager rolündedir.

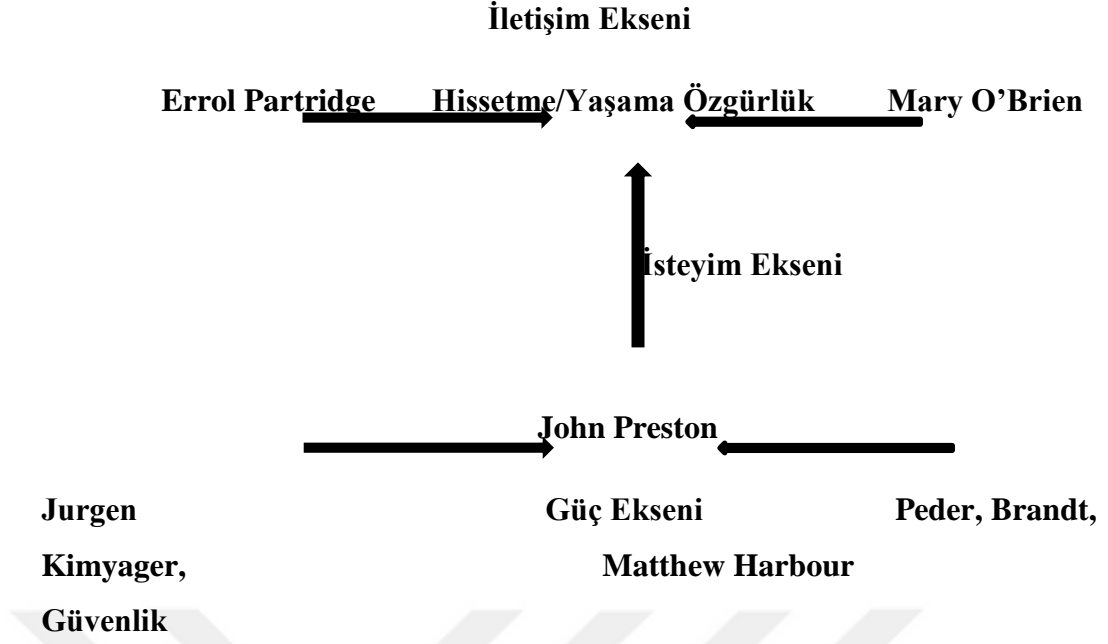
David Barrash: Kanıt Kayıt Memuru rolündedir.

Dirk Martens: Güvenlik rolündedir.

Matthew Harbour: John Preston'ın oğlu rolündedir.

Maria Pia Calzone: John Preston'ın ölen eşi rolündedir.

Emily Siewert: John Preston'ın kızı rolündedir.

Şekil 6: Equilibrium filminin eyleysel sınıflandırması

A.3.2. Tümleyen Öğeler

Zamansal Çözümleme: 21. Yüzyılın ilk yıllarında ortaya çıkan 3. Dünya Savaşı'ndan sonraki baskıcı, faşist bir dönem anlatılmaktadır.

Mekan (Uzam) Çözümleme: 3. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan Libria adındaki ütopyik bir şehirden bahsedilmektedir.

A.3.3. Filmin Aşamalanması Süreci

Sekans: 1 Hissetme Suçu

21 yüzyılın ilk yıllarında yaşanan 3. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan toplumda hisseden bir adamın John Preston tarafından yakalanması ve bulunan sanat eserlerinin yakılması.

Sekans: 2 Errol Partridge'in kendini sorgulaması ve Preston'ın ağızını araması.

Sekans: 3 Peder'in dev ekrandan halkın beynini yıkaması,

Sekans: 4 Peder'in Preston'ı sorgulaması.

Preston'ın hisseden birini hemen fark etmesi Peder'i şüphelendirir. Bunun üzerine sorgulanır.

Sekans: 5 Preston'ın sürekli olarak ortağının söylediklerini düşünmeye başlaması ve ortağından şüphelenmesi

Sekans: 6 Preston'ın ortağının kayıt bürosuna bıraktığı kanıtı sorması ve kanıtın kayıt bürosuna ulaşmadığını öğrenmesi.

Sekans: 7 Preston'ın ortağının suçunu fark etmesi ve onu tutuklamaya gitmesi ama fark etmeden öldürmesi.

Sekans: 8 Yeni ortağı Brandt ile tanışması

Sekans: 9 Preston rüyasında eşini nasıl tutuklandığını görür. Bu bir anıdır. Hemen kalkıp Proziyum adlı ilacını çıkarır. Fakat ilacı düşürür.

Sekans: 10 Ortağı Brandt ile Mary O'Brien'i hissetme suçundan tutuklamaya gider.

Sekans: 11 Mary O'Brien'in sorgusu

Sorguyu Preston yapar. Mary O'Brien ona ne için yaşadığını sorar. Preston ise bu harika toplumun devamını korumak için yaşadığını söyler. Preston'da ona onun varlığının amacını sorar. Mary de hissetmek olduğunu söyler. Nefes almak gibi olduğunu söyler.

Sekans: 12 Preston, Peder'in eğitim verdiği diğer rahipleri izlemektedir. Peder de bunu fark etmiştir.

Sekans: 13 Proziyum

Preston evine döner fakat ilacını almaz. Rüyasında kendi yakılışını görür. Artık yavaş yavaş hissetmeye başlamıştır. Uyanır, penceresindeki koruyucu kağıdı parçalar. Yağmur yağıyor ve gün doğuyor. Preston da bunların hepsini hissetme arzusu duyuyor.

Sekans: 14 Peder'in sesi

Pederin sesi yankılanmaktadır. Proziyum'un faydalarını anlatmaktadır. İnsanları hissetmekten, öfkeden, kıskançlıktan kurtardığını anlatmaktadır. Topluluk robot gibi ilerlerken, Preston her şeyin farkına vararak ilerlemektedir.

Sekans: 15 Masasının düzeninin diğer rahiplerin masasıyla aynı düzende olduğunu fark eder. Değiştirirken ortağı gelir. Preston sadece masasını daha kullanışlı hale getirdiğini söyler.

Sekans: 16 Yeraltında isyancıların bulunduğu dair bilgi gelir.

Preston gittiğinde duvardaki mermi izlerine dokunur, hisseder. Bir ışık fark eder. Girdiği oda çeşitli eşyalarla doludur. Kendisi kanıt toplama ekibinden önce her şeyi yakar.

Sekans: 17 Verilen emre göre bütün köpekler öldürülmelidir. Bir tanesi kaçır ve Preston yakalar. İncelenmesi götürüleceğini söyler.

Sekans: 18 Peder'in sözü

Preston Peder ile görüşür. Peder ona hissedenenlerin sorguya çekilmeden öldürüleceğini söyler. Preston ise bunun yasaya aykırı olduğunu ileri sürer. Konseyin kabul etmeyeceğini söyler. Peder ise bunun Peder'in isteği olduğunu ve onun sözünün kanun olduğunu söyler.

Sekans: 19 Köpeği kurtarmak için askerleri öldürür.

Sekans: 20 Preston kullanmadığı ilaçları aynanın arkasına saklar.

Sekans: 21 Preston kılıç talimi yaparken, Brandt'te ona katılır. Düello yaparlar. Brandt oan bir yeraltı baskınından söz eder.

Sekans: 22 Preston direnişçileri kurtarmaya çalışır fakat kurtaramaz. Brandt hepsini infaz ettirir.

Sekans: 23 Preston Peder'in teklifini kabul eder.

Yeraltına direnişçileri yok etmeye gider. Ama aslında onları bulmak ve kurtarmak istiyordur.

Sekans: 24 Mary ile konuşur.

Ona Errol Partridge'i kendisinin öldürdüğünü söyler. Mary ona saldırır.

Sekans: 25 Preston kütüphaneye gider.

Oradaki gizli kapıyı fark eder. Direnişçilerin başı Jurgen'i bulur.

Sekans: 26 Jurgen, Preston'ı test eder.

Gerçekten hissettiğini anlar.

Sekans: 27 Peder, Preston'a rahiplerinden birinin hissettiğini ve onu bulmasını söyler.

Sekans: 28 Jurgen, Preston'a Peder'i öldürürsen özgürlüklerine kavuşabileceklerini belirtir. İlaçların bulunduğu noktalarda çok geniş bir ağa sahip olduklarını ve o alanların patlayacağını söyler.

Sekans: 29 Preston yetişmeden Mary infaz edilir.

Brandt Preston'ı tutuklar ve Peder'in karşına çıkarır. Fakat preston daha önceden silahları değiştirmiştir. Brandt suçlu bulunur. Preston gerçek Peder'le görüşmek istediğini söyler.

Sekans: 30 Preston Peder ile görüşmek için gelir. Önce test edilir. Kandırıldığı anlar. Brandt ölmemiştir.

Sekans: 31 Brandt ve Peder ölür. Libria şehri direnişçiler tarafından kurtarılır.

Sekans Numarası	Açıklama	Greimas'ın Aşamaları
Sekans 1	Hissetme Suçu	Başlangıç Durumu
Sekans 2	Errol Partridge'in kendini sorgulaması ve Preston'ın ağzını araması.	Başlangıç Durumu
Sekans 3	Peder'in dev ekrandan halkın beynini yıkaması,	Başlangıç Durumu
Sekans 4	Peder'in Preston'ı sorgulaması.	Başlangıç Durumu
Sekans 5	Preston'ın sürekli olarak ortağının söylediklerini düşünmeye başlaması ve ortağından şüphelenmesi	Dönüştürücü Öğe

Sekans 6	Preston'ın ortağının kayıt bürosuna bıraktığı kanıtı sorması ve kanıtın kayıt bürosuna ulaşmadığını öğrenmesi.	Dönüştürücü Öğe
Sekans 7	Preston'ın ortağının suçunu fark etmesi ve onu tutuklamaya gitmesi ama fark etmeden öldürmesi.	Dönüştürücü Öğe
Sekans 8	Yeni ortağı Brandt ile tanışması	Eylemler Dizisi
Sekans 9	Preston rüyasında eşini nasıl tutuklandığını görür. Bu bir anıdır. Hemen kalkıp Proziyum adlı ilacını çıkarır. Fakat ilacı düşürür.	Eylemler Dizisi
Sekans 10	Ortağı Brandt ile Mary O'Brien'ı hissetme suçundan tutuklamaya gider.	Eylemler Dizisi
Sekans 11	Mary O'Brien'in sorgusu	Eylemler Dizisi
Sekans 12	Preston, Peder'in eğitim verdiği diğer rahipleri izlemektedir. Peder de bunu fark etmiştir.	Eylemler Dizisi
Sekans 13	Proziyum	Eylemler Dizisi
Sekans 14	Peder'in sesi	Eylemler Dizisi
Sekans 15	Masasının düzeninin diğer rahiplerin masasıyla aynı düzende olduğunu fark eder. Değiştirirken ortağı gelir. Preston sadece masasını daha kullanışlı hale getirdiğini söyler.	Eylemler Dizisi
Sekans 16	Yeraltında isyancıların bulunduğu dair bilgi gelir.	Eylemler Dizisi
Sekans 17	Verilen emre göre bütün köpekler öldürülmelidir. Bir tanesi kaçır ve Preston yakalar. İncelenmesi götürüleceğini söyler.	Eylemler Dizisi
Sekans 18	Peder'in sözü	Eylemler Dizisi

Sekans 19	Köpeği kurtarmak için askerleri öldürür.	Eylemler Dizisi
Sekans 20	Preston kullanmadığı ilaçları aynanın arkasına saklar.	Eylemler Dizisi
Sekans 21	Preston kılıç talimi yaparken, Brandt'te ona katılır. Düello yaparlar. Brandt oan bir yeraltı baskınından söz eder.	Eylemler Dizisi
Sekans 22	Preston direnişçileri kurtarmaya çalışır fakat kurtaramaz. Brandt hepsini infaz ettirir.	Eylemler Dizisi
Sekans 23	Preston Peder'in teklifini kabul eder.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 24	Mary ile konuşur.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 25	Preston kütüphaneye gider.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 26	Jurgen, Preston'ı test eder.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 27	Peder, Preston'a rahiplerinden birinin hissettiğini ve onu bulmasını söyler.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 28	Jurgen, Preston'a Peder'i öldürürsen özgürlüklerine kavuşabileceklerini belirtir. İlaçların bulunduğu noktalarda çok geniş bir ağa sahip olduklarını ve o alanların patlayacağını söyler.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 29	Preston yetişmeden Mary infaz edilir.	Bitiş Durumu
Sekans 30	Preston Peder ile görüşmek için gelir. Önce test edilir. Kandırıldığını anlar. Brandt ölmemiştir.	Bitiş Durumu
Sekans 31	Brandt ve Peder ölür. Libria şehri	Bitiş Durumu

	direnişçiler tarafından kurtarılır.	
--	-------------------------------------	--

Tablo 4: Equilibrium Fiminin Sekansları

B) Dizisel Düzlemde Çözümleme (Anlamsal Çözümleme)

B.1. Anlam Aktaran Öğeler (Dilsel ve Görsel Göstergelere Göre)

Filmde kullanılan renkler beyaz, siyah ve yer yer gri renkler kullanılmıştır. Duygusuz, soğuk, donuk tonlar kullanılmıştır.

Siyah renk: Filmde net olan, karar, yasa, baskı, kapatılma anlamlarını çağrıştırmaktadır. Aynı zamanda saklama, gizem anlamlarını da çağrıştırmaktadır.

Beyaz renk: Filmde kişilerin hiçbir şey hissetmemeleri için kullanılmıştır. Herhangi bir esneklik yoktur. Farklı bir renk yoktur. Sadece doğru ve yanlış vardır. Beyaz renklerin kullanımı her şeyi aynı göstermektedir. Burada farkındalık yıkılmıştır. Şeffaflık anlamını da çağrıştırmaktadır. “Peder sizi izliyor, sürekli göz önüdesiniz, her hareketiniz fark ediliyor.” anlamı verilmiştir.

Gri renk: Bu renk ile filmde esneklik, arada kalma, bir şeylerin farkına varma anlamları verilmeye çalışılmıştır. Korumalardan bazıları ve şehrin duvarları, Equilibrium ilaç binası gri renktedir. Burada da kasvetli bir hava verilmek istenmiştir. Gri renk diplomatik ortamlarda denge unsuru ya da uzaklaştırıcı bir unsurdur. Kuralcı, tutucu, baskıcı bir hava yaratır.

Araçlar ve içleri, evler, duvarlar beyaz renktedir. Pencerele beyaz filmle kaplanmıştır. Rahipler adalet sağlayıcıları olarak siyah giyinmektedirler. Korumalardan bazıları ve şehrin duvarları, Equilibrium ilaç binası gri renktedir.

Peder: Filmde “Peder” metafor olarak kullanılmıştır. Yan anlamsal koddur. Kimse Pederi gerçekten görmemiştir. Sadece ekranda görmüş ve duymuşlardır. Peder yasa koyucu ve koruyucudur. Burada baskının ve totaliter rejimin gücü anlatılmıştır. Ekranlar her yeredir. Herkesin her saniye izlendiği izlenimi verilmiştir.

İnsanlar sadece Pederin konuşmasını dinleyip, onun kurallarına göre yaşarlar. Pederin sesi duygudan yoksun, tekdüzedir. İnsanlar robotlaşmıştır. Hissetmeden sadece görevlerini yerine getirmektedirler.

Pederin sürekli olarak kullandığı amblemi dört köşesi birbirine eşit içi boş bir haça benzer. Birbirine eşit olan bu kare kontrolü temsil etmektedir. “Gözün” her yerde olduğu, gözden kaçılmayacağı anlamı verilmiştir.

B.2. Dizisel Çözümleme (Temel Karşıtlıklar)

Baskı ≠ Totaliter Rejim

Özgürlük ≠ Rotaliter Rejim

Baskı ≠ İtaat

Hissetmek ≠ Hissetmemek

Farkında olmak ≠ Farkında olmamak

Doğru ≠ Yanlış

Yasa ≠ İhlal

Siyah ≠ Beyaz

Disiplin ≠ Kontrol

Disiplin ≠ Ayaklanma

C) Filmin Sentezi

a) Güç – İktidar İlişkisi:

İsyan filminde, baskıcı totaliter bir toplum görülmektedir. Bu toplumda hissetmek yasaktır. İnsanlar robotlaşmıştır. Özgürlüklerini geri kazanmak ve hissetmek için direnen bir topluluk görmekteyiz. Burada yasaları rahiplerin uygulaması dini baskınında bir sembolüdür. Filmde halkı kontrol mekanizması olan rahipler yönetmektedir. 17. yüzyıldaki totaliter rejimlerde olduğu gibi. İsyan filminde dev ekranlar ve teknolojik silahlar kullanılmıştır.

b) Gözetim İlişkisi:

Filmde insanların hissetmemek için aldıkları ilaçlar, bir ilaç bankasından alınmaktadır. Filmdeki dev ekranlarda konuşan rahip sürekli halkın beynini yıkamaktadır. Sesiyle onları kontrol etmektedir. Ses tonunda hiçbir heyecan ya da

duygu yoktur. Tek düze bir ses tonu ile konuşmaktadır. Orwell'ın 1984 adlı romanında da benzer şekilde büyük birader sürekli aynı konuşmaktaydı. Orwel'daki CCTV'nin yerine bu kez rahipler her şeyi anlıyordu. Rahipler gardiyanlar gibi sürekli insanların hissedip hissetmediklerini gözetlemekteydiler.

c) Simülasyon:

Film bir simülasyondur. Büyük bir kıtlık ve kaynakların yok oluşundan sonra ortaya çıkan bir şehirden bahsetmektedir. Baudrillard Disney'nin Amerika'nın bir simülasyonu olduğundan ve bu eğlencenin, kapitalist amacını çizgi karakterlerle ve çeşitli eğlence cihazlarıyla gizlediğini belirtmiştir. Lyon'ın gözetim çalışmaları adlı kitabında da belirttiği gibi; Disney karakterleri oyun alanı içinde tam zamanlı bir gözetim sağlamaktadır.

3.5.3. Film Çözümlemesi

Resim 3. The Hunger Games. (Kaynak: <http://cdn.collider.com/wp-content/uploads/the-hunger-games-poster1.jpg> Erişim Tarihi: 18.07.2017)

A) Dizimsel Düzlemde Çözümleme (Edimsel Çözümleme)

A.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: The Hunger Games “Açlık Oyunları”

Tür: Aksiyon, Dram, Gerilim, Gizem, Romantik, Psikolojik, Gençlik

Süre: 142 dk.

Oyuncular: Jennifer Lawrence, Josh Hutcherson, Elizabeth Banks, Woody Harrelson, Liam Hemsworth

Senaryo: Billy Ray Cyrus, Suzanne Collins

Yapımcı: Suzanne Collins, Nina Jacobson

Yönetmen: Gary Ross

Yapımı: 2012 - ABD

Vizyon Tarihi: 23 Mart 2012

A.2. Filmin Konusu

Yakın bir gelecekte Kuzey Amerika kuraklık ve arkasından gelen yangın ve kıtlıklarla zayıflayarak çökmüş; yerini bir başkent ve 12 eyaletten oluşan Panem adında bir ülkeye bırakmıştır. Bu yeni ülkede her sene eyaletlerden kura ile seçilen ikişer gencin katıldığı "Açlık Oyunları" düzenlenmektedir. Kısmen eğlence amaçlı, kısmen de halka göz dağı vermeyi hedefleyen bu oyunlar, ayrıca tüm Panem ülkesinde televizyonlardan da izlenmektedir. 24 farklı 'yarışmacı' bütün televizyon seyircilerinin gözleri üzerindeyken, rakiplerini eleme ve hayatta kalma mücadelesi vermektedirler. Katniss'in 16 yaşındaki kız kardeşi Primrose, maden yataklarıyla ünlü eyaletin 'kadın yarışmacısı' olarak seçildiğinde Katniss onun yerini almak için gönüllü olur. Erkek katılımcı Peeta ile Katniss, kendilerinden yaş ve kuvvet açısından daha büyük, güçlü ve ömürleri boyunca bu an için eğitilmiş olan rakiplerine karşı ayakta durmaya çalışırlar...

A.3. Filmin Anlatı Çözümlemesi

A.3.1. Eyleyen Ögeler (Kişi/Kahraman Çözümleme)

Kişiler/Kahraman:

Jennifer Lawrence: Katniss Everdeen rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Başroldür. Filmin kahramanıdır. Kardeşinin yerine savaşmak için gönüllü olan genç kızdır.

Josh Hutcherson: Peeta Mellark rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Başroldür. Filmin ikinci kahramanı da denilebilir. Katniss'ten hoşlanmaktadır. Savaşmak için seçilen diğer gençtir.

Willow Shields: Primrose Everdeen rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Katniss'in kardeşidir.

Liam Hemsworth: Gale Hawthorne rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Katniss'in arkadaşıdır. Katniss'ten hoşlanmaktadır.

Elizabeth Banks: Effie Trinket rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Katniss ve Peeta'nın kostüm, imaj ve konuşmaları ile ilgilenen kişidir. Aynı zamanda onlara arkadaşlık etmektedir.

Lenny Kravitz: Cinna rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Katniss ve Peeta'nın kostümleri ve imajlarıyla uğraşan kişidir. Aynı zamanda onlara arkadaşlık etmektedir.

Paula Malcomson: Mrs. Everdeen rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Katniss'in annesidir.

Amandla Stenberg: Rue rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Katniss ile aynı takımında yer alan küçük bir kızdır. Katniss'in arkadaşıdır.

Alexander Ludwig: Cato rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Diğer savaşçılardan biridir.

Dayo Okeniyi: Thresh rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Diğer savaşçılardan biridir.

Isabelle Furman: Clove rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Diğer savaşçılardan biridir.

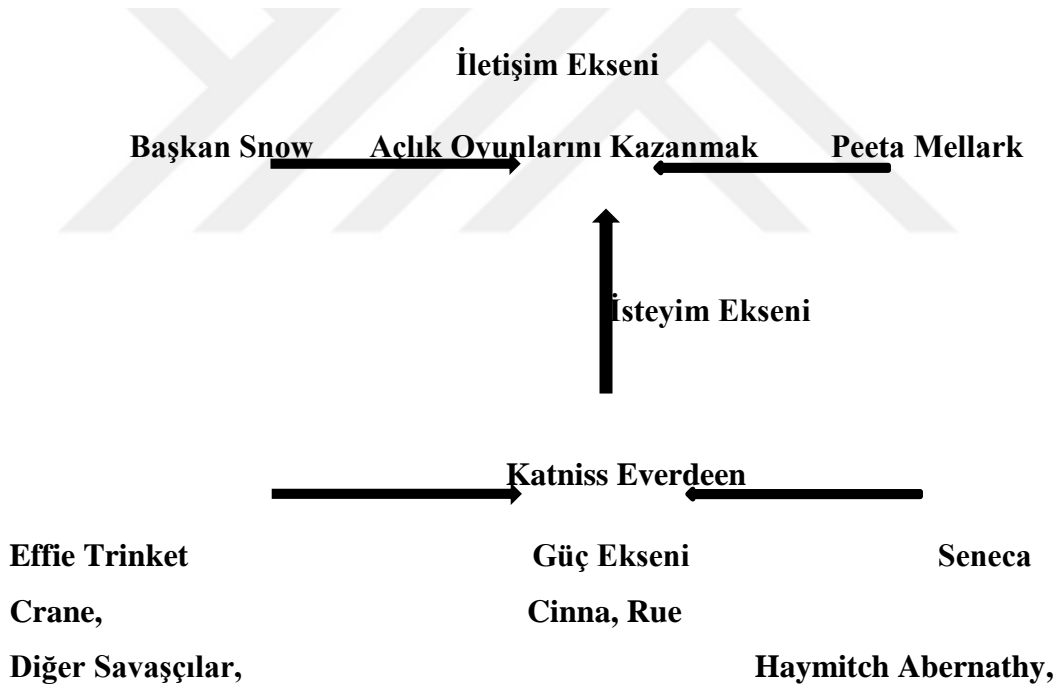
Leven Rambin: Glimmer rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Diğer savaşçılardan biridir.

Donald Sutherland: Başkan Snow rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Capitol'un kurucusu ve Açlık Oyunlarının yaratıcısıdır. Panem'de yaşayan herkesin gözünü korkutup baskıcı tutumunu sürdürmek istemektedir.

Stanley Tucci: Caesar Flickerman rolüyle karşımıza çıkmaktadır. TV Spikeridir. Açlık Oyunları için yapılan programın sunucusudur.

Wes Bentley: Seneca Crane rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Başkan Snow'un sağ koludur. Açlık Oyunları oyununu gözetleyen ve talimatları uygulayan kişidir. Oyun kurucudur.

Woody Harrelson: Haymitch Abernathy rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Katniss ve Peeta'nın akıl hocasıdır.

Şekil 7: The Hunger Games filminin eyleysel sınıflandırması

A.3.2. Tümleyen Öğeler

Zamansal Çözümleme: Zaman dilimi belirtilmemiştir. Filmin konusunda da yazıldığı gibi yakın bir gelecekte Kuzey Amerika'da yaşanan kıtlık, kuraklık ve yangından sonraki bir dönemden bahsedilmektedir.

Mekân (Uzam) Çözümleme: 12 eyaletten oluşan Panem adındaki ütöpik bir ülkeden bahsedilmektedir. Panem; Capitol adı verilen bir bölgeden yönetilmektedir.

A.3.3. Filmin Aşamalanması Süreci

Sekans: 1 Anlaşma

Her mıntika 12 ile 8 yaş arasındaki bir erkek ile bir kız çocuğunu toplu gerçekleşecek bir “hasat”ta sunacaktır. “Haraç”lar Capitol gözetimine bırakılacaklardır. Tek bir galip gelene kadar ölümüne çarpışacakları bir açık hava arenasına transfer edileceklerdir. Sonsuza dek bu yarışma “Açlık Oyunları” olarak bilinecektir.

Sekans: 2 Caesar’ın TV Programı

Seneca Crane yarışmanın mıntikaları bir arada tuttuğunu, birleştirdiğini söylemektedir.

Sekans: 3 Prim’in Rüyası

Prim kabus görür ve uyanır. Katniss’e kurada isminin çıkacağını gördüğünü söyler ve ağlamaya başlar.

Sekans: 4 Prim haklıdır.

Prim’in ismi okunur. Fakat Katniss Kendini öne atar. Yerine geçmek için gönüllü olduğunu söyler. Erkeklerden’de Peeta Mellark seçilir. Katniss Ailesiyle ve Gale ile vedalaşır. Gale ona onların sadece iyi bir gösterdiklerini söyler. Kendine bir yay bulmasını ister.

Sekans: 5 Effie ile Capitol’e gitmek için yola çıkarlar.

Lüks bir trende yolculuk ederler. Haymitch ile tanışrlar. Haymitch onların akıl hocaları, eğitmenidir.

Sekans: 6 Trende Katniss programı izler. Daha önceki galibin rakibini nasıl öldürdüğünü görür ve bundan rahatsız olur.

Sekans: 7 Haymitch’e nasıl hayatta kalacaklarını sorarlar.

Haymitch onlara kendinizi insanlara sevdiren der. Su, kibrit gibi malzemeleri sponsorlar sağladığı için kendinizi insanlara sevdirmelisiniz der.

Sekans: 8 Katniss, Cinna ile tanışır.

Cinna Katniss'i akşamki geçit törenine hazırlar.

Sekans: 9 “Haraç”lar geçit törenine çıkar. Başkan Snow konuşma yapar.

Sekans: 10 4 günlük bir eğitim sürecinden geçerler.

Sekans: 11 Başkan Snow ile Seneca'nın konuşması.

Eğitime göre Katniss başarılıdır. Başkan Snow ile Seneca konuşurlar. Başkan Snow madem her mıntıkanın gözünü korkutmaya çalışıyoruz neden bütün yarışmacıları aynı anda infaz etmiyoruz diye sorar ve cevaplar: Umut

Sekans: 12 Bütün yarışmacılar Caesar'ın TV Programına çıkıp kendilerini tanıtırlar.

Sekans: 13 Yarışmanın Başlaması

Bütün yarışmacılar ormanın farklı bir noktasına bırakılırlar ve yarışma başlamıştır. Mıntıkılardaki insanlarda dev ekranların önünde olanları izlemektedir.

Sekans: 14 Bütün yarışmacılara ölenlerin isimleri hologramlar yoluyla bildirilmektedir.

Sekans: 15 Katniss ve Rue'nun karşılaşması

Ormanda rakipler birbirini öldürmek için kovalamaya başlamaktadır. Katniss bacağından yaralanmıştır. Ama yine de kaçır. Katniss ormanda zehirlenir ve bayılır. Uyandığında küçük kız Rue ile karşılaşır.

Sekans: 16 Rue'nun Ölümü

Katniss diğerlerinin erzaklarını ve eşyalarını bulur ve hepsini patlatır. Geri döndüğünde Rue Vurulur ve ölür.

Sekans: 17 Mıntıkların Öfkesi

Rue'nun ölümüyle mıntıklaradaki insanlar ayaklanır, çok öfkelidirler. Haymitch Seneca'ya bu kargaşayı engellemek için insanları korkutmak yerine destekleyecekleri bir şey ver der. "Genlerin Aşkı"

Sekans: 18 Yeni bildiri yayınlanır.

İki kazanan olabilecektir. Bunu duyar duymaz Katniss Peeta'yı aramaya başlar ve bulur. Peeta yaralıdır.

Sekans: 19 İlaç Yardımı

Bir bildiri daha yayınlanır. Ormana ilaç bıraktıklarını isterlerse yarışmaların alabileceklerini söylerler. Yarışmacılar ilaçları bulur. Bir kargaşa daha olur.

Sekans: 20 Kurtulma

Rakiplerden öldüğü sanılan biri hala yaşıyordu. Peeta'yı öldürmek ister. Katniss Peeta'yı ve kendini kurtarır.

Sekans: 21 Katniss ve Peeta yarışmanın galibi olur ve ailelerine geri dönerler.

Sekans Numarası	Açıklama	Greimas'ın Aşamaları
Sekans 1	Anlaşma	Başlangıç Durumu
Sekans 2	Caesar'ın TV Programı	Başlangıç Durumu
Sekans 3	Prim'in Rüyası	Başlangıç Durumu
Sekans 4	Prim haklıdır	Dönüştürücü Öge
Sekans 5	Effie ile Capitol'e gitmek için yola çıkarlar.	Dönüştürücü Öge
Sekans 6	Trende Katniss programı izler. Daha önceki galibin rakibini nasıl öldürdüğünü görür ve bundan rahatsız olur.	Dönüştürücü Öge
Sekans 7	Haymitch'e nasıl hayatta kalacaklarını sorarlar.	Eylemler Dizisi
Sekans 8	Katniss, Cinna ile tanışır.	Eylemler Dizisi

Sekans 9	“Haraç”lar geçit törenine çıkar. Başkan Snow konuşma yapar.	Eylemler Dizisi
Sekans 10	4 günlük bir eğitim sürecinden geçerler.	Eylemler Dizisi
Sekans 11	Başkan Snow ile Seneca’nın konuşması.	Eylemler Dizisi
Sekans 12	Bütün yarışmacılar Caesar’ın TV Programına çıkıp kendilerini tanıtırlar.	Eylemler Dizisi
Sekans 13	Yarışmanın Başlaması	Eylemler Dizisi
Sekans 14	Bütün yarışmacılara ölenlerin isimleri hologramlar yoluyla bildirilmektedir.	Eylemler Dizisi
Sekans 15	Katniss ve Rue’nun karşılaşması	Eylemler Dizisi
Sekans 16	Rue’nun Ölümü	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 17	Mıntıkların Öfkesi	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 18	Yeni bildiri yayınlanır.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 19	İlaç Yardımı	Bitiş
Sekans 20	Kurtulma	Bitiş
Sekans 21	Katniss ve Peeta yarışmanın galibi olur ve ailelerine geri dönerler.	Bitiş

Tablo 5: The Hunger Games Filminin Sekansları

B) Dizisel Düzlemde Çözümleme (Anlamsal Çözümleme)

B.1. Anlam Aktaran Öğeler (Dilsel ve Görsel Göstergelere Göre)

Beyaz Gül: Capitol’un kurucusu Başkan Snow’un sembolüdür. Aslında herkesi öldürmek ister. Gücü elinde bulundurmak ister. İnsanlara da yumuşak, yaşlı bir adam olarak görünür. Beyaz gül masumiyetin simgesidir. Bütün renkleri içinde barındırır ve saklar. Başkan Snow’un da art niyetini saklamanın bir sembolüdür.

Dilsel iletide Başkan Snow, Seneca'ya neden yarışmacıları birden infaz etmiyoruz diye sorar ve yanıtlar. Umut için. İnsanların umut etmesini sağlamak ve onları kontrol altında tutmak ister. İyi, güvenilir, yardımcı bir başkan karakteri çizmeye çalışır.

Alaycı Kuş'un sembolü üç parmak işareti kullanılır. Bu mntıkların pasif direniş biçimleridir. Direnişin sembolüdür. 12. Mntıka insanları bu işareti ölenlerin arkasından saygı ifade eden bir sembol olarak kullanmışlardır. Sembolik bir koddur.

Alaycı kuş jabberjay ve mockingbird'ün birleşmesinden oluşuyor. Capitol bu kuş türünü başarısızlık olarak görüyor. Katniss'in broşundan bu yüzden rahatsız oluyorlar.

Alaycı kuş sembolü: Katniss için anlamı küllerinden yeniden doğmaktır. Çünkü geçit töreninde ve tanıtıldıkları programda ateş çıkaran, kıvılcımlar saçan kıyafetler giyer. Bu şekilde insanlara kendini sevdirebilir. Etki yaratır, dikkatlerini çeker ve desteklerini görür. Sembolik bir koddur. Mitolojide, Zümrüdü Anka kuşu efsanevi bir kuştur. Özelliği küllerinden yeniden doğmasıdır. Kültürel bir koddur. Alaycı kuş yanlamsal olarak bu mitolojik kuşa benzetilmiştir.

Ok – yay: Astrolojide de yay burcu özgürlüğüne düşkün bir burçtur. Katniss kendisi ve ailesi için özgürlük isteyen biridir. Sürekli avlanarak hayatını kazanmıştır. Ok ve yay katniss'in sembolü olmuştur.

Renkler: Filmde mntıklar, gri tonlarındadır. Gri renk bunaltıcı, ağır bir havaya neden olmaktadır. Renk aynı zamanda denge unsuru olarak da anlaşılmaktadır. Gri renk, kuralcı, ağır ve tutucu anlamlarına da gelmektedir. Filmde de mntıklar hapisane niteliğindedir. Daha serbest bir yapıya sahip olmasına rağmen baskıcı bölgelerdir.

Yeşil renk, doğayı, yaşamı çağrıştırmaktadır. Filmde de yarış ormanda geçmektedir. Bu yeşil alanda ölüm – kalım savaşı vererek, özgürlüklerini kavuşmak isteyen yarışmacılar vardır.

B.2. Dizisel Çözümleme (Temel Karşıtlıklar)

İkili karşıtlıklar

Genç ≠ Yaşlı

Yumuşak ≠ Sert

Doğa ≠ İnsan

Doğa ≠ Kasaba

Doğa ≠ Mıntıka

Masumiyet ≠ Korku

Doğa ≠ Ölüm

Ölüm ≠ Yaşam

Totaliter Rejim ≠ Direniş

Canlı ≠ Cansız

Gerçek ≠ Yapay

Simülasyon ≠ Gerçek

Disiplin ≠ Kontrol

Korku ≠ Kontrol

C) Filmin Sentezi

a) Simülasyon: 12 mıntıkadan oluşan Panem adındaki ütöpic bir ülkeden bahsedilmiştir. Panem'in Capitol adında başkenti bulunmaktadır. Bu ütopyada doğal kaynakların tükenmesi ve kıtlığın baş göstermesi ile ortaya çıkmıştır. Toplumda hiyerarşik bir bölünme meydana gelmiştir. 17. Ve 18. yüzyıl burjuvazi ve işçi tabakası ilişkisi burada da görölmektedir. Sadece bu ütopya gelecekteki baskıcı totaliter toplumun simülasyonudur.

b) Güç – İktidar İlişkisi:

Açlık Oyunları filminde, çocuklar “haraç” olarak sunulmaktadır. Yaşamak için her yıl bir ölüm kalım savaşı düzenlenir. 24 yarışmacıdan 23’ü ölür. Bu oyun dev ekranlardan herkes tarafından izlenmektedir. Bir zevk ve gözdağı vermek için düzenlenen bir oyundur. Yarışmacılar sanki birer robottur. Hayatta kalma mücadelesi verirler. Yaşamak için öldürmeyi normal göstermeye çalışırlar. Hangisi zekasını kullanıp hayatta kalmayı başarabilir diye düzenlenen bir yarışmadır. Ve ne kadar çabuk insanlıklarını kaybedecekleri ya da koruyacakları herkes tarafından izlenmektedir.

Filmde Başkan Snow, mntıkalardaki insanlarla istediği gibi konuşması, onlara yumuşak görünüp, fakat daha sonra onlardan fayda sağlamak isteyen kötü biridir. Açlık oyunlarını yaratarak mntıkların tek tek yok olmasını istemiştir. Tüm güç elindedir.

c) Gözetim:

Yarışmanın baştan sona canlı izlenmesi, her tarafta kameraların bulunması ile yapılan bir gözetimdir. Bu gözetimde bireyler gözetlendiklerini bilmektedirler.

3.5.4. Film Çözümlemesi

Resim 4. Phone Booth. (Kaynak:

http://www.impawards.com/2003/phone_booth.html erişim Tarihi: 18.07.2017)

A) Dizimsel Düzlemde Çözümleme (Edimsel Çözümleme)

A.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: Phone Booth “Telefon Kulübesi”

Tür: Gerilim, Gizem

Süre: 81 dk.

Oyuncular: Colin Farrell, Katie Holmes, Forest Whitaker, Kiefer Sutherland, Radha Mitchell, Keith Nobbs

Senaryo: Larry Cohen

Yapımcı: David Zucker, Gil Netter

Yönetmen: Joel Schumacher

Yapımı: 2002 - ABD

Vizyon Tarihi: 13 Haziran 2003

A.2. Filmin Konusu: Stu Shepard, yolda yürürken bile asistanının yardımıyla iş bağlantıları yapan, bir saniye bile boş vakti olmayan parlak bir reklamcıdır. Sadece özel görüşmelerini belirlediği bir telefon kulübesinden yapmaktadır. Bir gün her zamanki gibi özel görüşmesini yaptıktan sonra kulübeden çıkarken telefon çalmaya başlar.

Shepard, telefon kulübesine girip telefonu kaldırdıktan sonra bulunduğu yerde kalakalır. New York camın önünde akmaya devam etse de, o telefonu kapatamadığı için kulübeden dışarı çıkamaz.

Kulübeyi hedef alan bir seri katil, adamı kontrol etmeye başlar. Silahın kırmızı ışığını alında hisseden Shepard, bütün emirleri yerine getirecektir. Polis de etrafı sarmaya başlamıştır. Ve bir tanesi bu olayı bitirmeye kararlıdır..!

A.3. Filmin Anlatı Çözümlemesi

A.3.1. Eyleyen Öğeler (Kişi/Kahraman Çözümleme)

Kişiler/Kahraman

Colin Farrell: Stu Shepard rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Filmin kahramanıdır. Kelly Shepard'ın kocasıdır. Tanıtımcıdır. İtalyan takım elbiseler giyen, pahalı saat takan ve yalan söpahalı saat takan ve yalan söyleyen biridir. Yalan satmaktadır.

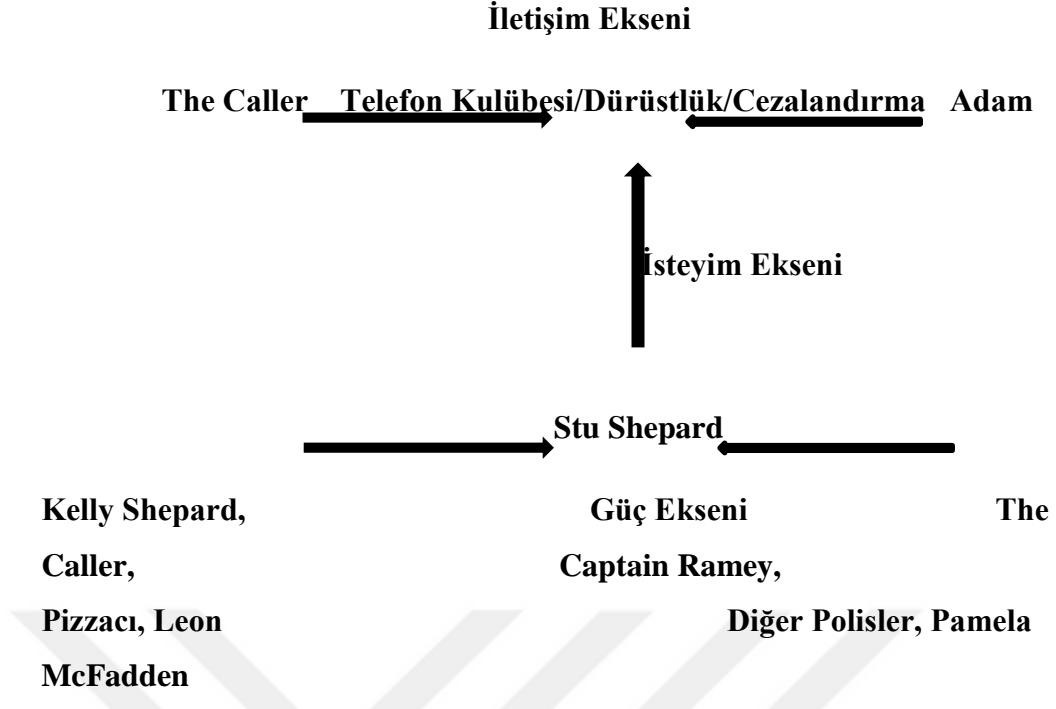
Radha Mitchell: Kelly Shepard rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Stu'nun karısıdır. Stu'ya yardımcı olmak için Yüzbaşı ile işbirliği yapar. Filmdeki yardımcı karakterlerden biridir.

Katie Holmes: Pamela McFadden rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Ünlü bir aktris olmak istemektedir. Stu Pamela'yı boş vaatlerle yanında tutmaya çalışmaktadır.

Forest Whitaker: Yüzbaşı "Captain" Ramey rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Yüzbaşı Stu'yu kulübeden çıkmaya ikna etmeye çalışmaktadır. Polisleri denetim altında tutarak Stu'ya ateş edilmesini engellemektedir. Filmdeki ana yardımcı karakterdir.

Kiefer Sutherland: "The Caller" rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Filmdeki kötü adamdır. Psikolojisi bozuk, adaleti tek başına sağlamaya çalışan bir seri katildir.

Keith Nobbs: Adam rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Stu'nun asistanıdır. Stu'ya ve işine hayrandır. Onun gibi olmak için çalışmaktadır.

Şekil 8: Phone Booth filminin eyleyensel sınıflandırması

A.3.2 Tümleyen Öğeler

Zamansal Çözümleme: Zaman dilimi çok net belirtilmemiştir. Fakat film 2003 yılında vizyona girmiştir. Film boyunca kullanılan cep telefonlarının hepsi tuşlu, antenli eski model telefonlardır.

Mekân (Uzam) Çözümleme: Film New York'ta, Manhattan'ın Batı Yaka'sında bulunan 53 ile 8. caddenin köşesindeki telefon kulübesinde geçmektedir.

A.3.3. Filmin Aşamalanması Süreci

Sekans: 1 Uydu

Film başlarken önce uydu ve sonra dünya görseli yerini alır. Ve bir cep telefonun iç mekanizması betimlenerek, New York'un ortasında Asya'lı bir adamın telefonda konuştuğu sahne ortaya çıkar.

Sekans: 2 Dış ses

Sokak dansçıları, satıcıları, birçok milletten oluşan bir cadde betimlenir. Ve birçok kişi elindeki eski tuşlu cep telefonuyla konuşmaktadır. Ve dış ses konuşur. "New York'un beş semtinde tahminen 8 milyon yaşıyor. Metropolitan bölgede ise yaklaşık

12 milyon kişi. Neredeyse 10 milyon telefon santrali hattı var. 50'nin üzerinde telefon şirketi. 3 milyon New York'lu telefon kullanıcısı...

...Cep telefonu kullanımının artmasına rağmen yaklaşık 4,5 milyon yerli ve 2 milyon turist hala düzenli olarak paralı telefon kullanıyor. 53. İle 8. Cadde köşesindeki telefon kulübesi...

...İki blok ötede kulübenin son müşterisi ile tanışın."

Sekans: 3 Tanıtımcı: Stu Shepard

Stu, asistanı ile cadde yürürken bir yandan da telefonda iş bağlamaya çalışır. Asistanı ile konuşurken asistanını yaptığı sakarlık yüzünden bir de aşağılar.

Sekans: 4 Rüşvet

Asistanı polis memurunun saat 11.00 yönünde olduğunu belirtir. Stu memura 4 tane Rihanna konser bileti verir ve son haberleri alır.

Sekans: 5 Stu'nun telefon kulübesine girişi

Stu telefon kulübesine girince pizzacı gelir. Stu adamı başından savmak ister. Adama hakaret eder.

Sekans: 6 Stu'nun Pam'le Konuşması

Pam'i aradığında yüzüğünü çıkarıp telefonun üzerine koyar.

Sekans: 7 The Caller

Stu, Pam ile konuştuktan sonra kulübedeki telefon çalar. Stu kendisiye dalga geçildiğini zanneder ve telefonu kapatmak ister. Fakat karşısındaki adam, Stu'nun adını soyadını, evinin adresini söyler. Karısının ve arkadaşı Pam'in adını da söyler ve telefonu Stu'nun yüzüne kapatır. Stu geri arar ama ulaşamaz. Telefonun üzerindeki yüzüğü almadan kabinin dışına çıkar ve etrafa merakla bakar.

Sekans: 8 The Caller: ikinci arama

İyice meraklanan Stu telefon tekrar çalınca açar. Arayan kişiye iş konusunda yardım edeceğini söyleyerek ikna etmeye çalışır. Ne istediğini sorar. Aradığı ilk numarayı

aramasını ister. Stu bunu reddeder. Arayan kişi Pam'i arar ve Stu'nun bir yalancı ve evli olduğunu söyler.

Sekans: 9 Sokak Kadınları

Stu arayan kişi ile telefonda konuşurken sokak kadınları iki kez gelip telefon kulübesinden çıkmasını isterler. Ama Stu onlara hakaret ederek kurtulmaya çalışır.

Sekans: 10 Stu'nun Kelly ile konuşması

Arayan kişi Stu'nun cep telefonundan karısını arayıp gerçeği söylemesini ister. Yoksa kendisinin arayacağını söyler. Stu karısını arar ve karısına kim ne derse desin inanmamasını söyler. Ona gerçeği anlatmaz. Arayan kişi eğer telefonu kapatırsa onu öldüreceğini söyler.

Sekans: 11 Silah

Arayan kişi Stu'ya "30 kalibre, sürgülü 700, tek karbonlu değiştirme sistemi ve şahane bir hensholdt taktik teleskobuyla" kendisini izlediğini belirtir. Sonra da silahın kurulma sesi yankılanır. Arayan kişi bu sesin kurba için her zaman ürkütücü ve korkutucu olduğundan bahseder.

Sekans: 12 Korku

Stu eğer vurulursa herkesin bağırıp çağıracağını bir kaos olacağını söyler. Arayan kişi Stu'yu iyice korkutur. O sırada oyuncak bir robot Stu'nun bulunduğu telefon kulübesinin önünde patlar. Fakat insanlar umursamaz. Hiç kimse dönüp bakmaz.

Sekans: 13 Hedef

Stu'nun silahın lazerini üzerinde görmesi ve arayan kişinin ona daha önce öldürdüğü diğer iki cinayetten bahsetmesi.

Sekans: 14 Leon'un vurulması

Sokak kadınlarının badigardı Stu ile tartışır. Stu arayan kişi onu dinlediğini söyler fakat arayan kişi Leon'u nişan ve vurur. Leon ölür.

Sekans: 15 İnsaniyetsizlik Suçu

Arayan kişi Stu'ya eğer terbiyeli ve düzgün davransaymış olsaydı olayların bu noktaya varmayacağından söz eder. Ve Stu'yu insaniyetsiz davranışları için suçlar.

Sekans: 16 Stu'nun yaralanması

Stu ceketini çıkarırken cep telefonundan 911'i arar. Arayan kişi telefon kulübesini dinlemektir. Bunu fark edince Stu'yu kulağından yaralar ve bunun bir uyarı olduğunu belirtir.

Sekans: 17 Polisin gelişi

Stu polislerin kendisini vuracağını düşünür. Arayan kişi çevrede turistler olduğu için ateş açmayacaklarını belirtir.

Sekans: 18 Stu'nun teslim olmaması**Sekans: 19 Captain Ramey'nin gelişi**

Yüzbaşı Stu ile konuşmak ister. Arayan kişi Stu'ya Yüzbaşı'ya karşı hakaret içeren cümleler kurdurur.

Sekans: 20 Yüzbaşı'nın emirleri

Yüzbaşı telefon hattının teknik ekip tarafından açılıp, izlenmesini emreder. Ve çevreye keskin nişancıları yerleştirir.

Sekans: 21 Kelly'nin gelişi

Stu'nun telefonu çalar fakat eli cebine giderse polisler tarafından vurulacağından korkar. Kulübenin camından karısının geldiğini görür. Stu telefonunu çaldırmanın arayan kişi olduğunu anlar.

Sekans: 22 İnkâr

Yüzbaşı ve Kelly Stu ile konuşmak isterler fakat Stu kadını tanıdığını inkâr eder. Karısını tanımazlıktan gelir.

Sekans: 23 İtiraf

Arayan kişi Stu'ya karısına gerçekleri anlatması için baskı yapar. Stu da itiraf eder.

Sekans: 24 Stu'nun telefonu kapatması

Stu baskıya dayanamaz telefonu kapatır. Polislere teslim olacağını söyleyip kulübeden dışarı çıkar. O sırada silahın lazeri Kell'nin alnında belirir ve aynı anda telefon çalar. Stu geri dönüp telefonu açar. Yüzbaşı da Stu'nun başka biri tarafından baskı altında tutulduğundan emin olur.

Sekans: 25 Yüzbaşı etraftaki binaların birinde keskin bir nişancı olduğunu ve bulunmasını emreder.**Sekans: 26 Kulübenin tavanındaki silah**

Arayan kişi kulübenin tavanında silah olduğunu ve onu oradan almasını söyler. Stu direnir. O sırada Pam gelir.

Sekans: 27 Stu'nun Kelly'i araması

Stu alyansını yerden alıp takar ve gizlice karısını arar. Karısı telefonu Yüzbaşı'ya verir. Yüzbaşı telefonu dinler. Baskıyı ve tehditleri duyar.

Sekans: 28 Yüzbaşı'nın Stu ile konuşması

Yüzbaşı Stu'ya güven verir. Aramasını dinlediğini şifreli olarak açıklar.

Sekans: 29 Stu'nun ikinci itirafı

Stu olmadığı biri gibi davrandığını, asistanına ve diğer herkese kötü davranıp, yalan söylediğini itiraf eder. Asistanına çok iyi olduğunu tanıtımcı olmamasını itiraf eder. Kendisi için önemli olan şeyleri ihmal ettiğini itiraf eder. Kendinden utandığını söyler. Kelly'e Pam'i gösterir. Alyansını karısını ne kadar ihmal ettiğini hatırladığı için çıkardığını söyler.

Sekans: 30 Stu'nun Vurulması

Yüzbaşı Stu'ya şifreli olarak arayan kişiyi bulduğunu ifade eder. Stu arayan kişiye yakalandığını söyler. Bunun üzerine arayan kişi Kelly'nin canını almak isteyince silahı alıp kendini kulübeden dışarı atar, vurulur.

Sekans: 31 The Caller'ın sesi

Polis kurusıkı ile Stu'yu vurur. Pizzacı ölü halde bulunur. Herkes arayanın Pizzacı olduğunu zanneder. Ambulansta Stu'ya uyuşturucu iğne yapılır. The Caller ona umarım bu dürüstlüğün kıymetini bilirsin yoksa benden yine haber alırsın diye ikaz eder ve gider.

Sekans Numarası	Açıklama	Greimas'ın Aşamaları
Sekans 1	Uydu	Başlangıç Durumu
Sekans 2	Dış ses	Başlangıç Durumu
Sekans 3	Tanıtımcı: Stu Shepard	Başlangıç Durumu
Sekans 4	Rüşvet	Başlangıç Durumu
Sekans 5	Stu'nun telefon kulübesine girişi	Başlangıç Durumu
Sekans 6	Stu'nun Pam'le Konuşması	Başlangıç Durumu
Sekans 7	The Caller	Dönüştürücü Öğe
Sekans 8	The Caller: ikinci arama	Dönüştürücü Öğe
Sekans 9	Sokak Kadınları	Dönüştürücü Öğe
Sekans 10	Stu'nun Kelly ile konuşması	Dönüştürücü Öğe
Sekans 11	Silah	Dönüştürücü Öğe
Sekans 12	Korku	Dönüştürücü Öğe
Sekans 13	Hedef	Dönüştürücü Öğe
Sekans 14	Leon'un vurulması	Eylemler Dizisi
Sekans 15	İnsaniyetsizlik Suçu	Eylemler Dizisi
Sekans 16	Stu'nun yaralanması	Eylemler Dizisi
Sekans 17	Polisin gelişi	Eylemler Dizisi
Sekans 18	Stu'nun teslim olmaması	Eylemler Dizisi
Sekans 19	Captain Ramey'nin gelişi	Eylemler Dizisi
Sekans 20	Yüzbaşı'nın emirleri	Eylemler Dizisi
Sekans 21	Kelly'nin gelişi	Eylemler Dizisi
Sekans 22	İnkâr	Eylemler Dizisi
Sekans 23	İtiraf	Eylemler Dizisi
Sekans 24	Stu'nun telefonu kapatması	Dengeleyici/Düzenleyici Öğe

Sekans 25	Yüzbaşı etraftaki binaların birinde keskin bir nişancı olduğunu ve bulunmasını emreder.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 26	Kulübenin tavanındaki silah	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 27	Stu'nun Kelly'i araması	Bitiş Durumu
Sekans 28	Yüzbaşı'nın Stu ile konuşması	Bitiş Durumu
Sekans 29	Stu'nun ikinci itirafı	Bitiş Durumu
Sekans 30	Stu'nun Vurulması	Bitiş Durumu
Sekans 31	The Caller'ın sesi	Bitiş Durumu

Tablo 6: Phone Booth Filminin Sekansları

B) Dizisel Düzlemde Çözümleme (Anlamsal Çözümleme)

B.1. Anlam Aktaran Öğeler (Dilsel ve Görsel Göstergelere Göre)

Eski cep telefonları: 90'ların sonu ve 2000'li yılların başında çokça kullanılmıştır. Tuşlu antenli telefonlardır. Kültürel bir koddur.

Telefon iç mekanizmasının betimlenmesi: İç mekanizmadan yola çıkarak cep telefonu görseli ortaya çıkmaktadır. Birçok hattın parçanın oluşumuyla cihaz kullanışlı hale gelmiştir. Yanlamsal kod olarak takip edilebileceği çağrışımı yapılmıştır.

Alyans: Sembolik bir koddur. Filmin sonunda Stu karısını ihmal ettiğini hatırlattığı için alyansını çıkardığını söyler.

Robot: Korku sembollerinden biridir. Genel olarak robotlar kontrol amaçlı kullanılır. Stu'da silah sesinden korkar. Ama yanındaki oyuncak robot patlar.

ABD Bayrağı: Kültürel koddur.

Yüzbaşı – Polis – Memur: Kültürel koddur. Üniformaları, silahları ile barışı ve adaleti korumak amacıyla harekete geçen ve güvenliği sağlayan kişilerdir. Toplumsal düzeni korumak için görev başındadırlar.

New York: Her çeşit insanın bulunduğu bir cadde tasvir edilmiştir. Kalabalığın içinde yalnızlık gösterilmiştir. Herkes meşguldür. Kimse çevresine dikkat etmemektedir. Renkli bir yaşamın içinde yalnızlık belirtilmiştir.

Silah: 30 kalibre, sürgülü 700, tek karbonlu değiştirme sistemi ve şahane bir Hensholdt taktik teleskobu arayan kişinin kullandığı ve Stu'yu izlediği silahtır. Silahın detayları dilsel iletide belirtilmiştir. Silah korku öğelerinden biridir.

Silah sesi: Arayan kişi silahı kurar. Silahın sesi Stu'yu iyice korkutur.

Siren sesi: Kültürel bir koddur. Yardım ve acil durumlarda polis, ambulans, itfaiye gibi araçlar tarafından kullanılmaktadır.

Video kameralar: Çevredeki turistler tarafından olay kaydedilmeye başlanır. Burada birçok kamera yani göz, gözetim söz konusudur.

Elleri kaldırmak: Kültürel bir koddur. Polis Stu'nun teslim olmasını istemiştir.

George M. Cohen: Senarist, oyuncu, oyun yazarıdır. Stu filmin başında polis ile konuşurken bu anıtın önünde durur. Kültürel bir koddur.

Yüzlerce Pencere: Yüksel binalar ve birçok pencere tarafından telefon kulübesi gözükmemektedir. Stu hangi pencereden gözetlendiğini merak etmektedir.

Rolex: Pahalı bir saat markasıdır. Kültürel bir koddur.

Solaris: Pahalı bir saat markasıdır. Kültürel bir koddur.

İtalyan takımlar ve ayakkabılar: Kalitenin sembolüdür. Kültürel bir koddur.

Beysbol sopası: Amerika'nın kültürel sembollerinden biridir. Filmde ise saldırı amacıyla kullanılmıştır.

Hedef göstergesi: Silahın gözünden bakılarak hedef göstergesi tasvir edilmiştir.

Lazer Işığı: Silahın hedef aldığı kişinin üzerine tutularak Stu bir iki kez uyarılmıştır.

Olay yeri: Leon ölümüyle cesedinin etrafı çizilir. Kültürel koddur. Olay yeri sembolik olarak belirtilmiştir.

Renkler: New York'un renkli dünyası rengarenk verilmiştir. Stu koyu renk takım elbise giymiştir. Kararlı, hırslı, iş bitirici, güvenilir bir görüntü sergilemek istemiştir. Bordo renkli gömleği ile dikkat çekici ve etkileyici görünmek istemiştir. Karısı ise beyaz tonlarında giyinmiştir. Stu'nun koyu renkleri söylediği yalanları gizlerken, karısının beyaz tonlarındaki kıyafeti masumiyeti ve saflığı belirtmektedir.

B. 2. Dizisel Çözümleme (Temel Karşıtlıklar)

Ezen ≠ Ezilen

Katil ≠ Kurban

İnsaniyet ≠ İnsaniyetsizlik

Kibar ≠ Kaba

Nazik ≠ Kaba

Terbiyeli ≠ Terbiyesiz

Gözetim ≠ Kontrol

Tehdit ≠ Kontrol

Adalet ≠ Cezalandırma

İyilik ≠ Kötülük

Doğru ≠ Yanlış

Dürüstlük ≠ Yalan

Korku ≠ Hedef

Gerginlik – hedef

Ölüm ≠ Yaşam

Mutlu ≠ Mutsuz

Kalabalık ≠ Yalnızlık

C) Filmin Sentezi

a) Gözetim:

Telefon kulübesi filminde son teknoloji akıllı telefonlar yoktur. Ama normal bir ankesörlü telefon ve dinleme cihazı ile takip başlamış ve mahremiyet ihlal edilmiştir. Filmin kahramanı Stu ise söylediği yalanlarla her gün birçok insanı kandırmıştır. Arayan kişi ise birçok kişi kandıran Stu'yu hedef alır ve film başlar. Arayan kişi Stu'nun insanları kandırdığını yalan söylediğini, aldattığını ve suçunun insaniyetsizlik suçu olduğunu söyler.

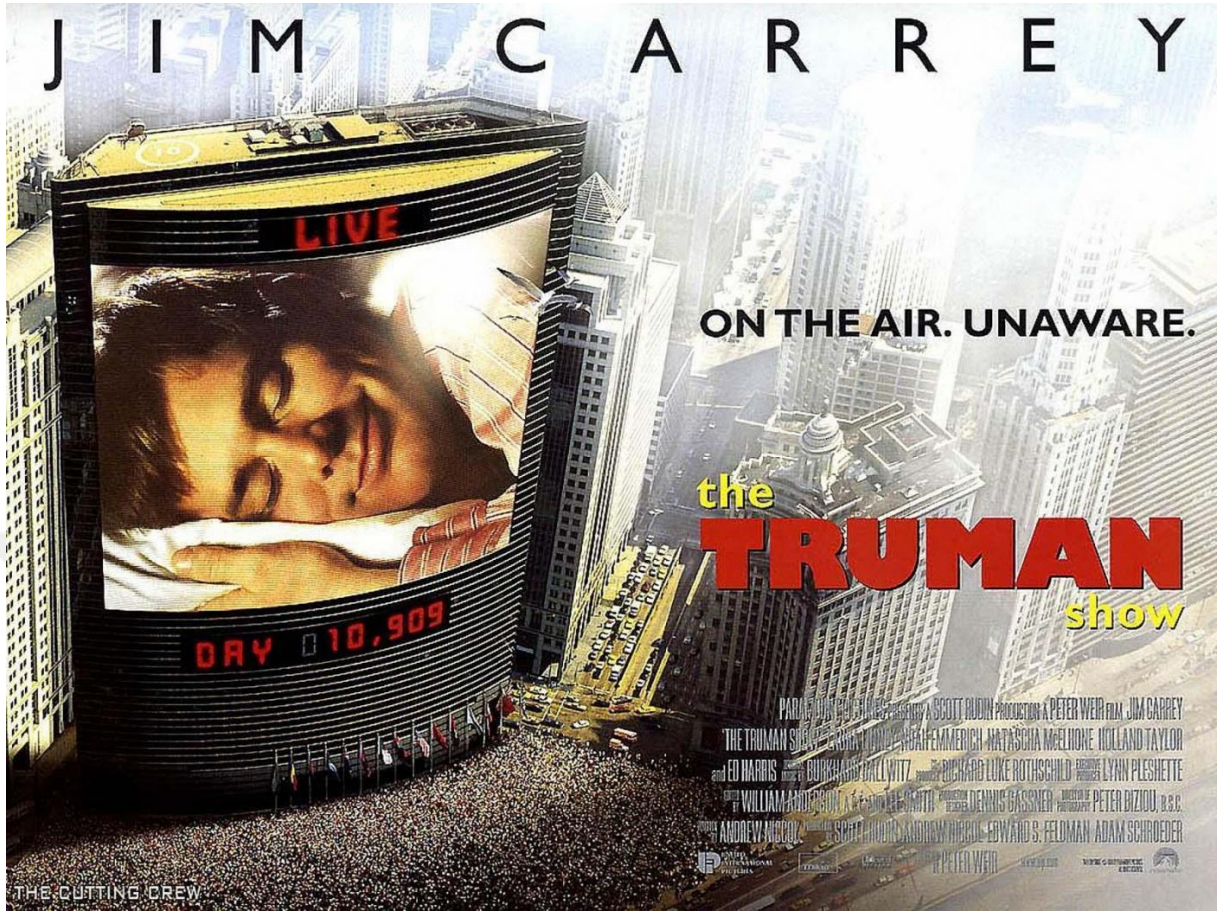
Arayan kişi Stu'yu gözetlemiştir. Çevredeki turistler olayı kaydetmeye başlamışlardır. Bu da gözetimin başka bir yönüdür. Gelen TV muhabirleri de olayı haberlere taşıyarak ulusal bir gözetim sağlamışlardır. Bu filmde gözetim içinde gözetim söz konusudur. Ancak olay sırasında herkesi gören arayan kişidir.

Filmde, Eagle Eye filmindekine benzer şekilde çok ileri bir teknoloji olmayan tuşlu telefonların olduğu dönemde böyle bir gözetim yapılmıştır. Sadece sinyaller ve dinleme cihazı ile yapılan basit bir gözetimdir.

b) Güç – İktidar İlişkisi:

Telefon kulübesi filminde zihinsel işkence, psikolojik baskı, katilin kendisine göre adaleti sağlamaya çalışması söz konusudur. Katil aslında sistemi ihlal etmektedir. Filmin hepsi telefon – kulak – silah üçlüsü arasında gidip gelmektedir. Dinleme ile yapılan gözetim, kelimeler ve sözler yanlış kullanıldığında ya da yanlış anlaşıldığında insanların hayatını mahvetmektedir. Kulak önemli. Çünkü kurulan silahın sesi ve tehditleri duyduğu zaman Stu'nun yaşadığı gerginlik ve korku ön plandadır.

3.5.5. Film Çözümlemesi

Resim 5. The Truman Show. (Kaynak: <http://wallpapersin4k.net/wp-content/uploads/2017/02/The-Truman-Show-Movie-Wallpapers-6.jpg> Erişim Tarihi: 18.07.2017)

A) Dizimsel Düzlemde Çözümleme (Edimsel Çözümleme)

A.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: The Truman Show

Tür: Bilim Kurgu, Dram, Komedi

Süre: 103 dk.

Oyuncular: Jim Carrey, Ed Harris, Noah Emmerich, Laura Linney, Natascha McElhone

Senaryo: Andrew Niccol

Yapımcı: Andrew Niccol, Scott Rudin

Yönetmen: Peter Weir

Yapımı: 1998 - ABD

Vizyon Tarihi: 16 Ekim 1998

A.2. Filmin Konusu: Dünyanın en güzel adalarından birinde yaşayan halk imrenilecek derecede ütöpik bir hayat sürmektedir. Bu adada yaşayan insanlar her güne mutlu uyanıp herhangi bir sorunla karşılaşmadan günü sonlandırıyorlardır. Başkarakterimiz Truman da bu şanslı insanlardan biridir. Güzel bir eşe ve mutlu bir hayata sahip olan Truman, bir gün öldüğünü zannettiği babasını bir gün caddede gördüğü ana kadar hayatı olduğu gibi yaşar. Babasını gördüğüne emindir ancak adam bir anda ortalıktan kaybolmuştur. İlerleyen günlerde çeşitli gizemli anlar yaşayan Truman bir şeylerin yolunda gitmediğini fark edecek, sahip olduğu hayatın gerçek olup olmadığını anlamaya çalışacaktır. Televizyon sektörü üzerine yapılan en esaslı eleştirilerden biri olan Truman Show sinema tarihinin en yaratıcı senaryolarından birine sahip. Aynı zamanda başrolündeki Jim Carrey'nin olağanüstü performansını da es geçmemek gerekiyor.

A.3. Filmin Anlatı Çözümlemesi

A.3.1. Eyleyen Öğeler (Kişi/Kahraman Çözümleme)

Kişiler/Kahraman:

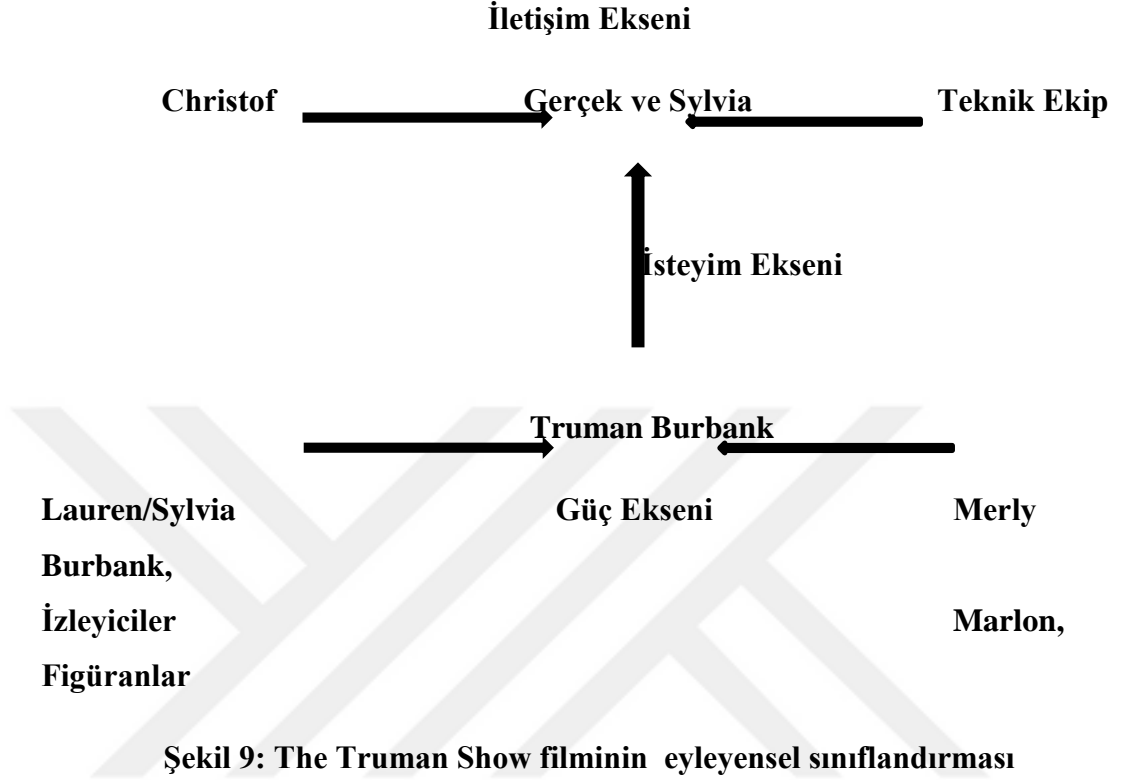
Jim Carrey: Truman Burbank rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Filmin kahramanıdır. Merly'in kocasıdır. Truman Show'un yıldızıdır. Doğduğundan beri izlenmektedir.

Ed Harris: Christof rolüyle karşımıza çıkmaktadır. TV yapımcısıdır.

Noah Emmerich: Marlon rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Truman'ın en yakın arkadaşıdır. Fakat aslında o da programın kontrolü altındadır.

Laura Linney: Merly'in Burbank rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Truman'ın karısıdır. Programın kontrolü altında bulunan bir aktristir.

Natascha McElhone: Lauren/Sylvia rolüyle karşımıza çıkmaktadır. Programdaki adı Lauren'dir. Programın dışındaki adı ise Sylvia'dır. Truman'ın hoşlandığı kızdır. Sylvia, Truman'ı uyarmaya çalışır.

Şekil 9: The Truman Show filminin eyleyensel sınıflandırması

A.3.2. Tümleyen Öğeler

Zamansal Öğeler: 1998 yapımı bir filmidir. Fakat filmde herhangi bir zaman dilimi belirtilmemiştir.

Mekân (Uzam) Çözümleme: Film Seahaven adındaki bir adada geçmektedir. Ada TV yapımcısı Christof tarafından yapay bir adadır. Truman bir ütopyada yaşamaktadır.

A.3.3. Filmin Aşamalanması Süreci

Sekans: 1 TV yapımcısı Christof'un konuşması

“Artık aktörleri ve bize hissettirdikleri o sahte duyguları izlemekten bıktık. İhtişamlı gösterilerden ve özel efektlerden yorulduk. İçinde bulunduğu dünya, bazı açılardan sahte de olsa Truman'ın kendisinde yapay olan hiçbir şey yok. Senaryo yok. Sufle yok. Her zaman Shakespeare gibi değil, ama samimi. Bu bir yaşam.”

Sekans: 2 Merly'in konuşması ve sonra Marlon'un konuşması

"... Benim yaşamın zaten Truman Show. Truman Show bir yaşam tarzı. Çok asil bir yaşam. Bu yaşam gerçekten huzurlu bir yaşam."

"... hiçbir şey sahte değil... Yalnızca kontrol altında."

Sekans: 3 Truman'ın aynanın önünde kendi kendine konuşması

Sekans: 4 Truman'ın evden çıkması

Truman işe gitmek dışarı çıkar. Komşuları ile selamlaşır. Tam arabasına binecekken, spot ışıklarından düşer. Truman ne olduğuna bakar. Daha sonra arabasıyla giderken radyodan bir uçağın kaza sonucu bazı parçalarını düşürdüğünü duyar.

Sekans: 5 Truman'ın ofisi

Truman ofisine gitmeden önce gazete ve dergi alır. Sonra müşterileri karşılar, selamlaşır. Ofisinde gizlice Fiji'de zannettiği Sylvia'yı aramaya çalışır. Fakat ulaşamaz. O sırada iş arkadaşlarından biri ona yaşadıkları yerin en güzel yer seçildiği ile ilgili bir haberi gösterir. Daha sonra aldığı dergide Sylvia'yaya benzettiği bir resmi alır.

Sekans: 6 Truman'ın deniz korkusu

İş arkadaşı Truman'a yarım saatlik deniz yoluyla gitmesi gerektiği bir iş verir. Fakat deniz korkusu Truman'ın yola çıkmasını engeller.

Sekans: 7 Truman ve Marlon'ın konuşması

Truman ve arkadaşı Marlon bir gece bira içip, golf oynarlar. Truman Seahaven'ı ve işini terk etmek istediğinden bahseder. Truman Fiji'ye gitmek istediğini söyler. Marlon'a bunalıp bunalmadığını, gezmek isteyip istemediğini sorar.

Sekans: 8 Truman'ın Anısı

Kumsalda denizi seyrederken, babasının ölümünü hatırlar.

Sekans: 9 Truman ve Eşi

Truman karısına dünyayı gezip görmek, keşfetmek istediğini söyler. Karısı ise onu vazgeçirmeye çalışır.

Sekans: 10 Truman Show'u takip eden güvenlik görevlileri gösterilir.**Sekans: 11 Truman babasını gördüğünü zanner.**

Truman rutin olarak gazete ve dergisini alır. O yürürken figüranlar tarafından sürekli izlenmektedir. Birini babası zanner. Fakat figüranlar adamı alıp götürür. Truman annesi ile konuşur. Fakat annesi de kimi zaman insanları ölen kocasına benzettiğini söyler.

Sekans: 12 Truman ve sandığı

Truman sandığından babası ile kendisinin fotoğraflarını çıkarıp bakar. O sırada karısı gelir. Truman'a fark ettirmeden yeni elektrikli çim biçme makinesinin reklamını yapar.

Sekans: 13 Truman ve Lauren: Kolej anısı

Truman kolejde tanıştığı Lauren'ın hırkasını saklamıştır. Sylvia ile tanışmasını hatırlar. Hatta Lauren'ın ona gerçek adının Sylvia olduğunu ve yaşadığı her şeyin sahte olduğunu, herkesin rol yaptığını söylediğini hatırlar.

Sekans: 14 Truman Show seyircilerinden Cafe çalışanları

Cafede çalışanlardan biri neden Truman'ın kızın peşinden gitmediğini sorar. Diğeri de Truman'ın annesi hastalandığı için annesini bırakmadığını söyler. Bu sırada Sylvia'da Truman'ı izlemektedir. Ve kendisini unutmadığını görür.

Sekans: 15 Truman'ın fark etmeye başlaması.

Truman arabasıyla giderken radyonun bozulduğunu zanner fakat frekanslar karışır. Figüranlara verilen emirleri Truman'da duyar. Gazetesini almadan devam eder. Asansöre binmek ister, asansörün yukarı çıkmadığını oradaki insanların oturduğunu görür. Daha sonra parka doğru ilerler ve insanların kendisini izlediğini hisseder.

Sekans: 16 Truman'ın Marlon ile tekrar konuşması

Marlon'a sanki herkesin kendisini takip ettiğini sandığından bahseder. İzleniyormuş gibi hissettiğini belirtir.

Sekans: 17 Annesi ve karısı ile çocukluk albümüne bakması.

Rushmore dağındaki fotoğrafı görünce, küçük görüldüğünü belirtir. Fakat karısı konuyu kapatır. Daha sonra evlilik fotoğraflarını birinde karısının parmaklarını çaprazladığını görür.

Sekans: 18 Fiji'ye gitme çabası

Truman Fiji'ye uçmak ister, fakat uçak bileti için bir ay beklemesi gerekmektedir. Otobüsü dener. Otobüs arızalanır.

Sekans: 19 Truman'ın karısından şüphelenmesi

Karısı ile birlikte araba yolculuğuna çıkmak ister. Ama yol kapanır, trafik olur, ilaçlama yapılır. En sonunda Truman engellendiğini yavaş yavaş anlar ve kaçar ama yakalanır. Karısı birden bir ürün daha tanıtır. Truman çıldırır. Karısı yardım çağrısı yapar. İşte o zaman Truman kime seslendiğini sorar.

Sekans: 20 Truman ve Marlon'ın bir kez daha konuşması

Truman dünyanın sadece kendi etrafında dönüyormuş gibi olduğunu söyler. Marlon ise sadece ona öyle geldiğini söyler. Marlon ona dostu olduğunu, asla yalan söylemeyeceğini söyler.

Sekans: 21 Truman'ın babası ölmemiştir.**Sekans: 22 Truman Show'un VTR'si yayınlanır.****Sekans 23 Truman Show'un yapımcısı Christof ile röportaj yapılır.**

Truman bir şirket tarafından evlat edinilen ilk çocuktur. Adada 5000 tane vardır. "Truman Show'da" ürün yerleştirme ile reklamlar yapılmaktadır. İstenilen ürünler kataloglardan sipariş edilebilmektedir. Sylvia'da programı arayarak Christof'a yalancı ve hilekar olduğunu söyler. Ona bir bebeğin hayatını oyuna çevirmenin

yanlış olduğunu söyler. Ama Christof ona yaşanılabilir, iyi bir dünya verdiğini, içinde yaşadıkları gerçek dünyanın ise mide bulandırıcı bir yer olduğunu söyler.

Sekans: 24 Truman rutin bir güne başlar.

Sekans: 25 Christof'un şüphesi

Christof ekranda Truman'ın olmadığını fark eder. Herkes Truman'ı aramaya başlar.

Sekans: 26 Christof, Truman bulunana kadar yayını keser.

Sekans: 27 Truman tekne ile uzaklaşmaktadır.

Sekans: 28 Christof Truman'ın tekneyle uzaklaştığını görür.

Sekans: 29 Christof Truman'ın geri dönmesi için Truman'ın deniz korkusunu kullanır.

Yarattığı dünyanın iklimini değiştirir. Şimşekler çakar. Ama Truman pes etmez.

Sekans: 30 Truman duvara ulaşır.

Hayal kırıklığı yaşar. Ama sonra merdivenlere yetişir.

Sekans: 31 Christof Truman ile konuşur.

Truman, Christof ile tanışır, gerçeği anlar. Sahne selamı vererek oyunun bittiğini ima eder. Seyirciler ve Truman sevinir.

Sekans Numarası	Açıklama	Greimas'ın Aşamaları
Sekans 1	TV yapımcısı Christof'un konuşması	Başlangıç Durumu
Sekans 2	Merly'in konuşması ve sonra Marlon'un konuşması	Başlangıç Durumu
Sekans 3	Truman'ın aynanın önünde kendi kendine konuşması	Başlangıç Durumu
Sekans 4	Truman'ın evden çıkması	Başlangıç Durumu
Sekans 5	Truman'ın ofisi	Dönüştürücü Öğe
Sekans 6	Truman'ın deniz korkusu	Dönüştürücü Öğe
Sekans 7	Truman ve Marlon'ın konuşması	Dönüştürücü Öğe

Sekans 8	Truman'ın Anısı	Eylemler Dizisi
Sekans 9	Truman ve Eşi	Eylemler Dizisi
Sekans 10	Truman Show'u takip eden güvenlik görevlileri gösterilir.	Eylemler Dizisi
Sekans 11	Truman babasını gördüğünü zanneder.	Eylemler Dizisi
Sekans 12	Truman ve sandığı	Eylemler Dizisi
Sekans 13	Truman ve Lauren: Kolej anısı	Eylemler Dizisi
Sekans 14	Truman Show seyircilerinden Cafe çalışanları	Eylemler Dizisi
Sekans 15	Truman'ın fark etmeye başlaması.	Eylemler Dizisi
Sekans 16	Truman'ın Marlon ile tekrar konuşması	Eylemler Dizisi
Sekans 17	Annesi ve karısı ile çocukluk albümüne bakması.	Eylemler Dizisi
Sekans 18	Fiji'ye gitme çabası	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 19	Truman'ın karısından şüphelenmesi	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 20	Truman ve Marlon'ın bir kez daha konuşması	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 21	Truman'ın babası ölmemiştir.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 22	Truman Show'un VTR'si yayınlanır.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 23	Truman Show'un yapımcısı Christof ile röportaj yapılır.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 24	Truman rutin bir güne başlar.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 25	Christof'un şüphesi	Dengeleyici/Düzenleyici Öge
Sekans 26	Christof, Truman bulunana kadar yayını keser.	Dengeleyici/Düzenleyici Öge

Sekans 27	Truman tekne ile uzaklaşmaktadır.	Bitiş Durumu
Sekans 28	Christof Truman'ın tekneyle uzaklaştığını görür.	Bitiş Durumu
Sekans 29	Christof Truman'ın geri dönmesi için Truman'ın deniz korkusunu kullanır.	Bitiş Durumu
Sekans 30	Truman duvara ulaşır.	Bitiş Durumu
Sekans 31	Christof Truman ile konuşur.	Bitiş Durumu

Tablo 7: The Truman Show Filminin Sekansları

B) Dizisel Düzlemde Çözümleme (Anlamsal Çözümleme)

B.1. Anlam Aktaran Öğeler (Dilsel ve Görsel Göstergelere Göre)

Parmak Çaprazlama: Şans ve verilen sözler tutulmadığında yapılan bir harekettir.

Sahne Selamı: Truman'ın Christof'ün filmin sonunda verdiği selamdır. "Oyun bitti ve Perde" anlamına gelir.

Kartal Sembolü: Kuzey Amerika'da yaşayan bir kartal türüdür. Kel kartal olarak bilinir. Yükseklerde yuva yapar. Amerika Birleşik Devletlerinin armasında da yer almaktadır. ABD bayrağının renklerini kendine kalkan etmiştir. Bir elinde zeytin, diğer elinde güvercin tutmaktadır. Barış ve güvenlik için kalkan edeceğini anlatmaktadır. Aynı zamanda Amerika özgürlükler ülkesi olarak da bilinmektedir. Truman'ın filmin sonunda kullandığı teknede kartal sembolü yer almaktadır. Yani Truman'ın da özgürlüğüne kavuşmak istediğinin sembolüdür.

Kartallar yüksek yerlerde dağlarda yaşarlar. Yani burada "Kartal Göz" ile gözetim de anlatılmaktadır. Yüksekten her şeyi görürler ve avlarına yaklaşırlar.

Haç Sembolü: Kültürel bir semboldür. Hristiyanlığın sembolüdür. Güvenlik görevlisinin boynunda ve yönetmenin elindeki yüzükte bu sembol yer almaktadır.

Daire/Küre Sembolü: Hem kurulan ütopya küre şeklindedir. Hem de Christof'un masası yarım daire şeklindedir. Christof programın yaratıcısı olarak bir şehir kurmuştur. Yani masasının yarım daire olması Amerikan Başkanının Oval odasını çağrıştırmaktadır.

Panoptikona göre gözetim kulesindekiler görünmezler, ama varlıkları hissedilir. Christof ve ekibi hapishane yöneticisi ve gardiyanlarını çağrıştırmaktadır. Burada gözetleyen sadece kule değildir. Truman'ın etrafındaki insanlar, kameralar ve seyircilerde gözetimin içindeki gözetimlerdir.

Rushmore Dağı: Kültürel göstergedir.

Burbank: Filmde Truman'ın soyadıdır. Aynı zamanda kültürel bir semboldür. Çünkü California, Burbank'ta Warner Bros Stüdyoları yer almaktadır. Dünyanın en büyük film ve TV yapım şirketlerinden biridir.

Seahaven: Filmdeki adanın adıdır. Deniz limanı anlamına gelmektedir. Adanın adı da dahil olmak üzere her şey pozitif bir yapı içindedir.

Renkler: mavi, yeşil, kırmızı, sarı, turuncu renkleri canlı tonlarda kullanılmıştır. Mavi ve yeşil renkleri ile pozitif, sakin, doğal bir ada hayatı tasvir edilmiştir.

B.2. Dizisel Çözümleme (Temel Karşıtlıklar)

Gözetim \neq Kontrol

Gerçek \neq Sahte

Dürüstlük \neq Yalan

Özgüven \neq Güvensizlik

Korku \neq Cesaret

Umut \neq Umutsuzluk

Başarı \neq Başarısızlık

Gerçek Dünya \neq Ütopya

İnsan \neq Figüran

İnsan \neq Aktör/Aktris

Rutin \neq Spontane

Gerçeği Bulmak \neq Sabotaj

İstek ≠ Caydırma

Gerçek ≠ Arayış

Arayış ≠ Durdurulma

Arayış ≠ Kaçış

C) Filmin Sentezi

a) Simülasyon:

Truman Show filminde bir yapımcı tarafından evlat edinilen bir çocuk yaşamı boyunca gözetlenmiş, izlenmiştir. Çocuğun hayatı bir TV şovu olmuştur. Yapımcı tarafından bir ütopya oluşturulmuştur. Buna bir simülakr diyebiliriz.

Truman her şeyden habersiz sahte bir dünyada yaşamış olsa da gerçeği bulmak, keşfetmek istemiştir.

Bu filmde zorla baskıyla alıkonulan biri yoktur. Ancak gerçeği bulmak üzereyken engellenen biri vardır. Diğer dört filmde ise ölüm kalım savaşı verilmiştir. Tehdit ve korku vardır. Bu filmde ise bir arayış, kaçış ve umut söz konusudur.

b) Gözetim ilişkisi:

Christof filmin ortasında Truman uyurken ekrandan yüzünü okşar. Filmin sonunda da ekrandan Truman ile konuşurken yine ekrandan Truman'ın saçlarını sıvazlar. Aslında Christof iyi, terbiyeli, düzgün bir çocuk yetiştirdiği için kendiyile gurur duymaktadır. Ve onu dış dünyadaki kötülüklerden korumuştur. Bunu Truman'a da söyler. Christof aslında bir baba olarak Truman'ı sevmiştir. Truman çalışkan, pozitif biridir.

Burada uluslararası bir gözetim vardır. Çünkü Truman Show birçok ülkede yayınlamıştır. Truman, çevresindeki figüranlar, aktörler, kameralar ve dünya tarafından gözetlenmektedir.

Filmin son sahnesinde yapımcının elinde bir tablet/ipad bulunmaktadır. Christof Truman'ı oradan izlemektedir. 1998 yılındaki filmde tablet/ipad kullanılması hem Truman'ın ne kadar büyüdüğünü hem de o büyürken teknolojinin ne kadar geliştiğinin habercisi olmuştur. Günümüzde ise biz bu cihazları yeni yeni kullanmaktayız.

ARAŞTIRMANIN SONUCU

Her zaman var olan gözetim olgusu enformasyon teknolojisiyle birlikte gelişmiş ve toplumda farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. İnsanlar ilk doğdukları andan itibaren gözetim altındadırlar. Bebekler doğdukları andan itibaren ailelerinin ve doktorların gözetimi altındadır. Okul hayatıyla birlikte, öğretmenlerinin gözetimi altına girmektedirler. İş yaşamıyla birlikte, patronlar, müdürler ve iş arkadaşlarının gözetimiyle, gözetim olgusu daha geniş bir alana sahip olmaktadır. Bununla birlikte bireyin kullandığı elektronik cihazlar farklı bir gözetim biçimini karşımıza çıkarmaktadır. İktidar sistemleri de, bu gözetim biçimlerini ülkelerinin, toplumun refahı ve düzeni için kullanmaktadır. Ancak tam tersi bir kullanım da bireylerin mahremiyetini ihlal etmektedir. Biz de bu noktadan yola çıkarak güç ve iktidar ilişkisini çevreleyen gözetim ve simülasyon kavramlarını temel alan bir anlayışla “filmsel anlatıda güç ve iktidar ilişkisini aktaran temel iki kavram: gözetim ve simülasyon” başlığı altında bir çalışma gerçekleştirdik.

Bu bağlamda, çalışmanın ilk bölümde, güç ve iktidar kavramları sözcükbilimsel açıdan ele alınmış, söz konusu kavramların birbirleriyle ilişkileri açıklanmıştır. İktidarın ve grupların birçok ideolojiye sahip olabileceğinden, zaman zaman bu ideolojileri kabul ettirmek için baskıcı bir rejim uygulayabileceği dile getirilmiştir. Çeşitli iktidarlar ideolojilerini kabul ettirmek için baskıcı bir tavır sergilemişlerdir. Bunun yanında baskıcı bir tavır sergilemeyen, demokratik, liberal iktidar sistemleri de mevcuttur. İlk bölümün ikinci kısmında yapısalcılık ve anlatı oluşturucularından bahsedilerek filmsel anlatılara giriş yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümde, gözetim ve panoptikon kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümün ikinci kısmında simülasyon ve ütopya konuları irdelenmiştir. İlk ve ikinci bölümdeki kavramlar birbirini tamamlayıcı ve birbiriyle ilişkileri olan kavramlardır. Bu kavramların hepsi üçüncü bölümde birleştirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümde ise, araştırmanın yöntemi oluşturularak, beş tane film çözümlenmiş ve açıklanmıştır. Bunun sonucunda ortak semboller ve temel karşıtlıklar ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın amacı filmsel anlatıda güç/iktidar ilişkisinin gözetim ve simülasyon bağlamında simgesel aktarımıdır. Hipotezi ise, filmsel anlatılarda her dönemde var

olan ve gelişen güç/iktidar ilişkisinin gözetim ve simülasyon kavramları bağlamında çeşitli semboller ve simgeler aracılığıyla gösterilmesidir. Bunun içinde filmsele anlatıda göstergebilimsel çözümleme yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma amaçsal örnekleme yöntemi, maksimum örnekleme yöntemine göre çözümlenmiştir. Yapısalcılık bölümünde yapının; bitmiş bir bütün olduğundan söz etmiştik. Filmler çalışmanın yapısını oluşturmaktadır. Aralarındaki benzer durumlar, farklar ve ortak noktaların ortaya çıkması için bölünerek incelenmişlerdir. Kısacası tündengelemlim yoluyla (bütünden parçalara) bir çözümleme yapılmıştır. Bunun sonuncunda da filmler dizisel ve dizimsel anlatı yapısına göre çözümlenmiştir. Propp'un 31 işlevi ile olay örgüsü dizimsel olarak çözümlenmiştir. Greimas'ın Eyleyenler sınıflandırılmasına göre de karakter yapısı çözümlenmiştir. Lévi – Strauss'un dizisel anlatı yapısına göre temel karşıtlıklar ortaya çıkarılmıştır.

Temel Karşıtlıklar	The Last Castle (Son Kale)	Equilibrium (İsyan)	The Hunger Games (Açlık Oyunları)	Phone Booth (Telefon Kulübesi)	The Truman Show
İyi ≠ Kötü	✓	✓	✓	✓	✓
Merhamet ≠ Acımasızlık	✓	✓	✓	✓	✗
Yasa ≠ İhlal	✓	✓	✓	✗	✗
Saygı ≠ Saygısızlık	✓	✓	✓	✓	✗
Güç ≠ İtaat	✓	✓	✓	✓	✓
Baskı ≠ Ayaklanma	✓	✓	✗	✗	✗
Ezen ≠ Ezilen	✓	✓	✓	✓	✓
Rütbe ≠ Statü	✓	✓	✓	✓	✓
Güç ≠ Zayıf	✓	✓	✓	✓	✓
Gözetim ≠ Özgürlük	✓	✓	✓	✓	✓
Korku ≠ Güven/Emniyet	✓	✓	✓	✓	✓
Hapis ≠ Özgürlük	✓	✓	✓	✓	✗
Baskı ≠ Totaliter	✓	✓	✓	✗	✗

Rejim					
Özgürlük ≠ Totaliter Rejim	✓	✓	✓	✓	✓
Baskı ≠ İtaat	✓	✓	✓	✓	✗
Hissetmek ≠ Hissetmemek	✗	✓	✓	✓	✓
Farkında Olmak ≠ Farkında Olmamak	✗	✓	✓	✗	✓
Doğru ≠ Yanlış	✓	✓	✓	✓	✓
Disiplin ≠ Kontrol	✓	✓	✓	✗	✓
Doğa ≠ İnsan	✓	✓	✓	✓	✓
Ölüm ≠ Yaşam	✓	✓	✓	✓	✗
Korku ≠ Kontrol	✓	✓	✓	✓	✗
Simülasyon ≠ Gerçek	✗	✓	✓	✗	✓
Katil ≠ Kurban	✓	✓	✓	✓	✗
İnsaniyet ≠ İnsaniyetsizlik	✓	✓	✓	✓	✗
Kibar ≠ Kaba	✓	✓	✓	✓	✓
Gözetim ≠ Kontrol	✓	✓	✓	✓	✓
Dürüstlük ≠ Yalan	✓	✓	✓	✓	✓
Korku ≠ Hedef	✓	✓	✓	✓	✗
Mutlu ≠ Mutsuz	✓	✓	✓	✓	✓
Kalabalık ≠ Yalnızlık	✓	✓	✓	✓	✓
Gerçek ≠ Sahte	✓	✓	✓	✓	✓
Korku ≠ Cesaret	✓	✓	✓	✓	✓
Umut ≠ Umutsuzluk	✓	✓	✓	✓	✓
Başarı ≠ Başarısızlık	✓	✓	✓	✓	✓
İnsan ≠ Figüran	✗	✗	✗	✗	✓
Rutin ≠ Spontane	✗	✗	✗	✗	✓
Gerçek Dünya ≠ Ütopya	✗	✓	✓	✗	✓
Arayış ≠ Gerçek	✓	✓	✓	✓	✓

Arayış ≠ Durdurulma	✓	✓	✓	✓	✓
Arayış ≠ Kaçış	✓	✓	✓	✓	✓

Tablo: 8 Temel Karşıtlıklar

Yukarıdaki tablonun bütününe bakıldığında, filmlerin sonunda ulaşılan sonuç güç ≠ otorite kavramlarıdır. Gözetim şekilleri farklı olsa da filmlerde ölüm ≠ yaşam, iyi ≠ kötü, gerçek ≠ sahte, ezen ≠ ezilen, zengin ≠ fakir, vb. temel karşıtlıkların sonuncunda güç. ≠ otorite kavramları ortaya çıkmıştır. Ancak Truman Show filmi diğer filmlerden ayrılmaktadır. Çünkü Truman için bir ütopya yaratılmıştır. Yönetmen, Truman için yarattığı ütopya Truman'ın mutlu olmasını sağlamak istemiştir. Bu nedenle bu film için ilk başta totaliter bir rejime sahip olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Ancak Truman'ın etrafındaki oyuncular, Truman'ı yönlendirirken zaman zaman Truman'ı engellemekte ve durdurmaktadırlar. Bu noktada bu filmde de baskı kavramının yer aldığı söylenebilmektedir. Hatta filmin sonlarında Truman'ın teknesiyle açılması ve yönetmenin iklim değişimi sistemini kullanarak Truman'a işkence etmesi baskıyı en iyi şekilde anlatan sahnelerden biridir.

Filmlerde Kullanılan Ortak Semboller	The Last Castle (Son Kale)
Silah	Taramalı Tüfek, Uzun Namlulu Silah, Tank ve Hava Kuvvetleri, Özel Tim,
Kalabalık ≠ Yalnızlık	Kalabalığın ortasında Eugene diğer mahkûm askerler tarafından izlenmekteydi. Çünkü onu kahraman olarak görüyorlardı. .
Uzun Siren Sesleri	Yemek saati ve uyku saati çalan boru sesi, Polis araçlarının sirenleri
Güç ≠ Otorite	Albayın hapisane yöneticisi olması yani konumu nedeniyle otoritedir.

Tablo 9: The Last Castle Ortak Semboller

Filmlerde Kullanılan Ortak Semboller	Equilibrium (İsyan)
Silah	Kılıç, Tabaca, Taramalı Tüfek
Kalabalık ≠ Yalnızlık	Peder tarafından beyinleri yıkanan halk robotlaşmıştır. Filmin kahramanı ise bu kalabalığın içinde yalnızdır.
Uzun Siren Sesleri	Polis araçlarının siren sesleri ve Mary O'Brian idam edileceği zaman çalan siren sesleri
Güç ≠ Otorite	Peder gücün otoritenin simgesidir. Libria şehrinin kurucusu ve yöneticisi Pederdir.

Tablo 10: Equilibrium Ortak Semboller

Filmlerde Kullanılan Ortak Semboller	The Hunger Games (Açlık Oyunları)
Silah	Ok – Yay, Patlayıcı Oklar, Bıçak, Tabaca
Kalabalık ≠ Yalnızlık	Birçok mınıtkadan yarışmacı bulunmaktadır. Eğitimciler ve yöneticiler hepsi büyük bir kalabalıktır. Filmin kahramanı ise kendi mınıtkasında bile yalnız kalmıştır.
Uzun Siren Sesleri	Yarışma esnasında anonslardan önce çalan sirenler,
Güç ≠ Otorite	Başkan Snow otoritedir. Mınıtkaların yönetimi ve diğer her şeyin kontrolü Başkan Snow'un elindedir.

Tablo 11: The Hunger Games Ortak Semboller

Filmlerde Kullanılan Ortak Semboller	Phone Booth (Telefon Kulübesi)
Silah	Tabanca, Uzun Namlulu Tüfek
Kalabalık ≠ Yalnızlık	Sürekli kalabalığın ortasındadır. Filmde Stu'nun kulağından vurulması ve Manhattan'ın kalabalığında kimsenin buna dikkat etmemesi.
Uzun Siren Sesleri	Polis araçlarının siren sesleri
Güç ≠ Otorite	Katil, Stu hakkında bilgi sahibidir. Bu bilgiler katili güçlü kılmaktadır. Stu'nun üzerinde etkisini bu şekilde sağlamaktadır.

Tablo 12: Phone Booth Ortak Semboller

Filmlerde Kullanılan Ortak Semboller	The Truman Show
Silah	Truman'ın düşünceleri ve edindiği bilgiler, Truman'ın iradesi, yönetmene karşı kullandığı silahlardır.
Kalabalık ≠ Yalnızlık	Truman gerçeği bilmeyen tek kişidir. Etrafındaki kalabalığa rağmen yalnızdır. Truman sürekli hoşlandığı kızı ve gerçekliği aramaktadır.
Uzun Siren Sesleri	Truman'ın aniden trafiğe atılmasıyla yükselen korna sesleri, polis araçlarının siren sesleri
Güç ≠ Otorite	Yönetmen ve yapım ekibi otoritedir. Çünkü her şey onların istediği doğrultuda ilerlemektedir.

Tablo 13: The Truman Show Ortak Semboller

İsyan ve Açlık Oyunları filmlerinde nükleer bir patlamadan ya da savaştan sonra ortaya çıkan kıtlık ve kaynakların tükenmişliğinden, yok oluşundan söz edilmektedir. Ancak yine de son derece gelişmiş teknolojiler kullanılarak denetim ve gözetim yapılmaktadır. İki filmde de, toplumun dağılmaması için totaliter bir rejim uygulanmaktadır.

İsyan filminde, denetim ve gözetim rahipler tarafından yapılmaktadır. Burada dinsel bir totaliter rejim uygulanmaktadır. Orwell’cı bir yaklaşım söz konusudur. Orwell’in 1984 adlı romanının kurgulanarak beyaz perdeye aktarılmış hali gibidir.

Son Kale filminde ise Jeremy Bentham’ın mimarı olduğu Panoptikon net bir şekilde belirtilmiştir. Filmde askeri bir hapishanenin gözetim ve denetimi söz konusudur. Foucault’nun insana değer veren, ıslah eden sisteminin aksine bu hapishanede müstebit bir disiplin söz konusudur.

Telefon Kulübesi filminde de tam bir sinoptikon hakimdir. Tek bir ankesörlü telefon ve dinleme cihazı ile yapılan denetim ve gözetim söz konusudur. Filmde bilgi sahibi olan katildir. Güç katilin elindedir. Katil adaleti sağlamak istemektedir. Sistemin dışına çıkanları cezalandırmaktadır. Ancak burada katil zaten kendisi sistemi ihlal etmektedir.

Truman Show filminde bir stüdyo gözetimi söz konusudur. Figüranlar ve oyuncular Truman’a hiçbir şey fark ettirmemek için belli bir disiplin içinde çalışmaktadırlar. Yaratılan bu dünyada tek gerçek Truman ve Truman’ın duygu ve düşünceleridir. Bu filmde iktidar ve güç sahipleri yönetmen ve yapımcılardır.

İktidar ve bilgi iç içedir. İktidar bilgi ile güçlenmektedir. Elde edilen bilgiler, belli bir disiplin altında tutulmalıdır. Kontrol edilmelidir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bu bilgiler veri tabanlarında saklanmaktadır. İktidar mekanizmaları toplumun refahını ve düzenini bozan herhangi bir durumda bu bilgileri o kişiler ya da diğer iktidar mekanizmalarına karşı ortaya çıkarmaktadır.

Alışveriş yaparken kullanılan kredi kartları, mağaza kartları, otellere ve seyahat acentelerine verilen müşteri bilgileri bu kurumlar tarafından anlaşmalı olarak genellikle paylaşılmaktadır. Paylaşılan bu bilgiler kurumlar ve markalar tarafından hedef kitleye kampanya ve reklam mesajları olarak geri dönmektedir. Kişisel bilgisayarlar, ipadler ve akıllı telefonlar (İphone/Samsung/LG) bıraktıkları elektronik parmak izleri ile de gözetim ve denetim altında tutulmaktadırlar.

Çözümlemelerle birlikte her dönemde, teknolojik araçların biraz daha geliştiğini ve insanların yaşamlarını şekillendirdiğini söylenebilir. Filmlerde kullanılan teknolojik araçlar sürekli gelişim göstermektedir. Örneğin; The Hunger Games adlı filmde hologramlar kullanılmıştır.

Diğer taraftan, son birkaç yıldır ipadler ve tabletler yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Truman Show filminin sonlarına doğru yönetmenin Truman ile iletişimi bir ipad/tablet üzerinden gerçekleşmiştir. Film, 1998 yılında vizyona girmiştir. Ve filmde Truman'ın 25 – 30 yaşları arasında olduğu belirtilmiştir. Buna göre; 1998 yılında kullanılan bu cihaz, günümüzde son birkaç yılda yaygınlaşmıştır. Bu açıdan Truman Show filmi dönemine göre günümüzün habercisi olma niteliği taşımaktadır.

Filmsel anlatılar, bize zamanla gelişen enformasyon teknolojileriyle birlikte, güç/iktidar mekanizmalarının bunu nasıl kullanacağı ile ilgili fikir vermektedir. Önceden büyük kameralarla yapılan gözetimler günümüzde mikro kameralarla yapılmaktadır. Telefon kulübesi adlı filmde, basit bir mikro dinleme cihazıyla Stu'nun hayatı cehenneme dönüşmüştür. Filmsel anlatılar bize gelişen teknolojileriyle birlikte yapılan gözetimin iyi ya da kötü yönlerini göstermektedir. Gerçekte ise, önemli olan iktidar mekanizmalarının bu gözetim sistemlerini nasıl kullanacağıdır.

Günümüzde alışveriş merkezlerinde, marketlerde, caddelerde birçok ürün ve hizmetin görsel ve dilsel reklamları yapılmaktadır. Bu reklamlar tüketiciyi o yaratılan simülasyon evrenine inandırmaktadır. Tüketici ise, bu evrende yaşamaktan mutlu olmaktadır. Tıpkı Joneses ve Truman Show filminde olduğu gibi. Joneses filminde birçok markanın tanıtımını yapan aile aslında bir kandırmacadır. Bize günümüz gerçekliğini anlatan bir başka filmdir. Truman Show'da ise Truman'ın eşi sürekli ürünlerin reklamını yapmaktadır. Çünkü izleyenler Truman'ı sevdikleri için bu ürünleri satın almaktadırlar.

Günümüzde Survivor adlı programda oyun ödülü olarak verilen yemeklerin birçoğu yemeksepeti.com'dan gün içerisinde birçok sipariş almaktadır. Çünkü programı izleyen kitle keyifli vakit geçirmektedir. Yemeksepeti.com'da veritabanında bulundurduğu bilgileri kullanarak müşterilerine kusursuz hizmet vermek için çalışmaktadır.

Görünen kısım, sevilen bir programın ya da filmin izlenmesidir. Görünmeyen kısmı ise, tüketicinin zihninde tüketim hazzının uyanmış olmasıdır.

Filmsel anlatılar toplumu yönlendirebilmektedir. Toplumu görünmeyen bir disiplin içerisine almaktadır. Kullanılan çözümlene yöntemlerine göre gelecekte bu çalışmaya katkı sağlayacak birçok yeni filmler olacaktır. Her filmde gelişen teknoloji ve bununla birlikte iktidar mekanizmalarının nasıl bir görünüme büründüğü, üretim ve tüketim oranının ne kadar etkilendiği ortaya çıkacaktır. Propp'un dizimsel çözümlene yöntemiyle, olayların akışı ve buna bağlı olarak Greimas'ın eyleyenler sınıflandırması ile karakterlerin birbirleriyle bağlantısı bir bütün olarak verilmiştir. Güç/iktidar ilişkilerinin gözetim ve simülasyon bağlamında ortaya çıkaran en önemli bir diğer yöntemde Lévi – Strauss'un dizisel anlatı yapısıdır. Bu yapı sayesinde filmlerdeki temel karşıtlıklar ve buna bağlı olarak semboller ortaya çıkmıştır. Filmler zamana ve mekâna bağlı olarak sürekli değişkenlik gösterecek ve gelişecektir. Ancak unutulmaması gereken en önemli şey simülasyon ve gözetim kavramları toplumu içine alan iki büyük kavramdır. Ve bu kavramlar iş, eğlence, üretim, tüketim, kısacası hayatımızın her alanında mevcuttur.

Dizilerde zamanda geriye yolculuk edilirken, filmlerde bir gelecekçilik ve kaynakların yok oluşu söz konusudur. Bunların ortak sebebi, her iki dönemde de kaynakların tam olarak var olmamasıdır. Geçmişte var olmayan daha sonra bulunan kaynaklar yeni elde edilmiştir. Geçmiş hiçbir şey kaybetmemiş, yeni bir şey bulmuştur. Fakat gelecek bulduğunu kaybedecektir. Anlatılmak istenen sahip olunanın kaybedileceğidir. Bununla birlikte ortaya çıkan karmaşada öncelikle ilk kaybedilecek olan şey, en değerli öge "insandır". Bireyin insanlığına vurgu yapılmaktadır.

SONUÇ

İncelenen filmlere göre gözetim kavramı zaman, mekân ayırt etmeden varlığını sürdürmektedir. Çalışmadan elde edilen sonuç iktidarların gözetim mekanizmalarını kullanarak halkı yönlendirmeye devam ettiğidir. Halkın üzerindeki psikolojik, sosyolojik, ekonomik, kültürel, vb. etkileri görülmektedir. Filmlerde özgürlüğü için, daha iyi koşullarda yaşamak için sistemi yıkmak isteyen kişilerin neler yapabileceği incelenmiştir. İncelemede Greimas'ın kişi/karakter analizi yöntemi kullanılmıştır. Propp'un anlatı yapısındaki sekans sistemi de filmlere uygulanmıştır. Barthes'ın temel ikili karşıtlıklar yöntemiyle de otorite – güç ikiliği ortaya çıkmıştır.

İktidar mekanizmaları gelecekte de varlığını koruyacaktır. Bununla birlikte gözetim sistemleri de gelişime açıktır. Film çözümleme yöntemleri akışkan bir nitelik taşımaktadır. İktidar ve gözetim kavramları da akışkan bir nitelik taşımaktadır. Bu doğrultuda filmler hem geleceğin habercisi hem de geçmişin sesi olarak incelenebilir niteliktedir.

Panoptikon teması her yerde kendini gösterebilmektedir. Çünkü bir gözetim ve denetim söz konusudur. Teknolojiyle birlikte farklı adlar almış olsa da temelini oluşturan sözcük panoptikondur. Sonsuz bir şeffaflık ve aynı zamanda sonsuz bir gizlilik sunmaktadır.

Enformasyon teknolojileri ile buna gizlilik denilemeyebilir. Çünkü bu kişisel veriler veri tabanında saklanıp gizlendiğinde, bu gizliliğe ortak olan kişi, devlet ve sistemdir.

Bu bağlamda sürekli var olan ve gelişen gözetim sistemleri, iktidar mekanizmaları ile birlikte varlığını sürdürmektedir. Enformasyon teknolojileriyle birlikte güç/iktidar ilişkisini en iyi aktaran filmler de geçmişin sesi ve geleceğin habercisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Akerson, Erkman Fatma, *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Dilbilim Dizisi, 2000

Atabek Ümit, Atabek Şendur Gülseren, *Medya Metinlerini Çözümlemek*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2007.

Baudrillard Jean, *Can Çekişen Küresel Güç*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2017.

Baudrillard Jean, *Simülakrlar ve Simülasyon*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016.

Baudrillard Jean, *Kötülüğün Şeffaflığı*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

Bauman Zygmunt., Lyon David, *Akışkan Gözetim*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

Bauman Zygmunt, *Yasa Koyucular ile Yorumcular*. İstanbul: Metis Yayınları, 2017.

Becermen Metin, *Theodor W. Adorno ve Michel Foucault'da Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Ankara: Doktora Tezi, 2009.

Bender Lionel, *Görsel Kitaplar: İcatlar*. Ansiklopedi Yayınları, 1989.

Bentham Jeremy, Watkin P. Catherine, Werret Simon, Çoban Barış, Özarslan Zeynep, *Panoptikon: Gözün İktidarı*. İstanbul: Su Yayınevi, 2008.

Berger A. Arthur, *Kültür Eleştirisi: Kültürel Kavramlara Giriş*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2012.

Bocock Robert, *Tüketim*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2009

Bolay Süleyman Hayri, *Felsefe*. Ankara: Gün Yayıncılık, 2005.

Buckland Warren, *Sinemayı Anlamak*. İstanbul: Optimist Yayınları, 2013.

Büyüköztürk Şener, Çakmak Kılıç Ebru, Akgün Erkan Özcan, Karadeniz Şirin, Demirel Funda, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 2016.

- Çolak Cansel, *Resimli Çocuk Ansiklopedisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2007.
- Castells Manuel, *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür: Kimliğin Gücü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Dolgun Uğur, *Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumunu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015.
- Dönmezer Sulhi, *Sosyoloji*. Ankara: Savaş Yayınları, 1984.
- Edgar – Hunt Robert, Marland John, Rawle Steven, *Film Dili*. İstanbul: Literatür Yayınları, 2012.
- Fiske John, *İletişim Çalışmalarına Giriş*. Ankara: Pharmakon Yayınevi, 2014.
- Foucault Michel, *İktidarın Gözü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault Michel, *Özne ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016
- Foucault Michel, *Büyük Kapatılma*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault Michel, *Hapishanenin Doğuşu*. Ankara: İmge Kitabevi, 2017.
- Gleick James, *Enformasyon*. İstanbul: Optimist Yayınları, 2014.
- Huxley Aldous, *Cesur Yeni Dünya*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2016.
- Karamehmet Bilge, *Kuramsal İletişimde Metafor*. İstanbul: Beta Yayınları, 2012.
- Kadayıfçı Refia, *Mettray Sürgün Yeri*. Genç Hukuk Okumaları
- Kindersley Dorling, *Resimli Factopedia*. 1st ed. 1995
- Küçükdoğan Rengin, *Reklam Nasıl Çözülür?* İstanbul: Beta Yayınları, 2011.
- Küçükdoğan Rengin, *Göstergebilim*. Lisans Ders Notları, 2011.
- Küçükdoğan Rengin, *Göstergebilim*. Yüksek Lisans Ders Notları, 2015

KüçükKalkan Yavuz, *Platon ve Baudrillard'da Gerçeklik Sorununun Medya Bağlamında Değerlendirilmesi (Truman Show Filmi Örneği)*. Erzurum: Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Lyon David, *Gözetim Çalışmaları*. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2013.

Mattelart Armand, *Gözetimin Küreselleşmesi: Güvenlileştirme Düzeninin Kökeni*. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2012.

McLuhan Marshall, Foucault Michel, Chomsky Noam, Baudrillard Jean, Postman Neil, Lacan Jacques, Zizek Slavoj. *Kadife Karanlık*. İstanbul: Su Yayınevi, 2005.

More Thomas, *Ütopia*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

Moore D. Jerry, *Kültür Teorileri: Antropoloji'deki Başlıca Teori ve Teorisyenler*. Ankara: Atıf Yayınları, 2015.

Orwell George, *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*. İstanbul: Can Yayınları, 2011.

Öhman Christer, Ahlbom Jens, Nyberg, Anders, *Taşbaltalar ve Piramitler*. İstanbul: Kırmızı Kalem Yayınları, 2003.

Özer M, *Sınav Dergisi (Sosyoloji – Mantık)*. Ankara: Sınav Basın Yayın, 2011.

Özer M, *Sınav Dergisi (Felsefe)*. Ankara: Sınav Basın Yayın, 2011.

Özer M, *Sınav Dergisi (Felsefe Grubu)*. Ankara: Sınav Basın Yayın, 2011.

Öztürk Serdar, *Filmlerle Görünürlüğün Dönüşümü: Panoptikon, Süperpanoptikon, Sinoptikon*. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. Sayfa (133 – 151), 2013

Parsa Seyide, *Film Çözümlemeleri*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2008.

Parsa Seyide, Parsa Alev Fatoş, *Göstergebilim Çözümlemeleri*. Ege Üniversitesi. Basımevi, 2014.

Parsa, Alev Fatma, *Sinema Göstergebiliminde Yapısal Çözümleme. Sinemasal Anlatı ve Sunumu*. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi. Radyo - TV ve Sinema Bölümü. Bornova Kampüs İzmir, 2012.

Parsa, Alev Fatoş & Akmeşe Zuhâl: “*Nuri Bilge Ceylan Sinemasında Anlatı Kodları ve Arketipler ‘Bir Zamanlar Anadolu’da*”, 6. Oturum- Sinemamızda Toplumsal Arketipler, Türk XIII. Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler Konferansı: Sinema ve Bellek, Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi Uluslararası konferans, 03-05 Mayıs 2012.İSTANBUL

Platon, *Devlet*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

Postman Neil, *Televizyon Öldüren Eğlence*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014

Propp, Vladimir, *Masalın Biçimbilimi*. İstanbul: Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları, 1985.

Retornaz, Emine Eylem Aksoy, *Beccaria'nın Hapis Cezasına Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme*. TBB Dergisi. Sayfa (93 – 106), 2014.

Ritzer George, *Modern Sosyoloji Kuramları*. Ankara: De Ki Basım Yayın, 2011

Simmel Georg, *Gizliliğin ve Gizli Toplumların Sosyolojisi*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2016.

Smith David, Evans Phil, Karl Marx “Kapital”. İstanbul: Versus Yayınları, 2011

Ünal Sevtap, *Göstegebilimsel Açıdan Sembolik Tüketim*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2014.

Van Dijk Jan, *Ağ Toplumu*. İstanbul: Kafka/Epsilon Yayıncılık, 2016.

Van Dijk Teun, Wilson John, Fairclough Norman, Graham Phil, Çoban Barış, Ataman Bora, Springer Simon, Nail Thomas, Köse Dilan, *Söylem ve İdeoloji*. İstanbul: Su Yayınları, 2015.

Yengin Deniz, *Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum*. İstanbul: Derin Yayınları, 2014.

Weber Max, *Sosyoloji Yazıları*. İstanbul: Deniz Yayınları, 2014.

Zeybek Işıl, *Lüks ve Markalama*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2013.

İnternet

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=29721

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=HAP%C4%B0SHANE

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C4%B0DEOLOJ%C4%B0

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=D%C4%B0S%C4%B0PL%C4%B0N

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=113227

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=HEGEMONYA

<http://ne-nedir-kimdir-kim-kimdir.blogspot.com.tr/2008/01/film-sinema-film-nedir-film-tanm-ve.html>

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=GÜÇ

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C4%B0KT%C4%B0DAR

<http://www.beyazperde.com/filmler/film-145083/>

<http://www.beyazperde.com/filmler/film-28771/>

<http://www.beyazperde.com/filmler/film-18671/>

https://www.academia.edu/5754698/F%C4%B0LM_D%C4%B0L%C4%B0_

<http://www.yardimcikaynaklar.com/algirdas-julien-greimas-kimdir-hayati-ve-eserleri-nelerdir/>